

C. III. 274

DIONISIE I. UDIȘTEANU

GRAIUL EVLAVIEI STRĂBUNE

I

Inscripții și însemnări dela Secu

(Contribuțiuni pentru o monografie istorică)

Secu : vedere generală.

— 1939 —

SEMINARUL MONAHAL CERNICA

297

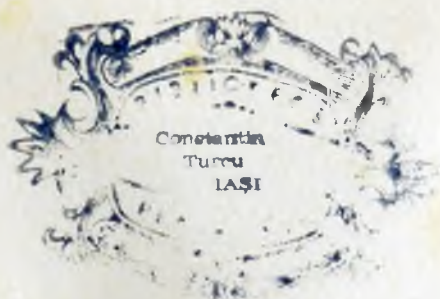
DIONISIE I. UDIȘTEANU

GRAIUL EVLAVIEI STRĂBUNE

I

Inscripții și însemnări dela Secu

(Contribuțiuni pentru o monografie istorică)

— 1939 —

SEMINARUL MONAHAL CERNICA

797

DE ACELAȘ AUTOR :

1. **Ogor înțelenit:** (*probleme monahale*). Seminarul Monahal, 1936.
2. **Seminarul Monahal:** (*reînvierea monahismului cărturar*). Tipografia Cernica, 1937.
3. **Episcopia Hușilor:** (*inscripții și însemnări*). Seminarul Monahal, 1938.
4. **Ctitorul renașterii călugărismului român.** Seminarul Monahal, Tipografia „Carpați“, București 1939.

IN CURS DE PREGĂTIRE :

Seminarul Monahal Cernica (desălbătire).

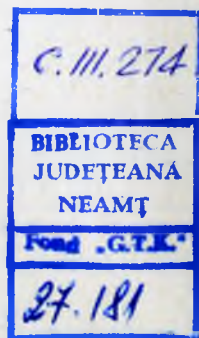
Chipuri de călugări și ierarhi în cultura română.
Tipografia Cernica.

Material privitor la Seminarul călugăresc dela Neamțu.

Zapise, diate și testamente călugărești, dela Secu.

Documentele mândstirii Secu, privitoare la moșii și hotare.

Istoria piciorului Sf. Ion Botezătorul, dela Secu.

PREDOSLOVIE

Așezămintele noastre religioase, mănăstirile, sânt urmele și mărturia evlaviei străbune. Preocupările și idealurile vremurilor prin care trecem se deosebesc mult de ale înaintașilor noștri. Totuși, datoria noastră față de aceste ostroave de muncă și reculegere, nu este de a le lăsa în părăstire și de a le privi cu nepăsare, ci de a le cunoaște și a le cinsti cercetându-le trecutul plin de fapte mari și de a le ridica din starea de astăzi la înălțimea vremurilor de altădată.

Mănăstirea Secu, numărându-se printre mărturiile vrednice ale trecutului, am găsit de a mea datorie s'o fac cunoscută iubitorilor de bine și adevăr, cu îndrăsneală și bunăcuviință. Cunososc această mănăstire de un pătrar de veac; are privesiști minunate și primește la sânu-i bun de mamă pe toți oamenii ce și pleacă fruntea pe lespezile altarului său, ridicat spre închinare. Acolo m'am desfătat de frumusețea privesiștilor fermecătoare; acolo m'am hrănit din comoara trecutului istoric, artistic și cultural; acolo mi-am odihnit sufletul învolburat; de acolo am cules „amintirea scrisă'n piatră și pe file de pomelnic“, răscolind toate urmele trecutului.

Ca o mărturie credincioasă celor spuse mai înainte apare lucrarea de față „Graiul evlaviei străbune“. Ea este rodul unei munci îndelungate și răspunde în parte scopului ce mi-am propus: cunoașterea mănăstirii Secu. Ca să pot înfățișa o lucrare conștiincioasă, materialul, adunat din publicațiile privesițoare la această mănăstire l-am complectat cu cercetările făcute la fața locului, adică: cu pisanii depe biserici, morminte, și clopote, precum și cu însemnări depe pomelnice, odoare și cărți. Din desfășurarea planului, oricine va putea cunoaște gândul ce l-am avut la întocmirea lucrării.

Am voit să ilustrez capitolul „Insemnări depe odoarele mănăstirii“, cu fotografiile odoarelor; multe piedici mi-au stat în cale. Ceeace n'am reușit acum, voi îndrepta nu peste multă vreme.

Mulțumesc cu recunoștință și dragoste tuturor aceloră dintre oamenii bisericești și mireni, cari m'au ajutat întru strângerea materialului din această lucrare și întru aducerea ei la lumină. Părintele arhimandrit Chesarie Păunescu directorul seminarului călugăresc dela Cernica și domnul Damian Bogdan dela secția manuscriselor, biblioteca Academiei Române, mi-au ajutat la citirea textelor vechi, slavone și române. Părinții: Valerian Alexe, Ioanichie Grădinaru și Emilian Lupu dela mănăstirea Neamțu, precum și părinții: Doroftei Lica, Iosif Luca, Veniamin Munteanu, Varlaam Lica, Evghenie Pojoga, Havrici Ioan și Ghlicherie Moraru, dela mănăstirea Secu, — parte dintre aceștia din urmă, ucenicii dela seminarul călugăresc din Cernica —, s'au ostenit împreună cu mine la adunarea și alegerea materialului; iar părintele Hristofor Dancu, a făcut corectura și observarea grafică. Părintelui Vasian Scripcă, suflet curat și duhovnicesc, egumenul dela Secu și ajutoarelor sale, le mulțumesc aparte pentru înlesnirea ce mi-au făcut-o când am fost acolo, pentru desăvârșirea lucrului urmărit, cu bunătatea și înțelegerea lor.

Ce am făcut nu poate fi lipsit de greșeli; n'am putut păstra calea nepărtinirii și nici graiul potolit. N'am urmărit răsbोire cu nimeni; tot ce am scris țintește numai la ridicarea mănăstirii Secu și nimic altceva. Înțelegerea e darul sufletelor alese și pe ea o cer în cazul de față.

Cred că osteneala mea, prin dâra de lumină pe care o aduce în cunoașterea mănăstirii Secu, vatra culturii românești și duhovnicești, precum și prin lămuririle despre călugărismul românesc în general, va folosi oamenilor dornici de ridicarea comorilor evlaviei străbune. O trimit în lume cu sufletul care m'a calăuzit la întocmirea ei.

DIONISIE I. UDIȘTEANU

spiritual și profesor

Seminarul Monahal Cernica.

1939.

INTRODUCERE

Mănăstirile noastre presărate pe întreg pământul țării, ca florile mirositoare din grădina frumosului raiu, sânt comorile neamului nostru, sânt mărturiile grăitoare ale unui trecut bogat în oameni de ispravă și fapte pilduitoare, cari, a fost îngropat în marginea hotarului vremii. Neamul nostru, conștient de rostul său în lume, și-a împletit întreaga sa viață,—iubirea de lege și moșie, cu viața și desvoltarea Bisericii strămoșești, — din mănăstiri, târguri și sate. „Din vremuri vechi, — grăesc bătrânii, — din descălăcătura țării era obiceiul ca acela, de a zidi bunii creștini și de Dumnezeu iubitorii, — domnii și mitropoliții, episcopii și boerii și fieștecine din cei putincioși ai țării, — case dumnezești, sfinte mănăstiri, așa prin munți și prin păduri, ca și prin orașe și sate, întru slava lui Dumnezeu și întru lauda Prea Curatei și pururea fecioarei Mariei Maicei lui Dumnezeu și a tuturor sfinților“. ¹⁾

Mănăstirile, răsadnițele noastre duhovnicești, în toate timpurile au slujit și ca locașuri de adăpost și de reculegere pentru oamenii cari au părăsit lumea cu bunurile sale și și-au închinat viața singurătății, laudând puterea cea nemărginită a lui Dumnezeu; dar mai cu seamă ca locașuri de mângâiere în necazuri și în dureri; iar în vremurile de bejenie și restriște, mănăstirile erau cetăți de apărare, și întărire. Călugării mănăstirilor, prin viața lor curată și prin îndeletnicirile lor pilduitoare, buni cultivatori de pământ, buni pomicultori, buni gospodari, dar mai ales neîntre-cuți cărturari, traducători, tipografi, cântăreți, scriitori, sculptori și pictori, s'au silit să răsplătească cu îndestulare năzuințele norodului creștinesc. Mulțimea de cărți manuscrise ce s'au mai putut păstra și se mai pot găsi prin mănăstiri, ne arată cât de în-

1. † At. Mironescu episcop: *Istoricul eparhiei Râmnicului Noului-Severin*. Buc. 1906, pp. 403—404; N. Iorga: *Istoria Literaturii române*. Buc. 1925, ed. II, vol. II, p. 578; D. I. Udișteanu: *Seminarul Monahal*. Tip. Cernica 1937, pp. 9 — 10.

florită era școala mănăstirească și cât de harnici erau călugării din trecut. Cărțile bisericești, zapisurile și hrisoavele ce se scriau de călugări în mănăstiri stau mărturie veșnică și mândră a unor vremuri apuse și atât de scumpe nouă. ¹⁾ De acolo, din adâncurile mănăstirilor uitate, au țâșnit isvoarele culturii și ale civilizației românești, cari s'au revărsat pe întreaga moșie strămoșească. Acolo, în sânurile lor, ni s'au păstrat isvoadele ființei noastre istorice din cari cunoaștem virtuțile și bărbăția străbunilor noștri. Din ce au fost mănăstirile și călugării în trecut, ne vorbesc astăzi urmele lor scrise în piatră și pe file de pomelnic. Depe urma mănăstirilor am avut și încă mai avem de folosit. Așa dar, să ne întoarcem privirea spre ele și bine va fi nouă.

Mănăstirile noastre, așa de roditoare până în jumătatea a doua a veacului al nouăsprezecelea, sunt aproape lipsite de viață. Nu-s nici vetre de cultură și nici gospodării model. Viața duhovnicească din sânul lor tânjește, fiindcă lipsește brațul viguros care să le susție și să le aperse împotriva furtunilor care au trecut și vor trece peste ele. Am credința că nu va întârzia vremea când Dumnezeu va ridica din mijlocul nostru pe acela cari se va da cu trup și suflet mănăstirilor ca să le aducă iarăși la cinstea vremurilor mari, așa de îndepărtate de noi. Lăsați în seama chiriariilor ca și până acuma, cu planuri de lucru împărțite și lipsite de unitate, mănăstirile sunt sortite și mai departe paraginei. Vremurile de azi ne impun o serioasă luare aminte pentru mănăstiri. Regele țării și neamul românesc, cer ca așezările mănăstirești să-și reea iarăși locul vredniciei de altădată: „*Mănăstirile — glăsuește M. S. Regele Carol al II-lea, — nu trebuie să fie aziluri de pensionari, ci adevărate focare de lumină culturală, de muncă, așa cum au fost ctitoriile domnești din trecut. Din zidurile lor strămoșești trebuie să iradieze pentru toată țara, strălucirea unor gânditori și a unor propoveditori ai credinței celei bune*“ ²⁾. Avem datoria de a pune în lucrare îndemnul și chemarea care ni se face. În primul rând, să facem cunoscute mănăs-

1. † At. Mironescu: o. c. p. 269; Șt. Meteș: Istoria bisericii românilor din Ardeal și Ungaria. Arad 1918, vol. I. p. 52; Al Procopovici: Introducere în studiul literaturii vechi. Cernăuți 1922, p. 73; D. I. Udișteanu: o. c. p. 11 — 12.

2. M. S. Regele Carol al II-lea: Discurs la investirea I. P. S. Nicodem mitropolitul Moldovei și Sucevei, la 30 Ianuarie 1935; Discursuri culturale. Buc. 1936, p. 133. idem Mitropolia Moldovei, revistă, an XI, No. 1—2. Iași 1935, p. 18.

Introducere

tirile prin ce au avut ele bun în trecut. La această lucrare se pot aduna puterile și gândurile tuturor fiilor țării. Mănăstirile sunt vetrele noastre de cultură, sunt comorile noastre de sfințenie și românism. E mare cinste pentru cine a cunoscut așezămintele de seamă ale altor neamuri; dar cel mai vrednic lucru este să-ți cunoști bine trecutul neamului din care te-ai născut; să cunoști țara ta și cu așezămintele ei. Căile de cunoaștere sunt numeroase, la fel și așezămintele țării. N'am puterea să grăesc de toate cuiburile de lumină și sfințenie ale neamului, de toate mănăstirile. Voi trece pe dinaintea ochilor înțelegători numai mănăstirea Secu din plaiurile ținutului Neamțu, cea mai frumoasă și poate cea mai însemnată mănăstire din câte am cunoscut până acum. Viața și trecutul ei cărturăresc și gospodăresc, sunt mărturii de nesdruncinat în desvoltarea culturii românești. Dela întemeierea sa și până astăzi, această lavră a stat strajă neadormită întru apărarea legii strămoșești și a graiului nostru. Din sânul ei în vremuri nu prea îndepărtate, s'au ridicat mulți bărbați de seamă care au slujit credința și cultura națională prin scrisul și vrednicia vieții lor curate. O prezentare a mănăstirii e cu atât mai necesară, cu cât nu știu mulți de ea.

Mănăstirea Secu, este așezată într'o poiană fermecătoare, la poalele muntelui Vasan, pe marginea pârului căruia îi poartă și numele. Ea este înconjurată din toate părțile de munți și dealuri îmbrăcați în mantia verde a codrilor seculari. Cu această podoa-bă dumnezească, mănăstirea, se înfățișează ochilor omenești și ca locaș de închinare duhovnicească și ca o cetate de întărire și apărare. Frumusețile ei naturale și bogăția podoabelor sfinte, constituie și pentru însăși mănăstirea și pentru neamul românesc, o adevărată comoară a evlaviei străbune. Datorită acestor minunate daruri și odoare scumpe, ea, a fost des cercetată de românii din împrejurimi și din țară; ba chiar și de streini. Oricine a cunoscut Secu, nu-l mai uită. Ca să te poți bucura cu adevărat de minunatele poziții ce împodobesc mănăstirea, trebuie să înfrunți toate greutatețile peste cari ești silit să treci până te vezi sub acoperământul ei. Mâna omului și șlefuirile civilizației s'au dovedit neputincioase în fața nepătrunsei firi. Drumul până la mănăstirea Secu, mai ales cel depe „Valea Bivolăriei“ și „Valea pârului Secu“, este azi tot așa de neumblat, tot așa de rău, ca cel dela începutul mănăstirii. Târgul Neamțu, cetatea românismului altădată, acum adăpostul ploșnițelor jidovești care sug vлага și munca noa-

stră, a celor buni și primitori pentru toți veneticii și streinii, cari ne strivesc și ne înădușă, este cheia cari deschide ușa drumurilor cari pornesc spre mănăstiri și munți. Poposit în țel, până găsești un prilej de a te porni la mănăstirea care voești, încerci cea mai grozavă tragedie sufletească, dacă ai suflet românesc și dacă licărește în sufletul tău flacăra mândriei și a credinței strămoșești. Bisericile ortodoxe plâng în singurătatea lor, bunătatea și îngăduința cari am aruncat-o cu toată inima în troaca porcilor cari n'au prețuit-o, dar cari ne-au măcinat și ne-au instreinat de trecutul glorios al străbunilor. Cetatea Neamțului depe stânca neagră, atâta vreme cât vor mai fi fărâmaturi de piatră la temelia ei, va răspândi peste tot pământul Moldovei, muștrarea nevredniciei și instreinerii noastre. Ca Tg. Neamțu, sunt toate orașele și târgurile Moldovei, pline de jidani și de streini. Viața și credința românească, în orașele și târgurile din Moldova, sunt în primejdie de a fi nimicite complect. Sentimentul unei stări de înlăturare a jidanilor și a streinilor, îl încerci numai acolo la fața locului, unde pericolul este mai amenițător, unde vloga românească dispăre în fiecare clipă. O măsură mântuitoare trebuie luată de conducătorii destinelor țării, cât timp se mai poate face ceva. Cu flașnetari și cu fosile naționaliste nu rezolvăm nimic; vrem fapte, vrem energie românească, altfel streinii ne vor strivi supt picioarele nelegiurii și disprețului lor. Dacă ai norocul să găsești îndată un mijloc oarecare să pleci din târgul cu bucluc atunci ești scutit de coșmarul atâtor nemulțumiri sufletești. Acolo, jidanii dețin și posibilitatea cercetării mănăstirilor. Diligențele lor vestite, caii lor costelivi și prețurile prea ridicate, nu te împiedică dela drumul care-l ai în sufletul tău. Dacă ai norocul ca în locul jidanului să dai peste un român glumeț ca în poveștile lui Creangă, atunci cu toate greutatețile presupuse, drumul până la mănăstirea urmărită îți pare asfaltat, iar căruța mașină de lux. Ca să apuci la Neamțu sau la Secu, ai două drumuri: unul pe subt „cetate“ și altul pela Humulești. Pe vreme bună îl preferi pe cel dintâiu, fiind cel mai frumos. Șoseaua care șerpuește prin Humulești o întâlnești prin satul Vânători, sat care pe vremuri a fost sub ascultarea mănăstirii Secu, cum dealtfel a fost și Tg. Neamțu, însă pe vremea când nu erau atâția perciunați. Satul este frumos, așezat între munte și apa Neamțului. Are case frumoase, gospodării bune, oameni harnici, cinstiți și evlavioși. Dealtfel așa se prezintă toate satele noastre. Ajuns la capul sa-

Introducere

tului, ai înainte iarăși două drumuri: unul pe „Valea Bivolăriei” și altul pe șoseaua națională care te duce prin „Dumbravă” la mănăstirea Neamțu, lavra culturii românești, apoi la Secu, Pipirig, Petru Vodă, Hangu etc. Pe orice vreme, e mai bun drumul prin „Valea lui Ureche” și Bivolărie, pentru economie de timp și pentru frumusețe. Pădurile din cauza lipsei de pământ și pășune, s’au pleșuvit: totuși ai în față atâtea priveliști plăcute că nu te mai saturezi de ele. Depărtarea mănăstirii de târg ar fi cam de 16 km; pe drumul acesta nu știi când trece timpul, așa e de frumos. Bivolăria, locul unde mănăstirea își cultivă cele trebuincioase pentru hrana vitelor și a oamenilor, este o fermecătoare poiană de aproape 60 de fălci — fâneț și arătură. Vara, pe timpul lucrărilor agricole, ți se umple sufletul de bucurie când vezi mulțimea călugărilor întrecându-se în lucrul pământului, pentru obște. Din această poiană binecuvântată, dai pe „Valea pârîului Secu”,

Secu : vedere generală.

poiană cam tot cât „Bivolăria” ca întindere, dar care dela secularizare și până în 1935, era plină de spini și măracini. Aceasta sluja pentru păscutul vitelor cornute. Călugării chiar de ar fi voit să curețe spinii din poiană, erau împedecați de organele silvice, cari erau tari întru aceasta. Drumul prin această poiană este prins în brațe de pădurile înverzite și răcorit cu cristalinelul apei murmurând, gonită din vârful munților la vale spre Huzana.

Ce minutate priveliști îți trec pe dinainte, ce liniște coboară în suflet când ai norocul să te găsești prin părțile acelea fără egal în frumusețe și pitoresc. ! Am amintit mai înainte că drumul pe valea Secului până la mănăstire este rău. Acum de când se face exploatarea pădurilor dimprejurul mănăstirii, datorită marei cărașii, s'a făcut mult mai rău. N'ar strica dacă s'ar da mai multă grijă drumului, de către întreprinderea care face exploatarea. Minunat drum este acesta, chiar cu desfundăturile lăsate de căruțele împovărate cu bogăția lemnului, cărat la fabricile din capul satului Vânători și Tg. Neamțu. Te fură cu frumusețile lui și uiți de necazurile suferite depe urma hărtoapelor, a bolovanilor și a cailor costelivi. Prins în mreaja sentimentelor alese, nici nu știi când ai ajuns la cotitura „Picioarei rău“, mereu mâncată de ape. „Crucea lui Partenie“ și „Hatia“, te apropie și mai mult de adevărata frumusețe, pentru care te-ai trudit și ai suferit : mănăstirea Secu. Ce priveliște și se înfățișează ochilor de îndată ce ai trecut cotitura dela hatie ! Liniștită și senină, mănăstirea, îți deschide ușile frumuseților ei naturale și te primește ca pe omul cari ai venit să-ți pleci fruntea la altarul dumnezeirii, ca să pătrunzi taina care a îndemnat pe strămoși la fapte neperitoare. De prima dată, după ce se dă la o parte delușorul dela hatie, îți apare înainte poiana starețului întemeietor, Zosima, unde stă de veghe, ca o candelă aprinsă, bisericuța cimitirului, ridicată pe temelia vechei bisericețe cu același hram : „Nașterea Sf. Ioan Botezătorul“. Pomii roditori, grădinile de zarzavaturi, te vestesc de viața omenească ce să deapănă pe ghemul veșniciei, puțin mai la deal, în cetatea tăcută și întărită, care este ctitorie boerească pe moșie domnească. Nu-ți vine să crezi că te afli chiar pe locul unde și-au închinat viața rugăciunii, cărții și muncii atâtea călugări de seamă, cari acum își dorm somnul de veci, cu nădejdea în ziua mântuirii !

Mănăstirea cu mângâerile ei duhovnicești, munții cu pădurile lor viguroase și șopotitul apei din vale, te răsplătesc pentru toate hurducăturile și nemulțămirile întâmpinate pe drumul făcut dela târg la mănăstire. Tot ce-ți iese în cale te copleșește, totul te schimbă, ai alt suflet, altă înțelegere. Simți chemarea lui Dumnezeu de cum ai pășit în curtea mănăstirii. Curățenia depe dinafară, bunăvoința arătată de petrecătorii sfântului locaș, te îndeamnă pe nesimțite ca să ascuți glasul tainic al bărbaților cari au fost în stare să aducă raiul lui Dumnezeu pe pământ. Multe

Introducere

din lucrurile neînțelese altădată, în fața comorilor divine, îți par ușor de înțeles. Viața singuratică, condamnată de o anumită pătură de oameni, are înălțimile și frumusețile ei peste cari nu se poate trece. Chiar dacă omul mai păstrează în el întinăciunile lutului păcătos, totuși, trăirea neîntreruptă cu nepătrunsa taină a dumnezeirii, schimbă omul în mai bun și mai folositor pentru cetatea veșniciei. Dar acolo, în mănăstire, băerile sufletului se frâng din cătușile convenționalismului, și poți pătrunde și înțelege urmele străbunilor și munca depusă de către călugări, pentru ridicarea și înălțarea neamului nostru românesc. Atâtea lucruri neînțelese altădată, le înțelegi ușor când te desbraci de prejudecăți și porniri. Casa care te-a primit, pentru cât ai rămas înrânsa, știe să-ți arate atâtea, ca într'adevăr să n'o mai uiți niciodată și oricând să ai pentru ea și oamenii ei, numai cuvinte bune. Mănăstirea Secu are trecutul și istoricul său aparte. Nu poți trece la viața ei culturală fără să te oprești la începuturile vieții călugărești. Călugărismul pe valea pâriului Secu, în poiana de sub muntele Vasan, se afundă în vremurile îndepărtate ale trăirii neamului românesc. După cum neamul a avut nevoie de hrană și îmbrăcăminte, tot așa a simțit trebuința unei trăiri religioase, înalte. Această trăire a găsit-o omul afară de sgomotul lumii, în locuri retrase, la munți, în poenile încălzite de binecuvântarea soarelui și adăpostite de întăriturile codrilor seculari. Un popor cu o viață religioasă așa de superioară, nu se putea să nu aibă și o viață sihăstrească aparte, isvorită din nevoia desăvârșirii creștine. „Spiritualitatea, — glăsuște unul dintre cugetătorii neamului nostru —, nu se comandă și nici nu se zădărnicește. Ea vine după legea sa imanentă, în ciuda și chiar în lipsa condițiilor materiale. Când se manifestă prin creațiuni de natură religioasă, ea este un dar dumnezeesc; când se manifestă prin opere de cultură, ea este datorită originalității spontane a individului sau a poporului; totdeauna manifestările ei vin dintr'un adânc nepătruns și necontrolabil. Rațiunea o constată, dar nu o explică... La originea spiritualității stă înțelesul și simbolul".¹⁾ Neamul nostru, creștin din naștere, a avut o spiritualitate și o mistică proprie, chiar dintru început; amândouă i-au pecetluit firea sa religioasă. Trăirea vieții singuratice este proprie nea-

1. C. Rădulescu-Motru: Româanismul. (Nașterea spirituală a secolului nostru). Buc. 1936, p. 65.

mului românesc și o găsim manifestată la el din cele mai îndepărtate vremuri. Sihaștrii, pustnicii români, dacă nu i-au cunoscut cărturarii, poporul însă îi are la inima și la sufletul său, din tată în fiu. Sunt la noi, chiar printre personalitățile clerului superior, oameni care propoveduesc negațiunea trăirii monahale în viața poporului român. Ca să dovedească acest fapt, folosesc șabloane învechite, luate din alte staule, pe cari nu le mai iau în seamă nici copii. Socotesc, că fac acest lucru din snobism sau din lipsa de o serioasă înțelegere a spiritualității poporului nostru. Viața călugărească la români e veche; e tot atât de veche cât poporul românesc ¹). Nu se poate admite că viața călugărească la noi ar fi împrumutată dela străini, dela popoarele vecine, așa cum caută să ne convingă un mare ierarh, în publicațiile sale ²). Alte glasuri și adevărul istoric mărturisesc altfel, decât prelatul nădejdlor noastre din alte vremuri ³). Neînțelegându-se călugărismul român, nu se poate cunoaște nici viața lui religioasă.

Cronicarii și bătrânii, când vorbesc de viața călugărească dela Secu, nu trec mai departe de a doua jumătate a veacului al 16-lea, deși urme de sihaștri și de pustnici se întâlnesc pe văile acelea cu mult înainte de acea vreme. Pe vremea domniei lui Alexandru Lăpușneanu, un călugăr cu numele Zosima, nu se știe din ce mănăstire va fi venit acolo, căpătând învoirea domnească a pus temelie unui schit de călugări pe moșia Cetății Neamțului, cari se întindea între hotarele mănăstirilor Neamțu și Agapia și cari erau întemeiate tot pe moșia domnească a cetății Neamțului. La întocmirea acestui studiu am folosit mult material și foarte variat. Documentele mănăstirii în mare parte sunt pierdute; se găsesc însă atâtea în arhivele publice, ca să poți lucra o întocmire temeinică. Manuscrisele și publicațiile

1. C. Bobulescu: Mitropolitul Veniamin Costache. (Viața religioasă, Chișinău 1933, p. 117-122.

2. P. S. Visarion Puiu, episcop: Glas în pustiu, Chișinău, 1933, II, p. 73; I. P. S. Visarion, mitropolitul Bucovinei: Monahismul ortodox din România de astăzi. Chișinău 1936, p. 3-5; idem, idem, ediția II, p. 7, anul 1938. Chișinău.

3. N. Iorga: Istoria Literaturii Române. Buc. 1925, ed. II. v. I., p. 92; P. S. Grigorie Leu: Monahismul și viața poporului român. (Biserica ortodoxă română, an XLVII, No. 10). Buc. 1929, p. 873; P. S. Tit Simedrea: Referat asupra seminarului călugăresc. (Actele adunării eparhiale) Buc. 1929, pp. 142.—143.

Introducere

ieroschimonahului Andronic, care a trăit la Neamțu și la Secu mulți ani și care își întemeiază lucrările sale pe documente originale pe cari le-a văzut cu ochi lui însuși, mi-au stat la inimă, ca îndrumător foarte bun. Iată ce spune el despre începuturile mănăstirii: „In anul 1560, un stareț oarecarele anume Zosima, împreună cu ucenicii săi s'au sălășluit în locul unde se află și până acum biserica „Nașterea Sfântului Ioan Botezătorul“, puțin mai la vale de zidul mănăstirii. Și curățind pădurea depe acolo și făcându-și un schițor și o bisericuță de lemn și punându-i prăznuirea „Nașterea Sfântului Ioan Botezătorul“, petrecea întru nevoiețe călugărești, iară schitul își avea numirea după starețul său, adică: Zosima, pentru care să adeverește în pomelnicul cel mare al sfintei mănăstiri. Deci întâmplându-să pe acea vreme domn țării Moldovii, Alexandru Lăpușneanul și auzind de petrecerea acestor monahi și de îmbunătățita lor viață, au dat acelu schit a lui Zosima, întâiaș dată moșiile din hotarul Cetății Neamțului, fiind și acel schit făcut pe locul cetății. Pentru aceasta ca să-și aibă acei monahi mai cu lesnire cele trebuincioase ale vieții aceștia, au și întărit Alexandru voevod această danie pentru munți, cu ispisoc de miluire. Așîderea o au întărit aceasta și Bogdan și Petru și Aron, voevozi, cu a lor drese, precum mărturisește de aceasta Ieremia voevod Moghilă și întărește cu al său uric acea danie în anul 1605, Aprilie 20, când să afla egumen părintele Dosoftei ieroschimonahul, carele au fost pus egumen după părintele Zosima, la 1590, Octombrie 24. Deci întemeindu-să acel schit a lui Zosima, se făcuse vestit, pentru viața cea plăcută lui Dumnezeu, a acelor monahi, din care pricină mulți domni boeri și din toată starea, să aduna la acel schit pentru rugăciune și blagoslovenie”¹⁾. Mănăstirea Secu este așezată cam la două ceasuri depărtare de mănăstirea Neamțu, cu piciorul după cum grăesc bătrânii, în partea dinspre miază-zi. Cercetată din vechime de credincioși din toate straturile, ea s'a bucurat și de multe danii, cari au înlesnit traiul călugărilor, cumiști și harnici, cari sihăstreau acolo, cu petrecerea și rugăciunea. Gheorghe biv vel stolnicul împreună cu soția sa Anastasia, sunt primii miluitori ai sihăstriei lui Zosima. Ei au dat la 7072 (1564), un vad de moară în Gârla Putnei, în satul Purcelești și numele lor este trecut în pomelnicul mare al mănăstirii.

1. Andronic: Istoria sfintelor mănăstiri Neamțul și Secul. 1857. f. 5.

Acei cari au miluit și ajutat această mănăstire dintru început sunt cu mult mai numeroși; am pomenit numai pe acești doi, fiind cei dintâiu care au străbătut văile munților și cei dintâiu miluitori. Credința creștinească și mila voevozilor pământeni, a boerilor și a țăranilor iubitori de lege și moșie, au ridicat săhăstria cuviosului Zosima, la cinstea unei mănăstiri de sine stătătoare, înzestrată și îndestulată. În vremurile acelea măsura credinții și a faptelor omenești era cu totul alta. Cuvântul era lege, iar credința era faptă trăită în toate ramurile vieții. De atunci ne-au rămas spre moștenire ctitorii și monumente istorice cari sânt mândria neamului nostru.

Boerul moldovean, Nistor Ureche marele vornic al Țării de jos, împreună cu soția sa Mitrofana și cu fiii lor, pela începutul veacului al 17-lea, 1602, a zidit din temelie biserica „Tăierea capului Sf. Ioan Botezătorul“, mai la deal de vechea așezare călugărească; pe care a împodobit-o cu multe odoare sfinte cari se mai găsesc încă și pe care a înzestrat-o cu multe sate și moșii pe cari nu le mai are. Această biserică el a împrejmuit-o cu ziduri înalte de piatră,—cum se mai văd și acum între porțiunea dela clopotniță și până la „bașca“ de gaz și alte materiale — și a întărit-o cu meterezuri de apărare la cele patru colțuri ¹⁾. Înăuntrul acestor ziduri și în jurul bisericii a ridicat chilii de lemn în cari au fost așezați toți călugării săhăstriei. Dela întemeiere și până astăzi mănăstirea Secu, stă strajă neadormită întru apărarea legii strămoșești, prin rugăciunile de zi și de noapte și întru păstrarea și revărsarea graiului românesc prin scrisul și răspândirea cărților bisericești. Trecerea pe care a avut-o ctitorul mănăstirii zidite din piatră, înaintea domnilor și a boerilor țării, precum și munca desfășurată de călugării cei de demult, a făcut din această mănăstire una dintre mănăstirile renumite ale pământului Moldovei. Egumenii cari au trecut pela cărma ei, de cari pomenesc documentele rămase, au fost în cea mai mare parte oameni pătruși de înaltul duh al chemării călugărești. Râvna lor, insuflată și călugărilor din mănăstire, pentru

1. Andronic: o. c. f. 5; idem: Istoria mănăstirii Secu (A. R.) mss. 1270 A. p. 4; idem, idem mss. (N. N.) II, p. 7; N. Iorga: Ist. Lit. Rom. Buc 1925, ed. II, I, p. 227; idem: Ist. Bis. Rom. Buc. 1928, ed. II. vol. I, p. 262.

o viață aleasă, pentru cărturărie și pentru gospodărie, o găsești pe orice colț de hârtie, din acea vreme. Zosima cu ucenicii săi au curățat poenile și au ridicat biserică și schit, atrăgând asupra lui inima creștinilor miluitori și bunăvoința voevodului țării. Dosoftei, întărește așezarea schitului, îi mărește faima și înmulțește numărul călugărilor și a moșiilor de înzestrare. Andrei ca vrednic urmaș al stareților de mai înainte, se nevoește pe calea urmată de ei. Varlaam, mitropolitul de mai târziu al Moldovei, aplanează neînțelegerile ivite între nemțeni și agapeni asupra, hegemoniei lor peste Secu. Acesta pe lângă întărirea pozițiunii mănăstirii, săvârșește un lucru și mai de seamă. Fire dornică de carte, pe lângă că el se ostenește și traduce din viața cuviosului Ioan Scăraru și sf. Efem Sirul, îndeamnă și pe călugări să se ocupe cu cetitul și copiatul cărților de învățătură creștinească și călugărească. Pentru această mănăstire, Varlaam este un deschizător de tradiții cărturărești. Era o întrecere aleasă pe cari au folosit-o călugării secani și de atunci încoace, călcând pe urmele marelui lor povăzitor. Șirul stareților destoinici nu se oprește aici și sunt amărât că nu pot face pomenire de toți; mă voiui sili, ca nu în târzie vreme, să pomenesc de lucrul lor, săvârșit pentru casa sufletului lor. Mănăstirea Secu, date fiind vremurile grele politice prin cari a trecut țara Moldovii, n'a fost scutită de dese năvăliri leșești, tătarăști, precum și de a altor neamuri streine. Depe urma lor, ea s'a ales cu multe nenorociri. A pierdut odoare și documentele; a fost nimicită de foc, a fost prădată de bunurile sale în foarte multe rânduri. Din toate acestea, mănăstirea a scăpat și s'a refăcut și mai bine de cum a fost. Cu trecerea timpului, ochii streinilor s'au ațintit asupra unei părți din Moldova, anume Bucovina, unde era adăpostit Paisie Velicicovschi, la Dragomirna. Cum nu voia să rămână sub stăpânirea papistașă, depe urma căreia suferise și în Ucraina, a cerut adăpost domnului Moldovei, de atunci, în una din mănăstirile din ținutul Neamțului. Cu toată dorința domnului, de a primi în mănăstirile ținutului Neamțu, pe acest strein vestit pentru frumoasa lui viață călugărească, nu s'a putut face nimic din cauza opoziției egumenilor pământeni. Ce spun, nu-i o plâsmuire, este numai adevărul. La Secu, pe atunci, 1775, când a fost răpită Bucovina, era egumen fiul de boer Eftimie Cananău. Această fire nobilă și larg înțelegătoare, s'a lăsat înduplecat și a chemat în sânul mănăstirii sale, pe omul fără adăpost și care avea în seama lui o turmă

mare de oameni pentru călăuzire duhovnicească, pentruca să trăiască întocmai cum trăesc frații în duhul dragostei creștine. Fapta aceea i-a fost răsplătit-o lui Eftimie Cananău cu vârf și îndesat, trebuind, el gazda, să ia drumul pribegiei; a murit la Vorona, iar călugării secani au fost împrăștiați pe la mănăstirile vecine: Neamțu, Agapia și Râșca. Acelaș fapt s'a întâmplat la Neamțu, în 1779.

Paisie, trecând peste aceste considerente, este o mare personalitate călugărească, este deschizătorul curentului de cărturărie bisericească, care era amorțit. Munca și îndemnul lui au fost binefăcătoare culturii românești în general. Ostenindu-ne să-l cunoaștem, vom avea numai de folosit. Nu trebuie să avem idei protivnice față de un om, dacă nu-i cunoaștem felul de a lucra. Dar iarăși, nu trebuie să ne scădem în așa fel, încât să nu ne mai recunoaștem puterile noastre sufletești. Să stăruim puțin asupra lui Paisie.

Paisie (Petru) Velicovschi, s'a născut în Poltava, localitate așezată spre miază-zi de Kiev în pământul Ucraina din Rusia, la 1722, luna Decembrie 21, din părinți drept-credincioși. Petru, acesta era numele de botez a lui Paisie, din frageda copilărie s'a dovedit a fi înclinat către viața călugărească. Era dornic de singurătate, tăcut și liniștit, blând, serios și foarte religios. A făcut cursul primar pe lângă școala parohială din Poltava, unde a învățat: bucovna' ceaslovul, psaltirea și scrisul. După ce a învățat să citească, s'a îndeletnicit numai cu citirea cărților sfintei Scripturi, ale sfinților părinți și cu citirea altor cărți religioase, ce le găsea în biblioteca tatălui său, protopopul Ioan Velicovschi, un om foarte învățat. La vârsta potrivită, a fost băgat la „colegiul frățimii din Chiev, unde urmă cursurile academiei teologice aproape 5 ani. Mănat de dorința lui sufletească, îmbrățișarea cinului monahal, a părăsit colegiul și a început să colinde prin diferite mănăstiri, supunându-se la multe necazuri. În mănăstirea Medvedovschi din ținutul Cighirin, care era „așezată pe ostrovul râului Tiasmin“ din eparhia Chievului, a fost tuns rasofor, cu alt frate ce purta acelaș nume, el luând numele de Platon, iar acela Partenie, în ziua de „Schimbarea la Față a Domnului“¹⁾. Dornic să cunoască cât mai

1. Sergheie Cetvericov: „Paisie“, trad. Epis. Nicodem, (Seminte Evangelice vol. IX), M-tirea Neamțu, 1933, p. 106; Eugen Procopan: „Paisie Velicovschi“. (Rev. Soc. Istorico-Arheologice Bisericești), Chișinău 1933, vol. XXIII. p. 128.

bine viața monahicească, începu din nou să colinde mai întâiu mănăstirile din Rusia. Trecând apoi și în Țările Române, Moldova și Valahia, se opri puțin timp la: Dălhăuți, Trăisteni și Cârnel, schituri de sub conducerea starețului Vasile dela mănăstirea „Poiana Mărului“, din com. Jitia Jud. R. Sărat ¹⁾, astăzi mănăstire de maici supt conducerea stareței Xenia Iosipescu, venită dela mănăstirea Adam din Tutova, femeie energică și pricepută. Paisie, cât timp a trăit în schiturile amintite, s'a îndeletnicit „cu citirea sfinților părinți și cu lucruri gospodărești“. Se afla, cred, la Trăisteni sau Dălhăuți, când a fost pela mănăstirea Neamțului „să se roage la icoana făcătoare de minuni a Maicei Domnului“, pe care „s'a și învrednicit s'o țină de trei ori... în mâinile sale cele păcătoase“ ²⁾, dacă nu va fi fost înainte de a trece în Valahia, adică cum a trecut Nistrul. În Țările Române, Paisie „a început cu mai multă limpezime să priceapă tainele adevăratului monahism și ascetism“... precum și „efectul binefăcător al rugăciunii personale“³⁾. Mănat de gânduri felurite, el s'a hotărât să se ducă în Sf. Munte Athos „citadela monahismului ortodox“, deși s'au încercat părinții să-l rețină. Cu mari greutate a ajuns la Muntele Athos. Acolo s'a oprit puțin timp în mănăstirea Pantocratar, apoi s'a așezat la chilia Sf. Chiparis, începând „să colinde pela toți monahii...“, căutându-și un duhovnicesc părinte, „în lucrările monahicești sporit și întru dumnezeieștile scripturi iscusit; negăsind ceea ce căuta, a trăit singur, nevoindu-se pustnicește. Așa l'a găsit starețul Vasile dela Poiana Mărului, acela care a introdus în țara noastră pentru prima dată regula Sf. Dimitrie al Rostovului“⁴⁾ Acesta „l-a sfătuit să-și schimbe felul de viață“... singuratică, pe care o dusesese pân'atunci, apucând calea de mijloc, împărțitească, a vieții comune... ceea ce Paisie a și făcut. Tot Vasile l-a tuns în monahism, era pela anul 1750; schimbându-i numele din Platon în Paisie. Dela această dată începe adevărata lui viață de conducător al comunității călugărești. Inmulțindu-se numărul fraților, din comunitatea sa, s'a simțit nevoia unui ieromonah duhovnic, care să se îngrijească de toate trebuințele lor sufletești. La îndemnul fraților, Paisie, s'a

1. E. Procopan: o. c. p. 186; At. Mironescu: „Ist. M-tirii Cernica“ 1930, p. 8; N. Iorga: „Ist. Bis. Rom. p. 160.

2. S. Cetvericov: o. c. p. 402-403; N. Iorga: o. c. II, p. 178.

3. Procopan: o. c. p. 189.

4. Idem. o. c. p. 186; N. Iorga o. c. II, p. 161.

văzut silit să primească hirotonia în preot, hirotonie care a fost săvârșită de episcopul Grigorie Rașca, ce l-a hirotesit și duhovnic. Cu chipul acesta el „deveni slujitorul sfințit al lăcașului său și duhovnicul fraților ce se strânseseră în jurul său“¹⁾. Paisie s'a mutat în două chilii, decând i s'a mărit numărul ucenicilor, — Sf. Constantin și Sf. Ilie, — însă n'a putut rămânea în Sf. Munte; căci din cauza sărăciei și a lipsei de local s'a văzut nevoit să treacă

Cuviosul Paisie, starețul mănăstirii Neamțu.

în Țara Românească, oprindu-se câțva timp la schitul Vărzărești

1. S. Cetvericov : o. c. p. 205.

de lângă hotarul Moldovei¹⁾. Dela Vărzărești, Paisie, cu doi părinți, Visarion și Gheorghe duhovnicul, s'au dus la București, cerând mitropolitului Țării Românești, Grigorie, mănăstirea aminată pe seama comunității sale, ceiace i s'a refuzat²⁾. Cu sorașul său, în urma acestui refuz, s'a îndreptat spre Iași, către mitropolitul Grigorie Calimachi și voievodul Moldovei de atunci, cari i-au dat mănăstirea Dragomirna din Bucovina, cu hramul „Pogorârea Sf. Duh“, ctitoria altui mare cărturar, Anastasie Crimca. El a stat acolo dela 1763 și până la 1775, când, la ocuparea Bucovinei „trecu în Moldova pravoslavnică, stăpânită de un domn pravoslavnic, cu frică de Dumnezeu și respect pentru biserică“. Paisie s'a așezat „în mănăstirea Secu, încăpătoare clădire cu multe chilli“, chemat de egumenul mănăstirii Eftimie Cananău și aprobat de mitropolit și domnitorul Grigorie Ghica³⁾. La Secu, Paisie, a stat scurt timp, deoarece a trebuit să se mute la mănăstirea Neamțu, pusă sub conducerea sa de către voievodul Constantin Moruzi, la 1779. În mănăstirea Neamțu a muncit foarte mult ca „să introducă spiritul de viață călugărească, practicat de el în locașurile anterioare“, deoarece această mănăstire „își avea... unele obiceiuri și practici ale ei, consfințite de o tradiție seculară“⁴⁾. El a fost ridicat la rangul de arhimandrit de către arhiepiscopul Ambrosie Serebrenicov, exarhul Moldovei pe timpul ocupației oștirilor rusești, în anul 1790—1791⁵⁾. După o viață îndelungată, plină de multe suferințe și neazuri, candela vieții pământești a starețului mănăstirii Neamțu, s'a stins în anul mântuirii 1784. Paisie a fost „un om excepțional, un preot în toată accepțiunea cea mai înaltă a cuvântului“... El a îndemnat pe călugări, pe lângă adevărata viață chinovială, să cerceteze operele sfinților părinți și sfânta scriptură și să traducă lucrările cele mai de seamă, teologice⁶⁾. Dorind să pue la îndemână pravoslavnicilor ruși și români cele mai bune lucrări mora-

1. N. Iorga : o. c. II, p. 160 ; At. Mironescu : o. c. p. 8 ; E. Procopan : o. c. p. 194.

2. E. Procopan : o. c. p. 195 ; D. Furtună : „Ucenicii Starețului Paisie, în mănăstirea Cernica și Căldărușani“, Buc. 1928, p. 48.

3. N. Iorga : o. c. II, p. 176 ; și 198.

4. E. Procopan : o. c. p. 202.

5. Andronic : Istoria Sf. mănăstiri Neamțu și Secu. 1857, p. 7 ; N. Iorga o. c. II, p. 186 ; E. Procopan o. c. p. 203.

6. Radu Rosetti : „Conflictul dintre guvernul Moldovei și Mănăstirea Neamțului“. București 1910, I. p. 2.

lizatoare și dogmatice, încă de pe când era în Sf. Munte Athos, s'a silit să cunoască desăvârșit limba și gramatica greacă. Se crede că „Paisie a fost unul din cei mai zeloși cercetători ai Academiei teologice dela Vatopedi“ unde preda vestitul dascăl Evghenie Bulgarul¹⁾. El a fost mai înlesnit atunci când în comunitatea s'a veni Macarie, moldo-valahul adânc cunoscător al limbii grecești, încă dela școala din București „școlar a lui Turnavitu“²⁾. Lucrarea cărturărească a lui Paisie, începută în Sf. Munte Athos, a fost continuată cu mai mult succes în mănăstirile: Dragomirna, Secu și Neamțu. La Secu, chiar „pusese la cale întemeierea unei școli, unde tinerii monahi să învețe limba greacă, în scop de a-i atrage la lucru de traducători și de îndreptători ai cărților patristice..., în care scop trimise pe cei mai capabili dintre ucenicii săi la București ca să învețe acolo limba greacă“³⁾. De acolo a trimis la învățătură pe cei „doi monahi, Gherontie și Doroftei“ „renumiți prin traducerile lor de mai târziu“⁴⁾. El adună înprejurul său un număr mare de călugări „bine pregătiți științificește“ pe care-i pregătea pentru lucrarea cărturărească, iar pentru desăvârșire „îi trimetea la Academia din București cu cheltuiala mănăstirii“⁵⁾. Paisie prin tactul său de om cărturar a întemeiat la Neamțu o întreagă școală de cărturari, corectori și traducători de cărți, unde nenumărați „călugări moldoveni și ruși“, și-au căpătat cultura necesară. El singur s'a dat pe sine exemplu obștei sale de neîntreruptă osteneală cărturărească. „Era,.. neputincios cu trupul“, bolnav. „Și pe patul unde dormea, era împresurat de multe cărți, câteva lexicoane, biblia grecească și cea slavonească, gramatici grecești și slavonești, cartea din care tălmăcea, iar în mijloc lumânarea; și însuși ca un prunc mic, ședea plecat și toată noaptea scria uitându-și neputința trupului și grelele dureri și osteneala“⁶⁾. În așezământul întocmit la Secu, compus din 18 puncte, a prevăzut obligația pentru călugări de a învăța carte: „Părinții cei cărturari, cu mare râvnă, cu credință și cu dragoste să ce-tească învățăturile sfinților părinți care povățuesc spre dreapta

1. S. Cetvericov: o. c. p. 243.

2. E. Procopan: o. c. p. 299; N. Iorga: o. c. II. p. 161.

3. S. Cetvericov: o. c. p. 393.

4. E. Procopan: o. c. p. 232; N. Tomescu: „Mitropolitul Grigorie al IV-lea al Ungro-Vlahiei“, Chișinău 1927, p. 2; S. Cetvericov: o. c. pp. 540-1.

5. S. Cetvericov: o. c. p. 440; N. Tomescu: o. c. p. 97.

6. E. Procopan: o. c. p. 231.

înțelegere a sfințelor scripturi și spre cunoștința dogmelor credinței cei pravoslavnice a Bisericii cei sobornicești, prin care învățătură cu ajutorul lui Dumnezeu să poată să cunoască și voia lui Dumnezeu și puterea poruncilor Lui celor mântuitoare de suflet și ca într'o oglindă privește toată așezarea sufletului său, și prin acelea și prin cea desăvârșită ascultare și tăerea și omorîrea voiei sale, poate cu ajutorul lui Dumnezeu povățuit să fie la dreaptă și neabătută, nici la dreapta nici la stânga, socoteală a dumnezezeștei Bisericii, care este mai de nevoie decât toate spre mântuirea sufletului" ¹⁾; deasemenea el puse obligația și pentru înainte stătorul obștii: „cercetarea sfintei scripturi și a învățăturilor purtătorilor de Dumnezeu părinți“ în virtutea căreia să învețe și să conducă ²⁾. Cuviosul Paisie, a insuflat ucenicilor săi dragostea pentru îmbrățișarea îndeletnicirilor sale de cercetători și traducători ai cărților de interes religios. Cum s'a făcut Paisie, învățătorul chinoviei sale? Iarna, când frații erau adunați dela diferite ascultări, Paisie, transforma trapeza mănăstirii într'o adevărată școală duhovnicească. Dela începutul postului „Nașterii Domnului“ și până la „Sâmbăta lui Lazăr“, în fiecare seară, când în biserică se săvârșea serviciul Pavecerniței, Paisie, dela locul lui obișnuit — românește pentru călugării români și slavonește pentru călugării ruși, — citea frățimei adunate, din scrierile pustnicilor, din sfânta scriptură și din diferite lucrări teologice, după care urmau lămuririle necesare pentru cele citite. Acestea se făceau în timpul liber al zilei dintre slujbele bisericesti carele erau în primă grijă și anume: 1. Serviciul vecerniei (de seară) care se săvârșește după amiază. 2. Serviciul Utreniei (de dimineață) care la mănăstiri se face de regulă la miezul nopții, iar la orașe și sate dimineața la un loc cu sfânta liturghie, și 3. Sfânta Liturghie, care la mănăstiri se face la un loc cu acatistul și cu ceasurile, dimineața. Pe vremea starețului Paisie, „Vecernia“ se împărțea în două: Vecernia, propriu zisă, care se încheia cu apolisul zilei următoare și „Pavecernița“, compusă din psalmi și rugăciuni premergătoare somnului. În Mănăstirea Neamțu, călugării făceau Vecernia până la „Apolis“; și eșind din Biserică, mergeau la trapeză unde luau masa de seară cu ceremonialul obișnuit prin mănăstiri. Din trapeză o parte mergeau îndărăt la Biserică și continuau Pavecernița

1. M. Sturza vv: Așezământul Mănăstirii Neamțu, 1843, pp. 22-23 ; S. Cetvericov o. c. p. 391 ; E. Procopan : o. c. p. 214.

2. E. Procopan : o. c. p. 213 ; S. Cetvericov : o. c. p. 227.

cu toate ale ei, iar altă parte rămânea în trapeză pentru a asculta învățăturile starețului cărturar, care „erau pline de un sever ascetism și.. rostite cu multă însuflețire“ ¹⁾. Ucenicii lui Paisie, n'au uitat lucrarea starețului lor și pe unde s'au împrăștiat, au sprijinit și au continuat opera lui. Unii dintre ierarhii vremurilor, s'au alăturat lucrării paisiene și împreună cu călugării râvnitori „au dus mai departe lucrul început, fiindcă prin el se păzeau neatînse „cuvioșia mănăstirească și temeiurile vieții călugărești“. Tot prin lucrarea începută la Neamțu, s'au desțelenit scrierile cuvioșilor pustnici și ale sfinților părinți și s'au pus la îndemâna creștinilor însetați de cuvântul dumnezeesc ²⁾. Paisie n'a fost numai un redeșteptător al vieții cărturarești, dar a fost și un bun gospodar. Multele sale scrisori purtate cu voevozii țării și cu boerii divanului domnesc, ni-l înfățișează ca atare. Un megieș al moșiei „Munții“ a mănăstirii Secu, anume Matei Cantacuzino, încălcase odată moșia dinspre Bălțătești și Hangu. Starețul Paisie s'a jeluț domnitorului Alexandru Const. Moruz, cerând o comisiune pentru cercetare. Voievodul, a însărcinat pentru aceasta pe boerul Șarban Buhuș biv vel paharnic și pe Stavăr vornic de poartă, cari mergând la fața locului s'au întâlnit cu Constantin Ureache comisul și cu Ioan Durnescu vătăfu, însoțiți și de câțiva oameni din satele: Largul, Răpciuni, Bistricioara, Grintieșul și Galu, ca din partea lui Matei Cantacuzino. La acea înfățișare, din partea mănăstirii, au luat parte părintele Varlaam proin egumen și ieromonahul Iustin, vechili, cari au arătat urice de hotărîre dela Ieremia Movilă din 7113 (1605), cu hotarele moșiei „Munții“ și dela alți voievozi. Actele și mărturiile aduse de călugări au întărit dreptatea cauzei lor, înlăturând pe Cantacuzino depe propiretatea mănăstirii, pe care o încălcase. Aceasta s'a petrecut între anii 1791—1792 ³⁾.

Mănăstirea Secu a trăit în dependență de Neamțu dela 1779 și până la 1910, când a făcut-o independentă mitropolitul Moldovei, Pimen Georgescu, răposat. „Această dependență în care a trăit,... i-a fost spre bine — căci o parte din strălucirea culturală ce s'a revărsat atunci asupra Neamțului s'a răspândit și asupra Secului; așa că în

1. E. Procopan : o. c. p. 219; S. Cetvericov : o. c. p. 295.

2. D. I. Udișteanu : Seminarul Monahal : Tipografia Cernica. 1937, p. 27 — 34.

3. **Andronic** : Condică de documente. (Moșia munții a mănăstirii Secu), mss. Noul Neamțu, doc. 13 p. 28 .

istoria culturii noastre bisericești, aceste două mănăstiri stau pe o singură pagină¹⁾.

Starețul Neamțului era stareț și peste Secu. La Secu, de obicei, se rânduia un vechil cu numele de egumen, ales din sânul soborului mănăstirii Secu, de către duhovnicii și ieromonahii bătrâni; recomandat soborului mănăstirii Neamțu, întărit de stareț ca egumen și recunoscut de chiriarhul locului. Pe monahii vrednici de hirotonie egumenul îi recomanda starețului, iar starețul și soborul mitropolitului, cari hotăra asupra lor²⁾. Egumenul mănăstirii Secu era supus starețului mănăstirii Neamțu atât în cele duhovnicești cât și în cele iconomicești. El avea în purtarea s'a de grijă averea mișcătoare și nemișcătoare a mănăstirii. Era paznicul odoarelor, cărților și veșmintelor arătate în catagrafie. Deasemenea avea în purtarea lui de grijă și schiturile de acum: Sihăstria și Sihla căci Nifonul, poate va fi fost nimicit între 1843-1848,—la care numea îngrijitori dintre proestoșii mănăstirii Secu. Mai înainte vreme aceste mănăstiri s'au condus după regulile cuviosului Paisie, cari au stat și la temelie hrisoavelor pomenite. Până la secularizare, amândouă mănăstirile n'au dus lipsă de nimic; de atunci necazul și sărăcia au pus stăpânire peste ele. Răpștite în bunurile lor de statul ateu și abuziv, mănăstirile s'au luptat eroic ca să se poată menținea deasupra tuturor neajunsurilor. „Cauzele cari au dus la decadența materială și spirituală a Neamțului, au dus și la decăderea Secului: răspândirea culturii moderne și secularizarea averilor mănăstirești“³⁾. Sărăcia peste măsură pusese pecetea nenorocirii pe fruntea acestor mănăstiri, cari au fost lovite așa de puternic în viața lor sufletească și culturală. Regele Carol I-*iu*, când le-a vizitat a fost plăcut impresionat de frumusețea priveliștilor și a bogățiilor sfinte, dar îndurerat de sărăcia cari le măcina. Deaceia la investiturile de mitropolit al Moldovei atrăgea mereu atențiunea asupra lor. Nu s'a făcut nimic pentru ele, tot din cauza lipsurilor materiale, pe care le-a semnalizat în memoriul său adormitul întru fericire, mitropolitul Iosif Naniescu. Al doilea urmaș al său pe scaunul mitropolitan, a fost Pimen Georgescu, care

1. Alex. Lăpedatu: Prefață la „Odoarele dela Neamțu și Secu“, de prof. Stelian Petrescu. Buc. 1911, p. V.

2. M. Sturza. vv: Hrisoave domnești pentru regulile sfintelor mănăstiri Neamțul și Secu, 1843. art. 19. (B. A. R. II. 66.657),

3. Alex. Lăpedatu: o. c. p. V.

venea dela Dunărea de jos. El a înțeles cuvintele regale, prin separarea mănăstirilor. Sărăcia și așa n'a putut fi înlăturată. Corespondența purtată pe această temă ne luminează oarecum calea. Trebuie să se știe că acest mitropolit era numai concepție și trăire laică. Nu trebuie dar să ne mire că, toate înfăptuirile lui au rămas sterpe, cum sterp i-a fost și sufletul. El pentru îndeplinirea planului urmărit, separarea mănăstirilor, a înaintat ministerului de resort adresa No. 3098 din 29 Septembrie 1901 și care glăsuște

[Părintele egumen Calistrat Savu, cu soborul mănăstirii la 29 August anul 1908.

așa : „Cu prilejul vizitelor canonice, ce am făcut în cursul acestei veri pela mănăstirile din cuprinsul eparhiei sfintei mitropolii a Moldovei și Sucevei, am cercetat cu deamănuntul și mănăstirea Secu cu ale ei schituri : Sihăstria și Sihla ; toate pendinte de mănăstirea Neamțu, și am rămas adânc mâhnit de reaua stare, în care le-am găsit, atât din punct de vedere al buneii întrețineri a bisericilor și chiliilor, ca și a gospodăriei și administrației lor, cât și din punct de vedere al ordinii și disciplinei monahilor și fraților ce viețuiesc acolo. Pricinele acestei rele stări sunt multe și felurite, dar cea mai de căpetenie este, că m-rea Secu n'are o administrație proprie, care să se îngrijească de aproape de nevoile ei, ci se administrează de Starețul din Neamț. *Mănăstirea Secu* este una din cele mai vechi și mai însemnate mănăstiri din Moldova, întemeiată pe la jumătatea veacului al XVI, ea și-a avut administrația proprie până la sfârșitul veacul al XVIII ; când sta-

rețul ei Paisie, trecând ca stareț și la M-rea Neamțu, a păstrat și dreptul de stareț asupra Secului, unind astfel amândouă aceste mari mănăstiri sub o singură administrație, aceea a starețului de Neamț, care stare de lucruri se urmează și astăzi, sub numele de *Neamțu-Secu*. Cu timpul, mai ales după ce mijloacele de întreținere ale acestor mănăstiri s'au împutinat, starețul și administrația lor a început a se îngriji mai mult de nevoile și starea m-rei Neamțu și a neglijat Secu. Neglijența aceasta a mers așa de departe, în cât astăzi m-rea Secu și schiturile pendinte de ea: Sihăstria și Sihla, au ajuns într'o stare de complectă ruină. Noi, în vederea mării însemnătăți istorice a mănăstirii Secu, care este una din cele mai alese monumente bisericesti, situată într'o pozițiune pitorească și care are odoare prețioase, tot așa de vechi ca și ea, și cu morminte încă și mai prețioase, în care se odihnesc osemintele celor mai mari ierarhi ai Mitropoliei Moldovei, printre care și ale *Marelui Varlaam*, care și-a avut tot acolo și metania sa, — ne-am gândit la reînvierea și ridicarea acestei mănăstiri din reaua stare, în care se află. Deci, chibzuind și luând și părerea starețului m-rei Neamțu asupra mijloacelor, prin care s'ar putea ajunge la aceasta, ne-am încredințat, că în primul loc, această mănăstire trebuie să aibă o administrație proprie și independentă de a cea a m-rei Neamțu, despărțindu-se cu totul de aceasta din urmă; cu alte cuvinte, să-și aibă starețul ei cu un consilier economic și spiritual, ca toate mănăstirile mari din țara noastră. Despărțirea aceasta trebuie să se facă în așa fel, în cât mănăstirea *Neamțu cu schiturile Vovidenia și Pocrovul* să rămâe o comunitate călugărească aparte, cu starețul, administrația și avutul ei; iar *Secu cu schiturile: Sihăstria și Sihla*, o altă comunitate călugărească aparte, cu starețul, administrația și avutul ei. Numai așa fiind, starețul din Secu se va îngriji de aproape de mănăstirea sa și toate mijloacele de care va dispune, precum și prisosul le va întrebuița la îmbunătățirea ei, simțindu-se responsabil de buna stare a mănăstirii încredințată lui în toate privințele. Impărțirea avutului, de care dispun astăzi mănăstirile Neamțu și Secu la un loc, se va face în chipul următor: *Mănăstirel Secu* și schiturilor pendinte de ea *Sihăstria și Sihla* — să se dea: a) Toată partea de moșie mănăstirească, care vine spre meazăzi de râul Neamțu; b) A patra parte din vitele mănăstirești; c) A parta parte din locurile de monahi, prevăzute astăzi în budget, și d) A patra parte din sumele de întreținere a bisericii-

lor, arhondaricului și din toate celelalte sume prevăzute astăzi în budget pentru cele două mănăstiri. Comunicându-Vă cele ce preced și încredințați fiind, că modul acesta de a vedea, îl împărtășiți și D-voastră, avem onoarea a vă ruga, domnule ministru, să bine-voiți a dispune să se facă convenitele formalități, ca, pe deoparte să se dea un Inalt decret Regal, în puterea căruia *Mănăstirea Secu cu schiturile: Sihăstria și Sihla* să fie despărțite de mănăstirea Neamțu, având starețul și administrația proprie; iar pe de altă parte, budgetul mănăstirii Neamțu să se împartă în modul arătat mai sus înscriindu-se în budgetul Statului, un stat aparte pentru m-rea Secu, alimentat cu o pătrime din toate sumele ce se prevăd astăzi pentru mănăstirea Neamțu-Secu. Singura excepție va fi că pentru Secu va prevedea indemnizația starețului ca la mănăstirile mari și alte mici cheltueli¹⁾. La această adresă, Ministerul Cultelor și Instrucțiunii prin Administrația Casei Bisericii, cu adresa No. 33.667 din 22 Octombrie 1909, a răspuns așa: „In referire la adresa I. P. S. Voastre cu No. 3098 din a. c., avem onoare a Vă aduce la cunoștință că M. S. Regele, prin Inaltul decret No. 2848 din 19 Octombrie a. c., a binevoit să aprobe ca sfânta mănăstire Secu din județul Neamțu să se despartă de sfânta mănăstire Neamțu spre a se administra în viitor singură având starețul său²⁾. Decretul regal No. 2848 pentru despărțire are acest cuprins: „**Carol I** prin grația lui Dumnezeu și voința națională, Rege al României, la toți de față și viitori, sănătate: Asupra raportului ministrului nostru secretar de Stat la departamentul Cultelor și Instrucțiunii subt No. 32.537 din 12 Octombrie 1909; am decretat și decretăm: Art. I. Mănăstirea Secu din județul Neamțu se desparte de mănăstirea Neamțu, spre a se administra în viitor singură și a avea starețul său. Art. II. Ministrul nostru secretar de Stat la departamentul cultelor și Instrucțiunii este însărcinat cu aducerea la îndeplinire a dispozițiilor prezentului decret. Dat în Castelul Peleş la 1 Octombrie 1909. **Carol**; ministrul Cultelor și Instrucțiunii Sp. Haret.“³⁾ In urma acestor documente,

1. Arhiva Mitropoliei Moldovei. Iași, adresa No. 3098 din dosarul No. 58|1909 vol. II. (Administrarea mănăstirilor din Eparhia Moldovei); idem: Biserica ortodoxă. Buc. 1909, an 33. No. 8, din Noembrie, pp. 947—949.

2. Idem, idem: (arhivă) dos. 57|1909, v. II.

3. M. S. Regele **Carol I**: Decretul regal No. 2848|1909. Biserica ortodoxă. an. 33. No. 8, anul 1909, p. 947.

Introducere

mitropolitul scrie stareșului dela Neamțu cu adresa No. 3520, același an; „Vi se aduce la cunoștință că în urma mijlocirii noastre prin adresa No. 3098 din 29 Septembrie a. c., M. S. Regele cu înaltul decret No, 2848 din 19 Octombrie a. c., a binevoit să aprobe despărțirea mănăstirii Secu cu ale ei schituri, Sihăstria și Sihla, de mănăstirea Neamțu, care va rămâne cu schiturile Vovidenia și Pocrov, astfel ca aceste două mănăstiri să aibă cu începere dela 1 Aprilie viitor o administrație deosebită, fiecare în parte. Și pentru ca P. C. V, să cunoașteți modul cum se va face separarea acestor mănăstiri, atât din punctul de vedere al avutului lor, vi se trimit alăturat de aceste, copie depe adresa noastră No. 3098/1909, către onor minist. de culte. La timp veți fi înștiințați de numele delegatului nostru și al onor. minist. Cultelor, care vor fi însărcinați să facă separațiunea avutului acelor mănăstiri“ ¹⁾. Prin adresa No. 3098, de care am amintit, mitropolitul ceruse și întreținerea necesară pentru călugări, căci Casa Bisericii, cu adresa No. 33.746 din 23 Octombrie acelaș an, cerea să se arate numărul de monahi ce trebuia trecut în statele de întreținere: „Avem onoare a vă comunica, că am aprobat propunerile I. P. S. Voastre prin adresa No. 3098 a. c., de a se separa mănăstirea Secu de Neamțu; Vă rugăm să binevoiți a dispune să ni se arate numărul de monahi cât și celelalte cheltueli ce trebuiesc trecute în buget pentru fiecare“ ²⁾. Mitropolia, ca urmare a pomenitei adrese, a trimis Casei Bisericii cu adresa No. 3559 din 2 Noembrie 1909, două proiecte de buget; unul pentru mănăstirea Neamțu, cu schiturile Vovidenia și Pocrov și altul pentru mănăstirea Secu, cu schiturile Sihăstria și Sihla, întocmite amândouă pe baza propunerilor făcute prin adresa No. 3098/1909. După despărțirea mănăstirilor, în locul egumenului Calistrat Savu, călugăr cu metania din Secu, care a fost înlăturat, a fost numit stareș ieromonahul Partenie Antohi, călugăr cu metania dela schitul român „Prodromul“ din Muntele Athos, trăitor atuncea în mănăstirile moldovene. Starea acestor două mănăstiri era cât se poate de neagră. Stareșul numit și dela care se aștepta mult, n'a putut înlătura răul și sărăcia, deși mitropolitul îl încurajase cu arhimandriția și cinstea

1. Mitropolia Moldovei, adresa No. 3520 din 31 Oct. 1909; dos. 57, vol. II.

2. Idem. dos. 57/909: Adresa Casei Școalelor No. 33.746 din 23 Oct. 1909.

mitroforiei. Stareț la Neamțu era arhimandritul Valerie Moglan, — astăzi P. S. Valerie Moglan vicarul Mitropoliei — pus în locul bătrânului stareț, arhierul Narcis Crețulescu, care a fost alungat din mănăstire la Tg. Neamțu, cu toaca și sunet de clopot. Scoaterea din mănăstire în felul acesta a unui arhieru care muncise pentru ea, constituie o mare rușine și pentru mitropolitul vremii de atunci și pentru călugării și conducerea mănăstirii care s'a

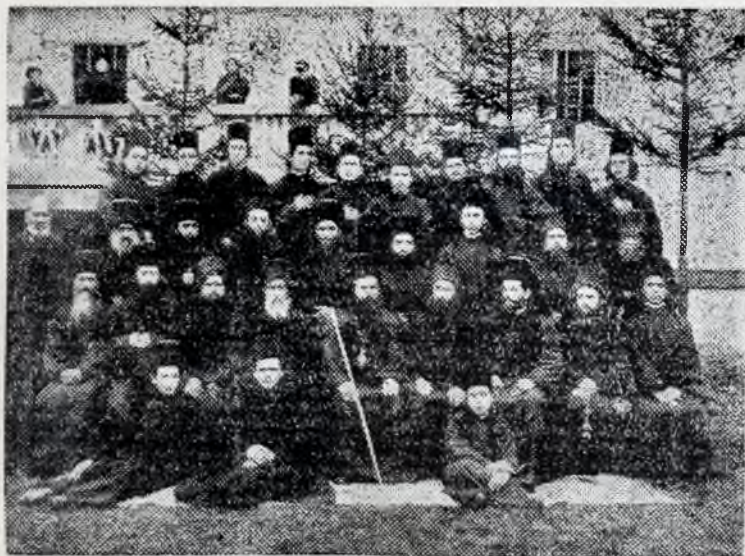
P. S. arhieru Nicodem vicarul mitropoliei Moldovei și starețul Partenie Antohi cu soborul dela Secu, la 29 August 1910.

pogorit la asemenea joc. Cbiceii acesta era tare la Neamțu. Starețul Neonil, acela care a ridicat așa de mult prestigiul cultural al mănăstirii Neamțu, pe vremea decasteriei mănăstirești, îngăduită de mitropolitul Veniamin și domnul țării Mihail Sturza, a fost surghinit din mănăstire la Slatina și Vorona, la fel ca Narcis Crețulescu, însă pe vreme de iarnă și într'o căruță cu niște spițe ca piciorangele reclamelor dela moșii, târguri. Mitropolitul Veniamin a murit în surghiun la Slatina. Mitropolitul Pimen singur se duce și moare la București, în mijlocul unor neamuri cari l-au jecmănit de averea strânsă dela biserică, departe de scaunul mitropolitan și îngropat într'un sat, uitat de Dumnezeu și de oameni.

Stareții mănăstirilor Neamțu și Secu, s'au întrunit la 20 Februarie 1910 și au procedat la predarea averii mănăstirii Secu,

Introducere

după cum se constată din procesul verbal No. 98. La timpul acela averea mănăstirii Secu se compunea din vreo 600 fălci teren arabil pășune și fânaț; afară de animale. Starețul Partenie Antohi, obișnuit cu belșugul din Muntele Athos, a umplut cămărilor și magaziiile cu bunătăți, dar a înglodat mănăstirea în datorii, căci neavând bani, a cumpărat dela jidani pe datorie. Cam la fel a procedat și starețul Neamțului. Vremurile belșugului dispăruseră, decând statul își luase angajamentul îngrijirii mănăstirilor pământene; dar cu ele dispăruse și focul care încălzea sufletul călu-

Părintele stareț Partenie Antohie, cu soborul la 29 August in 1912.

gărilor, cărturăria. Peste tot pusese stăpânire pustia, bălăriile și sărăcia; acesta era adevărul. In vremea starețului Partenie, s'au întâmplat și dese furturi de odoare scumpe, despre care am făcut amintire la locul potrivit. El a avut ostăreție plină de neajunsuri. Ceilalți stareți care au urmat după el, n'au fost mai norocoși. Starețului Calistrat Dima, de fel om bun și cinstit, i-au făcut multe amărăciuni unii dintre călugării surghiuniți dela Neamțu, — Nazarie Lupu și Zenovie Roșca, la un hram al mănăstirii, 29 August, când venise și mitropolitul Pimen, îi legară sarmalele cu ață. Pe vremea lui era mare sărăcie în mănăstire; n'aveau călugării nici ce să mănânce. Arhereul Antim Petrescu, vicarul mitropoliei in Martie 1915, din milă, a cumpărat

pâine pentru călugări, care a fost dată pe timp de două zile; încolo călugării mâncau grăunte de porumb sfărîmat crupe, ferte cu apă și sare. Nu era nici un mijloc de venit, de nicăeri. Calistrat Dima neputînd face față nevoilor, a fost înlocuit cu arhimandritul Ilarion Bălăiță, călugăr cu metanie dela Secu, tînăr și energic, cari fusese întrebuintat ca econom și mare eclesiarh. Stăreția părintelui Bălăiță a ținut 10 ani de zile. In vremea lui, călugării, au avut asigurată măcar pâinea cea de toate zilele. Gospodăria mănăstirii se mai înfiripase puțin, înainte de începerea războiului; era mai multă viață tinerească și mai multă tragere de inimă pentru muncă. Războiul, ca în toate părțile și la Secu, a lăsat urme de neîndreptat. Starețul vrednic,—care ne-a păstrat neatins tezaurul mănăstirii dela o pieire sigură dacă era dus în Rusia, cum au fost duse bogățiile țării,— n'a fost în stare să se păstreze pe el întreg mănăstirii. Viața mănăstirii dela război a mers numai în declin. Este cunoscut că mă-

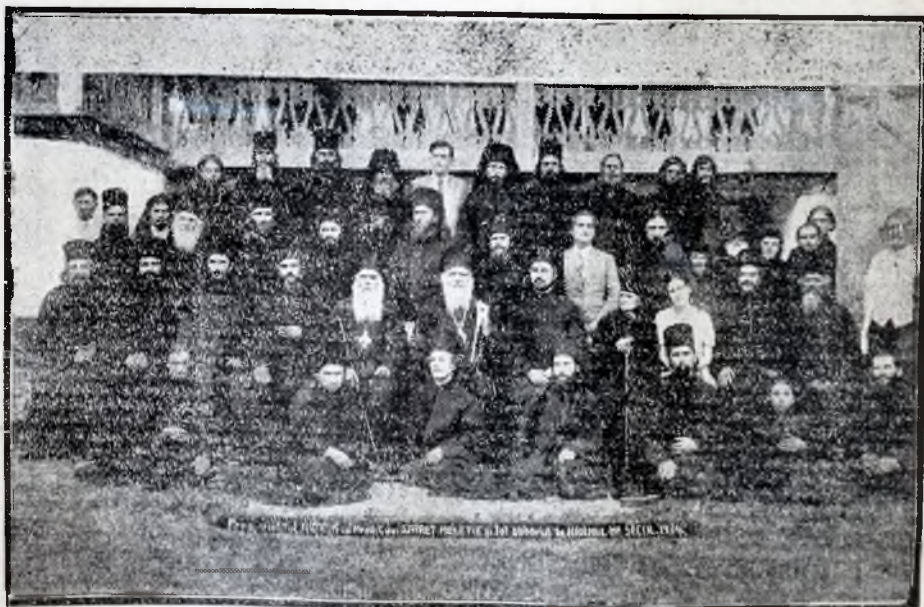
Părintele stareț Ilarion Bălăiță, cu soborul la 29 August 1915.

năstirea Secu, a fost o mănăstire bogată; a avut multe moșii în țară și câteva peste Prut. Când s'a făcut exproprierea pământurilor din Basarabia, Secu, dăduse împuternicirea starețului mănăstirii Neamțu s'o reprezinte la susținerea intereselor sale, obligându-se la părtașia cheltuelilor proporționale. Procesul a

fost câștigat de mănăstirile amândouă. La părțășia cheltuelilor Secu, n'a avut de unde să plătească partea care i se cuvenea. Neamțu, a arătat situația mitropoliei, iar aceasta a dispus ca mănăstirii Secu, să i se ia din cota care i se cuvenea dela exproprierea din Basarabia $\frac{3}{4}$ de către Neamțu și să i se lase numai $\frac{1}{4}$. De atunci primește anual numai 50.000 lei anual. Arhimandritul Ilarion Bălăiță, în toamna anului 1925, a fost nevoit să se retragă dela stăreție. După el au urmat mai mulți stareți cari s'au schimbat foarte des: Vichentie Mălău în vreo trei rânduri; Silvestru Garoiu; Eftimie Tănăsă; Antim Găină; toți aceștia cari au trecut pela conducerea mănăstirii sunt dintre fiii casei; iar Evghenie Ungureanu și Meletie Nicuță, arhimandriți, foști stareți la Neamțu și la Secu, sânt dintre fiii mănăstirii Neamțu. Este de remarcat că în acest interval 1925—1935, viața mănăstirii Secu a fost destul de sbuciumată. Mitropolitul Pimen, care despărțise mănăstirea de vechea lavră a Neamțului, văzând că treburile merg greu, că conducerea se îpotmolește mereu, a chemat ca stareț pe scriitorul acestor rânduri, cari, pe atunci era student în teologie la Universitatea din București. Știam că conducerea unei mănăstiri supt păstoria fostului mitropolit, nu era o situație sigură și serioasă, deaceia am refuzat hotărât propunerea care mi se făcuse.

Mănăstirea Secu cu frumusețile ei naturale și cu odoarele ei scumpe, a primit în sânul său vizita și cercetarea diferiților curioși; unii și-au însemnat numele și impresiile pe registrul de vizitatori. Desprind de acolo pe cea care mi s'a părut mai grăitoare, a profesorului Tiberiu Crudu dela Botoșani: „Sfântă mănăstire Secu, frumoase au fost vremile care te-au făcut și te-au zidit și urit ai ajuns în zilele noastre. Iți trebuie o viață nouă, înălțătoare, curată: cine te va primeni, cine te va curăți, cine te va înălța? Căci acum... drumețul care intră azi între zidurile tale, sfințite de vremuri și de îndurări, e cuprins de milă și de jale. Cine îți ca reda mărirea de altă dată? Fi-va părintele Evghenie de azi (Ungureanu), acel începător de învoire? Să fie el, care primenește gardurile și reface porțile? Și oare cu aceste lucrări se înoește și se ridică o mănăstire? Nu trebuie să se înceapă învoirea și ridicarea dela aceia ce slujesc locașului însuși? Dacă e adevărat că omul sfințește locul, nu se cuvine oare a căuta astfel de oameni? Iată frânturi de gânduri pe care cu tremurare de suflet le așternem aici, nu ca să probozim pe

slujitorii tăi de acum, ci mai vârtos ca o probozire a noastră a tuturor! Noi totuși, nevrednicii de azi îți așteptăm reînoirea, măcar prin urmașii noștri. O primenire a credinții strămoșești, începe a licări mai cu tărie în colțurile adânci ale sufletului român. Va veni de bună seamă și rândul tău. Atunci o altă mână, mai vrednică decât a mea, va putea să însemne alte gânduri, mai luminoase, mai senine, mai puțin întristătoare ca ale mele. Acela va putea să facă acest lucru, căci va fi desigur în stare să doarmă între zidurile tale altfel decât am dormit noi; și ochiul lui va putea admira alte priveliști decât ranele trupului tău însângerat și lovit din toate punctele de vedere⁽¹⁾). În timpul cât au stărețit acești doi bărbați din urmă s'a dovedit a fi folositori mănăstirii, din toate punctele de vedere; păcat numai că Meletie, era cu mâna prea strânsă, în dauna bunului mers

P. S. episcop Nicodem, starețul mănăstirii Neamțu și Meletie Nicuță
starețul mănăstirii Secu, cu soborul și credincioșii la hram,
29 August 1934.

al gospodăriei. Alta era situația la Neamțu. Acolo în fruntea conducerii se găsea marea personalitate cărturărească și biseicească P. S. Nicodem, fostul episcop al Hușilor, retras la

1. Tiberiu Crudu profesor Botoșani: Impresii din registrul vizita-
rilor dela Secu. 26 Iulie 1929. (Mănăstirea Secu, 1925—1930).

mănăstire din motive binecuvântate. Era în 1925. O mare problemă frământa pe cele două mănăstiri: vatra mănăstirească lăsată la 1859 și care fusese încălcată de către organele silvice și cotropită chiar. Pentru ea se dădea lupta de ani de zile, fără să se isbândească ceva. Mai înainte, Ministerul Cultelor, la dese stăruinți ale starețului Daniil Ciubotaru, a împuternicit mănăstirea să acționeze în judecată Ministerul Domeniilor¹). Tot în 1925, mănăstirea Neamțu a întocmit un memoriu pe care l-a înaintat Ministerului de Domenii, dar l-a împărțit și pela diferiți prieteni ai cauzei arătate. Nu mă opresc decât la partea în care sunt înfățișate nevoile mănăstirii din acea vreme: „De multă vreme, monastirei nu i s’au mai făcut îmbunătățiri, nici înainte de război, iar din război monastirea a eșit cu totul dărăpănată, mai ales în urma ravagiilor armatelor rusești în debandadă. Cele zece biserici ale ei, cetatea înconjurătoare cu peste trei sute de încăperi, diferite alte clădiri cu aproape tot atâtea încăperi, diferite ateliere, atenanse, așezăminte de gospodărie, gardurile, grilajurile și zăplazurile ce împrejmuesc aceste clădiri, instalațiuni, livezi și grădini, sunt cu totul dărăpănate. Ba unele din ele, cum sunt balcoanele ce încing incinta monastirei pe dinăuntru și pe dinafară, amenință chiar viața oamenilor. Toată nădejdea sa de a se reface și de a-și reînființa așezămintele sale de cultură și gospodărie, erau proprietățile ce-i mai rămăseseră după secularizare”.²) Lupta pentru redobândirea vetrii, a fost susținută cu multă înflăcărare și hotărîre, de către starețul său, P. S. Nicodem, omul care știa ce vrea.

Mănăstirea Secu chiar dintru început s’a alăturat de Neamțu pentru aceiași cauză comună: vatra mănăstirească. Ea a dat împuternicire și s’a angajat cu părtașie la cheltuelile ce se vor face de către starețul Neamțului, împuternicitul său. Această împuternicire mănăstirea, a dat-o Neamțului în două rânduri: prima dată în vremea starețului Ilarion Bălăiță și a doua oară pe vremea arhimandritului Meletie în 1933, la provocarea de către mănăstirea Neamțu. Folosesc corespondența din urmă, purtată între ele. „Mănăstirea Neamțu, — grăește adresa mănăstirii Neamțu, — urmărește

1. Ministerul Cultelor: Adresa de împuternicire No. 26 934/1925. Arhiva mănăstirii Neamțu, adresa No. 207/925: **Episcop Nicodem**: Lămuriri date mitropolitului Pimen la invinuirile aduse. Mănăstirea Neamțu, 1932.

2. Ep. Nicodem: Memoriu No. 65 din 29 Februarie 1925, pentru vatra mănăstirii Neamțu, p. 2.

revendicarea vetrii și a cerut Ministerului Domeniilor să dispună hotărnicirea acelei vetre după hotarele trase în 1859. Ministerul a comunicat că va numi o comisiune. Casa Pădurilor însă, spune că chestia se va putea limpezi prin proces. Noi suntem în curs de urmărirea chestiei. În consecință scriem P. C. tale, despre cele de mai sus și voim să știm dacă chestiunea aceasta o interesează pe mănăstirea Secu. Și dacă o interesează, cum înțelege să lucreze: în unire cu Neamțu sau separat. Asta dorim să știm; ca să cunoaștem cum să procedăm: și pentru Secu, sau numai pentru Neamțu¹⁾. Starețul mănăstirii Secu, cu soborul, a întocmit un proces verbal în care au hotărît să meargă alături de Neamțu: „Suntem pe deplin în acord ca acest proces al vetrii, mănăstirea Secu să urmeze în unire cu procesul mănăstirii Neamțu și nicidecum separat, cu delegat special din partea mănăstirii Secu. În cece privește cheltuiala acestui proces, vom plăti întocmai după calculul făcut de mănăstirea Neamțu, atât pentru onorariul avocaților cât și pentru alte cheltuieli, proporționale cu partea de moșie revendicată a mănăstirii Secu²⁾. Cu adresa no. 92, procesul în chestie s'a trimis la Neamțu. La susținerea cheltuelilor, Secu a contribuit cu suma de peste 40.000 lei, până când știu eu. Cauza mănăstirii a fost susținută din 1925 și până în 1935, anul complectei câștigări de către P. S. Nicodem starețul mănăstirii, care s'a identificat întru totul cu ea. Întâmpinările făcute în numele mănăstirilor, în chestie, prin numeroase adrese și memorii publicate, sunt glasuri și atitudini de profet al credinții și de apărător al dreptății românești și mănăstirești. Am arătat mai înainte că nu cred în șubrezenia afirmației unora, că românii n'ar fi în stare de religiozitate și mai ales de trăire monastică. Am crezut și cred neamul nostru în stare de virtuți înalte și de îndrăsneală în faptele mari, cum rar se întâmplă neam pe lume. Altfel, cum s'ar putea lămuri curajul peste măsură al vlădicăi Nicodem, arătat în susținerea cauzei mănăstirești, dacă n'ar fi crezut în rostul călugărismului și al mănăstirilor, căruia și-a închinat viața și puterile sale de muncă! El este coboritorul marilor călugări cari au trăit și au muncit numai pentru biserică și neam. Lupta purtată de el a fost încununată de biruință și va fi mare și peste veacuri,

1. Ep. Nicodem: Întrebare mănăstirii Secu, pentru revendicarea vetrei mănăstirești dela 1859. Mănăstirea Secu, arhivă, dos. 11|1933, înregistrarea No. 65|933.

2. Mănăstirea Secu arhivă. Procesul verbal no. 64, din 23 Aprilie 1933. Dos. 11 | 1933.

Introducere

pentru cât a lucrat în ogorul călugărilor români și al bisericii strămoșești. Dacă astăzi vlădica se bucură de roadele muncii depuse pentru redobândirea vetrei mănăstirești, apoi a avut și multe amărăciuni pe care le-a înlăturat cu răbdare călugărească și cu nădejde în lupta pe care o ducea. Mitropolitul vremii de atunci, era un om capricios și cu vederi înguste; din această pricină, socotea acțiunea vlădicăi Nicodem ca „un act nepatriotic și nepermis“, iar procesul pentru care ceruse autorizație ca „o adevărată crimă“; deoarece el

spunea că vatra mănăstirii ar fi „niște pretense drepturi de proprietate“. Vlădica Nicodem, cu un curaj și o bărbăție necunoscută, a răspuns mitropolitului în patru puncte. Îmi pare rău că nu pot da în întregime acele lămuriri; voi folosi numai unele părți din punctele 3 și 4. Vlădicul bunătății, al muncii și al cărturăriei, cu smerenie și cu tărie arată: „Pentru ce urmărește mănăstirea drepturile sale? Oare pentru cazanul călugărilor? Nu, căci acesta și așa cum este, ajunge, căci pravila călugă-

P. S. Episcop Nicodem, apărătorul și câștigătorul drepturilor mănăstirești.

rească statornicește pentru călugăr, în interesul sănătății sale și trupești și duhovnicești, o masă frugală. Dar monastirea urmărește această puțină avere, pentru că vrea să fie ce a mai fost: o instituție de înaltă cultură duhovnicească și națională și să practice în măsura cerută binefacerea creștinească. Vrea deci să îmbunătățească spitalul său, ca să poată lecu pe suferinții săraci, cari aleargă la acel spital; vrea să țină case de oaspeți, ca să întâmpine creștinește de oaspeții și închinătorii ce o cercetează, cum cer actele de danie ale ctitorilor. Dar mai presus de toate vrea, ca tipografia și atelierile în legătură cu ea, să

fie adevărată fântână de apă vie, ca să sature setea duhovnicească a poporului; iar școala călugărească să fie pusă în putința de a forma pe călugărul de mâne așa, încât să fie în stare a scoate această apă vie și a o împărți în măsura trebuitoare. Cu alte cuvinte, monastirea are nevoie de această puțină avere, ca să poată fi cu adevărat un arsenal pentru făurirea de arme și munițiuni duhovnicești și naționale, pe care să le punem la îndemâna armatelor de front, la îndemâna preoțimii și învățătorimii, și care socot că nu sunt de preț mai mic decât puștile și tunurile oștirii Țării, pentrucă atacul hoardelor de dușmani duhovnicești și morali, cum sunt patimile, viciile și sectele religioase și nihiliste, sunt mult mai puternice și mai primejdioase, mai ales azi... Și apoi în ultima analiză, ce pretinde monastirea? Nimic altă, decât tragerea hotarelor între proprietatea ei și a statului, pentru curmarea tuturor neînțelegerilor. Eu socot că timpul dea se face dreptate e totdeauna și starea rea a vremurilor și societăților nu se va face niciodată mai bună, dacă dreptatea seva tot amâna, adică dacă va fi mereu tăgăduită, pentru că trăinicia și prosperitatea societăților se bazează pe dreptate și justiție. Nu e oare lucrul cel puțin inexplicabil, ca autoritatea bisericească să se opună a se apăra drepturile bisericești cu ajutorul justiției? Cum stărețul monastirii, conform legii, era dator să ceară autorizația Mitropoliei, tot așa și Mitropolia era datoare să dea acea autorizație, căci socot că nu-și poate lua răspundereade pagubele ce ar rezulta pentru monastire din acest refuz. Și încă e și mai inexplicabil ca Metropolia să se facă apărătoarea statului contra Bisericei, când chemarea ei este să apere Biserica și când statul are apărători destui¹. Față de această fără de margini neînțelegere, Vlădica Nicodem, demisionase din stăreție și motiva oarecum și demisiunea s'a, arătând: „Mai întâi nu puteam să-mi asum răspunderea pentru pierderea drepturilor monastirii, nici răspunderea pentru daunele materiale și morale ce neconținut le suferă. Al doilea, nesfârșitele procese ce se intentează monastirii de serviciul Silvic pentru preținse delictesilvice, care ne pun mereu pe drumuri și pe mine și pe ceilalți membrii din consiliu, precum și nesfârșitele cercetări și anchete, m'au desgustat până în adâncul sufletului. Faptul că nu ni se dă autorizația să ne apărăm pe calea justiției și faptul că însuși autoritatea noastră bisericească afirmă că drepturile monas-

1. P. S. Nicodem: Lămuriri date mitropolitului Pimen asupra drepturilor mănăstirii Neamțu. 1932.

Introducere

tirii sunt numai niște „pretinse drepturi”, încurajează organele silvice locale, care au dela autoritatea lor superioară autorizația de a ne târî înaintea instanțelor judecătorești oricând și ori pentru ce nimicuri. O asemenea stare negreșit că nu o putem suporta la infinit. Așa stau lucrurile, și prin urmare eu nu sunt nici născocitorul lor, nici vinovat pentru nimica din câte se impută în rezoluție. Deasemenea nu sunt nici un ambițios, nici nebun, decât doar dacă cei ce se străduesc cu credincioșie să lucreze zi de zi și ceas cu ceas pentru binele instituțiilor în fruntea cărora stau sunt nebuni, iar cei ce le fură sunt oameni cumiți. În cazul acesta prefer să fiu printre cei dintâi și în sensul acesta nu-s numai eu nebun aicea, ci și toți ceilalți călugări, căci aceștia, fără să-ș fi primit subvenția de mizerie de 4 lei pe zi, ce le acordă statul ca despăgubire pentru enormele averi luate de el dela această Lavră, numai cu munca lor în ateliere și pe puținul pământ ce le-a mai rămas, veșnic râvnit și acela, îș duc traiul și s'au chivernisit așa, ca monastirea să nu aibă nici o datorie bănească deși la venirea mea în stăreție avea datorii de peste un milion lei. Ba cu prisosul veniturilor și cu jertfe din sărăcăcioasele lor pungii, au făcut mari îmbunătățiri în monastire, acoperind și reparând cinci biserici și întregul patralater al monastirii în suprafață de peste zece mii metri patrați, au renovat toate acaretele monastirești, etc. Mulțămită faptului că monahii au muncit mult și au mâncat puțin, pentru noi anul acesta, care e botezat ca an de strașnică criză economică, a fost unul din rarii ani de îmbunătățiri. Toată vara au lucrat în monastire și lucrează și acum zeci de lucrători: tinichigii, pietrari și lemnari, unii dintre ei călugări din monastire, iar alți angajați de afară. M'am crezut dator să dau aceste lămuriri, înalt Preasfințite, pentru ca să se vadă că litgiul dintre monastirea Neamțu și Stat nu este o născocire a mea ci este izvorât din încălcări reale, săvârșite de serviciul silvic pe pământul monastirii. Eu numai m'am crezut dator, cum și eram, în calitate de stareț să apăr drepturile monastirii. Dar eu nu numai în calitate de stareț, ci în calitate de călugăr cu metania din această monastire, sunt și rămân dator să o apăr. Pentrucă la tunderea mea în monahism aicea, am jurat pe capul meu să fiu credincios monastirii până la moarte și să o apăr oriunde și ori cu ce preț¹⁾. Starețul a revenit asupra demisiei sale, nu după multă vreme

1. P. S. Dr. Nicodem, fost episcop de Huși și arhiepiscop al Basarabiei : Lămuriri date mitropolitului Moldovei, 20 Octombrie 1932.

mitropolitul s'a alăturat însă cauzei mănăstirei abia la sfârșitul luptei, când nu mai avea nimic de făcut. Am pomenit mai sus de memoriu făcut în câteva rânduri și înaintat autorităților și la toți aceia cari se interesau de cauza mănăstirilor. În toate memoriile, întâiu se arată ce rol a jucat mănăstirea Neamțu în viața neamului românesc și se atacă aceeași rouă dureroasă: vatra mănăstirească și retrocedarea ei. Oricât aş dori să arăt frumusețea și documentarea acelor accente isvorâte dintr'un suflet neînfricat, nu pot. Iată cum apără cauza călugărismului în general: „Dar mai dureros decât orice este faptul pustiirii monastirei, a acestui măreț așezământ cultural național al românismului. De ce se dorește oare, ca el să nu mai fie? Cine dorește oare, ca în locul acestui așezământ măreț, religios și național, cu slujbele lui bisericești înălțătoare, cu tiparnițele lui dătătoare de lumină și cu toate celelalte binefaceri purcezătoare de la el, să fie ziduri părăsite și ruinate, unde să răsunе doar țipetul cucuveicelor și al paserilor cobitoare de rău și de nenorocire? Asemenea perspectivă e mai de folos oare pentru neam și țară, decât starea de înflorire din trecut a acestui așezământ, ca să o dorească cineva? Avem oare alte făclii mai durabile și alte mame mai duioase? Au trecut oare toate primejdiile și viitorul ni se întrezărește senin și făgăduitor numai de bine și de fericire? Vai, nu! După cât se întrezărește, se pare că vor veni zile, când trecutul va țipa în gura lor. Cum dară să ne stricăm cuiburile și vechile citadele ale credințelor noastre religioase și ale nădejdiilor noastre naționale? ¹⁾).

Mănăstirea Neamțu și Secu, prin oamenii săi a luptat dela 1859 și până în 1934, pentru vatra mănăstirii, lăsată spre folosință de stat și care a fost grănițuită atunci după planul inginerului Dubău, după următoarele hotare: „Incepând din fundul obârșiei pârâului Chiriacu, ce stă drept opaina unde se împreună cu moșia Nemțisoru cu moșia Drăgănești și tot pe scursura zisului pârâu până la gura lui, unde s'a făcut movilă. Apoi linie dreaptă peste pârâul Nemțisor drept în muchea dealului Podișului și tot prin linia tăiată prin Dumbrava de ștejari și peste șes până la movila ce este făcută în muchea malului gârlei ce merge la movila Drăsdă. Iar de acolo drept peste apa Neamțului ce vine dela Pipirig până în gura Văii Rele, la o movilă. Apoi tot pe scursura apei zisei văi, nici la dreapta nici la stânga, până la obârșia ei. Iar

1. Episcop Nicodem stareț: Memoriu asupra situației și drepturilor mănăstirii Neamțu.

Introducere

de acolo drept la Runcu și la Piciorul Căinelui. Apoi prin poenele Sârghia și Pahomia, pe dinjos de schitul Sihla, drept în opcina Sihlei, pe din jos, unde se împreună moșia Agapia cu Bălțăteștii. De acolo tot opcina în sus până în vârful Chitelor, iar din obcina Chitelor drept în obârșia pârâului Domesnicul și tot pe scursura apei până la gură, la movilă. Și de acolo în sus pe șes și peste pârâul Neamțului ce vine dela Pipirig drept la movilă ce este în gura pârâului ce curge prin fața Leghenului și tot pe scursura zisului pârâu până la obârșia lui. Iar de acolo drept în muchea Dobreanului, la movilă, și tot pe multe până în vârful Legenului, ce-i despre Dobreanul. Apoi linie dreaptă peste păduri și peste pârâul Nemțișor la movilă și tot linie dreaptă la obcina Rusului mic, iarăși la movilă. Iar de acolo și până la obârșia Chiriacului, de unde am început, rămâne a se urma hotarul vechiu, depe când stăpânea mănăstirea¹⁾. Din exploatarea materialului lemnos depe această vatră trebuia să se țină în cea mai bună rânduială așezămintele de binefacere din mănăstire: spitaluri, școli și diferite ateliere, precum și slujbele bisericesti; așa după cum rezultă din hotărârile decretului domnesc, dat cu acest prilej²⁾. Statul dându-și seama că a lucrat abuziv prin organele sale, că o soluționare pe calea judecății l-ar obliga la restituiri mult mai mari decât cele pretinse de mănăstirile cu care era în litigiu, după mai multe trambalări și ocoliri, s'a hotărât să cadă la tranzacție, împăcare. Era aceasta în toamna anului 1934. Vara întreagă lucrase în mănăstire comisiunile unite, dela culte și domenii. Mitropolitul Pimen, în cele din urmă își dăduse consimțământul asupra redobândirii vetrii mănăstirești. Toate au mers din plin în anul acela. Mitropolitul Pimen murise și competitori pentru locul lui se găsisse destui de mulți. Dumnezeu, a făcut în înțelepciunea Sa minuni pe cari le-am cunoscut cu toți; au reînviat vremurile marilor ierarhi, mai ales pentru Moldova. Starețul mănăstirii Neamțu, P. S. Nicodem, a fost ridicat la 25 Ianuarie 1935, în scaunul de mitropolit munca i-a fost răsplătită, suferința și răbdarea la fel. Înainte de data amintită nu putea fi vorba de așa ceva. Atunci P. S. Sa, care muncise așa de mult pentru biruința cauzei mănăstirești, s'ar fi bucurat dacă i s'ar fi

1. P. S. Episcop Nicodem: Memoriu asupra situației și drepturilor monastirii Neamțu. (Istoricul vetrii). Tip. M-rii Neamțu 1933, pp. 21—22.

2. Idem: Memoriul asupra drepturilor mănăstirilor Neamțu-Secu, 1933, p. 13; 6 și Anexa I. p. IV.

lăsat mână liberă în administrarea aceluiași domeniu. În acest scop, se gândea să pue mănăstirile Neamțu și Secu sub conducerea Sf. Sinod, ca stavropighie, având în fruntea ei stareț un episcop, care nu putea să fie decât P. S. Sa, socotit ca membru al Sf. Sinod. Despre acest fapt am vorbit adesea cu starețul mănăstirii Neamțu, în cursul anului 1934. Aici intervine și un fapt de ordin personal. Eram destul de cunoscut și mănăstirilor în chestiune și P. S. Nicodem pentru care motiv am fost pus în curent cu mersul treburilor. După ce se câștigase lupta, era vorba să se facă pomenirea starețului Paisie; care a fost amănată pentru mai târziu. Ca unul care mi-am început viața bisericească la mănăstirea Secu, am fost întrebat cum aș înțelege să fie gospodărit domeniul mănăstirilor Neamțu și Secu: unit s'au separat. Într-o scrisoare personală cu data dela 7 Decembrie 1934, am arătat P. S. Nicodem, care-mi ceruse aceasta, punctul meu de vedere: 1) administrarea domeniului păduros în comun, gospodăriile separat; 2) bunurile rezultate din exploatare să fie folosite pentru nevoile gospodăriilor mănăstirești; dar mai cu seamă pentru școli bisericești de misionari, înființarea unui seminar călugăresc la Neamțu; pentru cărți de propagandă misionară și pentru încurajarea operilor culturale. Nu pot spune în ce măsură am putut contribui la limpezirea problemei. Alături de această problemă era și un fapt lăaturalnic. Părinții mănăstirii Secu prin repetate scrisori mi-au cerut sprijinul în treburile lor gospodărești. În măsura puterilor mele, le-am fost de ajutor. După plecarea starețului Meletie, s'au văzut și fără conducător sufletesc și gospodăresc; mi-au cerut ca să primesc a le fi conducător. Faptul acesta îl întemeez pe corespondența purtată cu ei și care poate sta de mărturie; aproape întotdeauna le-am arătat situația de fapt și de drept. Iată un fragment din una dintre scrisorile mele, dela 10 Ianuarie 1935: „Viața și interesele pentru renașterea călugărismului, de când am plecat din acele părți și până astăzi când am o situațiune aparte, a fost viața și preocupările mele zilnice. La seminarul călugăresc unde sunt așezat să lucrez pentru luminarea și ridicarea călugărilor prin cultură, n'am economisit niciun fel de osteneală. Prin firea lucrurilor, seminarul călugăresc unde am depus stăruință și suflet, este o parte din viața și năzuințele mele. Mi-i scumpă mănăstirea Secu, mi-i scump și seminarul monahal. Să nu primesc chemarea ce mi-o faceți, ați spune că fug de răspundere și de muncă. Să părăsesc

Introducere

seminarul monahal în starea lui de acum, înseamnă să las distrugerii un loc care mai are încă nevoie de munca și de ajutorul meu! Ce trebuie să fac în atare situație? Vă răspund așa: îndreptați-vă gândurile spre altcineva; eu rămân să muncesc și pe mai departe aici la seminarul acesta așa de scump sufletului meu¹⁾. Cu voia lui Dumnezeu, starețul mănăstirii Neamțu, după cum am arătat și mai înainte, a fost ridicat în scaunul mitropoliților Moldovei. Problema mănăstirilor Neamțu și Secu, dela acea dată crucială pentru ortodoxia românească, a luat o altă înfățișare, după cum se constată din legea și regulamentul privitor la reintegrarea mănăstirii Neamțu-Secu, în folosința vetrii înconjurătoare²⁾. Mănăstirea Neamțu și Secu se unesc sub conducerea unui stareț cu reședința la Neamțu și un egumen conducătorul mănăstirii Secu, cu reședința la Secu. Stareț la Neamțu a fost ales arhimandritul Valerie Moglan, iar egumen la Secu, ieromonahul Vasian Scripcă, om cuvios și harnic. La 29 Iunie 1935, cu un fast deosebit, la Neamțu s'a făcut darea în primire a vetrii de către stat prin delegții săi, miniștrii Cultelor și Domenilor, fiindcă actul acesta este pe dreptate cununa biruinții luptelor duse de către I. P. S. Nicodem mitropolitul Moldovei, îl înfățișez înaintea sufletelor sănătoase: „Astăzi 29 Iunie, anul Domnului 1935, al șaselea al domniei M. S. Regelui Carol al II-lea, președinte al Consiliului de Miniștri fiind D-l Tătăărăscu, subsemnații Alex. Lapedatu, ministrul Cultelor și Vasile P. Sassu, ministru Agriculturii și Domeniilor, în baza legii publicată în monitorul Oficial No. 80 din 4 Aprilie 1935, am predat Mănăstirii Neamțu-Secu în deplină și perpetuă folosință terenul denumit „Vatra înconjurătoare”, ridicat în planul aprobat de noi la 18 Mai 1935, cu următoarele linii și puncte hotarnice: Incepând din gura pârâului Chiriacu pe marginea loturilor locuitorilor împrăștiți la 1864 până la gura Văiei-Rele, iar de aici se urcă la deal pe acest pârâu, așa cum cotește el până la obârșie; de acolo hotarul merge drept la Runcu și la Piciorul Cănelui; după aceea prin poenile Sârghia și Pahomia pe din jos de schitul Sihla, drept în obcina Sihlei, unde se împreună cu Bălțăteștii; de acolo tot obcina în sus până la

1. D. I. Udișteanu: Corespondență particulară, 1935.

2. Ministerul de justiție: Reintegrarea mănăstirii Neamțu și Secu. Monitorul oficial. No. 80 part. I-a, 1935 p. 2538 și No. 175/1935 p. 5604; Alexianu și Stoicescu: Codul general al României. Buc. 1938, vol. XXV 1937 part. II. p. 1335, art. 8 lege și 42 regul.

Chiotoare (pe plan cota 1108), tot pe obcina Chitelor, obcina Tăciunelui, pe la răscoale și tot pe obcină înainte până unde se întâlnește cu plaiul Rotund (pe plan cota 784). De aici hotarul coboară pe coastă de vale la obârșia pârâului Săscuța, pe care îl urmează până la margina pădurii de cătră Apa Neamțului, iar de aici linie dreaptă la șoseaua Pipirig-Târgul Neamțului la punctul unde ea întâlnește pârâul Carpen (la Porcărie). Mai departe hotarul urmează Apa Carpenului la deal până la acea din urmă bifurcare a acestui pârâu, apucând de aici pe pârâul de Vest ce duce la margina poenei Pocrov; iar de aici spre Vest pe margina poenei Pocrov până în culmea Leghenului (cota 819 pe plan), mai departe pe culmea Leghenului, culmea Dobreanului (pe plan litera G), de unde se îndreaptă către Vest și merge pe culmea Dobrenașului până în Culmea Coasta Fagului (pe plan litera H). De aici se îndreaptă hotarul către Vest și mergând pe culmea obcinei prin cotele 933, 932, 960, 1010, 1009 până la Vârful Bâta Netedă, continuă înainte tot pe culme până la cota 1130 spre Chițigaia dela fundul pârâului Nemțisorul, iar din acest punct hotarul se îndreaptă spre răsărit spre culmea Strungăriilor prin cotele 1033, 935, 822 și tot pe culme până la vârful Rusu-Mare (pe plan litera R). De acolo hotarul se îndreaptă spre est pe culmea Rusu-Mic până la vârf (pe plan cota 639) și tot spre est pe culmea Bourului, apoi spre Nord pe culmea Alunișului până la cota 805, de unde merge pe culmea Pleșului până la cota 791 din dreapta obârșiei pârâului Chiriacu iar de aici coboară la cota 726 și mai departe la obârșia pârâului Chiriacu pe care o urmează până la gura lui. Potrivit art. 4 din aceeaș lege, predarea s'a făcut Inalt Prea Sfințitului Mitropolit al Moldovei și Sucevi, președintele de drept al comitetului de administrare a averii acestei Sfinte monastiri. Drept care am întocmit și subscris acest act, ca să fie și să rămâie spre perpetuă amintire a celor viitori. Ministrul Cultelor (ss) Al. Lapedatu. Ministrul Domenilor (ss) M. Cancicov. Mitropolitul Moldovei și Sucevei (ss) Nicodem ¹⁾. Odată patrimoniul câștigat a trebuit să i se fixeze o destinație clară, după cum reese din lege și regulament: „Pentru refacerea materială, duhovnicească culturală și de caritate creștinească a mănăstirii, adică pentru refacerea celor 18 biserici

1. Ministerul cultelor. Actul de restituire a vetrei: „Revista Mitropoliei Moldovei“ No. 7—8 din 1935.

Introducere

ale mănăstirii și schiturile ei, a incintelor, acaretelor și a tuturor chiliilor călugărești; pentru instituirea școalelor de educație călugărească și de misionari necesare atât mănăstirii Neamțu-Secu, cât și celorlalte mănăstiri ortodoxe române; pentru dezvoltarea tipografiei existente și a diverselor ateliere de pictură bisericească, sculptură, legătorie de cărți, țesătorie de ștofe pentru îmbrăcăminte, a călugărilor, etc; pentru reorganizarea spitalului de bătrâni, a farmaciei existente, întreținerea în bună rânduială a casei de oaspeți și pentru crearea oricăror instituții de asemenea natură¹⁾. Îmbunătățiri simțite s'au făcut în pomenitele mănăstiri decând s'a reparat o parte din multele nedreptăți aduse mănăstirii Neamțu și Secu, prin reformele din jumătatea a doua a secolului nouăsprezecelea; mai trebuiesc făcute multe și am credința că se va face, ținând seama de râvna care-l însuflețește pe I. P. S. Nicodem. În toate lucrurile bune, care s'au înlăptuit la Neamțu, o mare parte i se cuvine și celui mai modest om pe care l-am cunoscut, d. Petre Roșianu inspector general în ministerul Cultelor. În acest om I. P. S. Sa, oricând și mai ales în toiul luptelor grele purtate pentru idealul știut, a găsit un tare ajutor. Ca o neînsemnată mângâiere pentru ce a făcut în folosul cauzei mănăstirii Neamțu și Secu, i s'a pus la îndemână pentru cât va trăi o casă în cuprinsul mănăstirii. În vara lui 1935, la Neamțu și la Secu s'au făcut alegerea de stareț și egumen. Călugării dela Secu, cu scrisoarea oficială 174 din 17 Iunie acela an, în legătură cu acele alegeri mi-au scris: „Cunoscându-vă activitatea prea cuvioșiei voastre ce desfășurați la seminarul monahal ca subdirector, pe teren cultural, spiritual și economic, ne-am îndreptat privirea spre prea cuvioșia voastră, rugându-vă cu toată supunerea ca să primiți să ne fiți conducătorul titular a acestei sfinte mănăstiri și a întregii obștii din mănăstire Secu, ca cel ce sunteți fiu al Casei Sfântului Ioan Botezătorul“ Răspunsul ce l-am dat la această scrisoare se aseamănă întru totul cu cel dat altei scrisori de care am pomenit mai înainte, deaceia nu mai fac amintire de el. Alegerile s'au făcut, fără ca să am amestec, eu văzându-mi de ocupațiile mele la așezământul unde sunt pus să lucrez. Călugării mănăstirii m'au socotit printre persoanele desemnate pentru egu-

1. **Ministerul Justiției:** Legea și regulamentul de retrocedare a vetrii mănăstirilor Neamțu și Secu. M. O. No. 80 și 175 1935, art. 2. p. 1. p. 2538 și 5604; Alexianu și Stoicescu o. c. p. 1337.

menat. Acelaș fapt se petrecuse la Neamțu, pentru P. C. arhimandrit Iuliu Scriban. Nu puteam intra în socotelile cari treceau peste ocupațiile mele. La Secu mă duceam, înainte ca și acum, numai pentru liniște și atât. Știu, din partea celor interesați, s'au țesut pânze umbroase cari au fost așternute între mine și părintele meu duhovnicesc. Am socotit ca lipsite de serioșitate orice svonuri purtate cu atâta micime sufletească; deacea am stat departe și n'am căutat să înlătur ceea ce oamenii făcuse, lăsând toate în seama lui Dumnezeu, cari caută spre noi toți.

Soarta mănăstirilor Neamțu și Secu, mănăstiri cu trecut însemnat în istoria culturii românești, prin dreptatea reparată, s'a îmbunătățit mult. Cât de bucuros aș fi dacă toate așezările călugărești din țară s'ar găsi în starea lor! Crainici pentru vremuri mai bune în mănăstiri s'au ridicat mulți,—fiecare a spus ce a crezut mai potrivit, ca sfintele noastre monumente de evlavie străbună să se arate în vrednicia de altădată. Desprind din noianul lor deocamdată pe a unui necunoscut, ca să pot vorbi și de altele: „Nimic nu s'a criticat mai greu în vremea din urmă ca viața monahilor și a monahiilor din frumoasele și bătrânele noastre mănăstiri. Fiecare mănăstire e o ruină, un adăpost al morții. Trudirea de odinioară nu se mai vede nicăeri. Sunt basme timpurile de osârdie, când călugării scriau în chiliile lor letopisețele țării, când tipografii tipăreau pagini de nebănuită artă tipografică, când în secolul al 17-lea pe vremea didahiilor lui Antim, mănăstirile noastre erau focarul cultural al ortodoxiei întregi, când pictori ca Damian al Buzăului erau în toate lavrele țării, când se muncia cu sânguință pământul larg din jurul zidurilor seculare, ori când în mănăstirile de maici se lucrau cele mai artistice covoare ale țării, pânzele bisericesti, epitaful dela Slatina, fețele pristolurilor, broderii și țesături, ori frumoasele perdele de mormânt ca aceia de mare artă după lespedeza doamnei Maria din Mangup, soția lui Ștefan-cel-Mare. Astăzi toate așezămintele cucerniciei din trecut stau aplecate de bătrnețe, adăpostind în ele sila și tăcerea. O renaștere a mănăstirilor se impune ca țel de trudă și înalților ierarhi ai bisericii noastre și autorității administrative a acestei biserici. Regulamentul din 1873 pentru disciplina monahală trebuie revăzut și modificat. Fiecare mănăstire are o bucată de pământ: grădină, liveadă, islaz, ogor, pădure și uneori iaz. Pământul trebuie să se cultive după un plan dat de serviciul economic al administrației centrale. Produsul se va folosi de mănăstire, iar prisosul

Introducere

se va desface în folosul îmbunătățirii mănăstirii. Anumite produse agricole se pot industrializa. Intr'o harnică și gospodărită mănăstire se poate face magiun, oțet, prune uscate, melisă, liqueruri, apă de flori, siropuri. brânză, unt, conserve, uleiuri, lumânări, săpunuri, și'n toate mănăstirile de orice categorie trebuie să se cultive stupi și plante doftoricești. O parte din suma de vânzare a prisosului s'ar plăti monahilor lucrători, iar restul s'ar vărsa la fondul economic al mănăstirii. Neprețuite bogății pot fi scoase prin munca neprețuită a călugărilor din pământurile nelucrate ale mănăstirilor și din industrializarea produselor agricole. Cine a văzut o mănăstire dominicană, a văzut un vast atelier de muncă, pe câmp și înăuntru. Truda, efortul de deștelenire și lucrare a pământului din jurul zidurilor ruinate, trebuie înălțat la rangul de virtute religioasă. „A lucra e a te ruga“. Aceasta e dogma lui Carlyle din *Past and Present* și ea trebuie să ni se se înfigă în conștiință și să ne miște mâinile uscate. Alte mănăstiri, după regiuni, pot fi înavuție cu ateliere de lucru. Ce nu poate da o mănăstire cu brațele desmorțite ale celor ce se împietresc între zidurile chiliilor. În mănăstirile de călugărițe se poate lucra inul și cânepa, se poate țese și brodă, ori se pot lucra vestminte și rufe. În cele de călugări pot să se facă împletituri de nuele, papure, rogojini, coșnițe, perii bidinele, oale, lucruri în lemn (mobile în stil vechiu bisericesc, donițe, bote, ciubăre, linguri, șindrilă, stupi, răsboaie...), jucării, obiecte de îmbrăcăminte preoțească, haine, potcapii, culioane, tipografii. legătorie de cărți, pirogravură, pictură religioasă. Un bazar al produselor mănăstirești, așezat în inima țării, ar fi casa cea mai căutată. Alte mănăstiri, bine așezate și destul de încăpătoare, ar servi ca azile pentru incurabili, colonii pentru copii — vara, școli de corecțiune, etc. Călugării ar juca acolo rolul ospitalierilor de odinioară. Fiecare ar fi un Bion ori un Bodenschwill, oameni de muncă și de cucernicie⁽¹⁾. Dacă părerile acestui necunoscut, referitoare la mănăstiri sunt mântuitoare, apoi de a noastră datorie este să ascultăm și glasul autorizat și greu, al unuia dintre ierarhii nădejdlor noastre, a vlădicului Visarion Puiu, deschizător de drumuri și înoinitor de viață mănăstirească, prin cărturărie și gospodărie. Era prin

1. Un necunoscut: Mănăstirile. Cuvântul, revistă apărută sub auspiciile onor. Minister de culte și arte, p. propaganda culturală și socială. Buc. 1921, Anul I. Nr. 1. p. 24, 25.

1925, nu târziu după apariția legii de reorganizare a bisericii noastre ortodoxe române, când P. S. Sa, și-a spus părerea cu privire la sfintele mănăstiri și reorganizarea lor: „Reorganizarea mănăstirilor noastre, credem că se poate face în chipul următor: Cu mijloace administrative centrale, pornite din Sf. Sinod și ramificate prin fiecare eparhie, făcând obiectul preocupărilor oficiale superioare; al doilea, prin o sumă de măsuri de organizare subordonată, dintre cari mai însemnate sunt o școală pentru viitorii monahi, lucrările pentru curățirea mănăstirilor de tot ceacele ține în starea de parazitare de astăzi, și tipărirea literaturii, fără care monahismul sub orice reorganizare, nu va dăinui, și mai ales nu se va putea desvolta. Iar, ca să scriem pe înțelesul tuturor, spunem: Reorganizarea mănăstirilor trebuie făcută la fel cu restaurarea unei grădini de pomi roditori. După cum, pentru refacerea unei livezi cu pomi, ne trebuie un grădinar priceput, care să călăuzească pe toți ceilalți lucrători, apoi o muncă pentru curățirea pomilor îmbătrâniți, spre a se vedea care din ei mai au vieață și rod, și o pepinieră din care să se replanteze tot ce e putred și înlăturat, cu arbori noi,—tot așa mănăstirile noastre, nu se vor organiza, până când nu le vom încredința conducerii superioare a unor persoane probate prin cunoștințele și autoritatea vieții lor morale în clerul nostru monahal; până când nu se va întreprinde, sub scutul Sf. Sinod, o acțiune sistematică și uniformă pentru mănăstirile tuturor eparhiilor, dând afară toate elementele putrede și cele în stare de putrezire: până când nu vom avea măcar o singură școală monahală pentru viitorii călugări și până când nu se va tipări o aleasă literatură, fără de care vieața călugărească nu se poate cunoaște, nici organiza; iar mai presus de toate. până când nu vom avea pilde vii de vieață cuvioasă, care, dacă azi se zice că lipsesc, se vor dezvolta mâine din mijloacele arătate mai sus. Fără asemenea lucrări, măsurile de cancelarie sunt zădarnice, cum rămân zădarnice și sporadicele crâmpree de tipărituri, de gazetă sau de broșuri, ce vedem eșind la iveală, oricând persoane cu dor de a vedea această instituție vitală, pentru o Biserică organizată, cer, fiecare în felul său, reînvierea ei, sau când împrejurări mai însemnate, ca legea nouă a unificării bisericești, ne mai opresc luarea-aminte și asupra sfintelor lui Dumnezeu mănăstiri. Starea de azi a mănăstirilor e atât de părăginită și deci lucrul ce trebuie pentru readucerea lor la vieața trebuitoare e atât de mare, încât pentru uni

apare desnădăjduitoare. Pentru asemenea întreptare de lucruri, e drept, trebuie multă, vreme; totuș, duhul acestei vieți, e așa de puternic, și vraja latentă a monahismului așa de cuceritoare în poporul creștin, apoi mijloacele de restatornicire ale ei se pot așa de lesne aplica,—pentru cine le cunoaște bine, încât credem că va fi de mirare repejunea eu care schimbarea se va săvârși,—dacă Sf. Sinod se va ocupa de această capitală chestiune cât mai curând și cu toată hotărîrea cerută. Ce s'a făcut, și mai ales, ce nu s'a făcut pentru reorganizarea mănăstirilor noastre, astăzi este un material istoric, care, pus în discuție publică, produce doar numai ecouri de senzație stearpă. Acesta nu trebuie scoase la iveală decât atunci când, în drumul reacțiunii noastre, aceleași piedici ridicate de Stat sau de ierarhi izolați, se vor pune deacurmezișul, și numai spre a demonstra, pentru ce asemenea piedici treauie înlăturate; căci e bine știut că, sub acest raport, Statul într'o măsură, au scris pagini de crime față de monahism. Lucrările oficiale, din partea centrului conducător, de prisos se vor expune fărămițit în discuții sterpe sau pierzătoare de vreme, prin reviste cu vieață totdeauna scurtă. Nu trebuie pornit dela prisosul neplăcut care revarsă din cupa aceasta prea plină a stărei de azi a mănăstirilor noastre; trebuie pornit dela cercetarea conținutului însuș al vestei vieți. Și în acest scop, centrul are—sau trebuie să aibă,—drept supremă călăuză, mai întâiu tot arsenalul literaturii vechi și canonice din care se vede cum s'a făcut desvoltarea monahismului creștin în trecut și cum este el organizat în Bisericile cu mănăstiri organizate. Celelalte mijloace subordonate, multe și felurile, trebuie conduse și aplicate cu prudență dar și cu hotărâre, în virtutea aceleiaș legi, comune tuturor eparhiilor, înlăturând arbitrarul și toată falsa indepență chiriarhală, singura care a pricinuit cel mai mare rău mănăstirilor noastre și le-a împiedicat desvoltarea armonică pe care ne-o poate da numai o supraveghere unică centrală, mergând hotărît la grabnica reorganizare a mănăstirilor noastre, prin măsuri solid studiate și energic aplicate. În consecință, trebuie întocmit mai întâi un plan general, care să cuprindă atât alcătuirea supravegherii centrale, cât și distribuția acțiunii de exercitat în toate eparhiile (respectând drepturile strict canonice ale chiriarhilor respectivi, nimicind cu totul duhul conducerii săvârșite de unii până acum în chip arbitrar), toate laolaltă, ducând la realizarea mijloacelor, fără care am spus că vorbăria și strădania ce se

vor pune, iarăș vor rămâne zădarnice.— adică : a) Curățirea mănăstirilor de azi, de putregai, — b) o școală monahală, — deocamdată, și-o literatură bine aleasă pentru călugări. ¹⁾ Acest mare doritor de îndreptare și ridicarea monahismului și a mănăstirilor, nemulțumit cu încercările făcute în această direcție, ne indică și posibilitățile și căile pe care trebuie să le apucăm, pentru o mai bună reușită : „Cît privește mănăstirile din vechiul regat, acestea deasemenea sunt stinse în cea mai mare parte ; slabele eforturi ce face mănăstirea Neamțului și totașa Cernica, înființând școli sau tipografii, nu vor putea opri declinul lor și nu vor fi în stare a reînvia nici măcar vieța locală din ele. Laolaltă monahismul din mănăstirile românești, slab, nesprijinite chiar de oficialitate, decît doar în măsura în care poate fi speculat materialmente sau moralmente, și lipsit de o organizare centrală și uniformă, trece printr'o cumplită criză, aproape de stingere, felurit în fiecare eparhie. Dar, cu toată vitregia vremurilor pentru acest fel de viață, ea se dovedește a fi din ce în ce mai mult de trebuință credinții poporului și tuturor bunelor organizări bisericești, și în vederea acestui scop încercarea de a i se da o reorganizare, trebuie să înceapă cît mai curînd. Din istorie se vede că monahismul a mai trecut prin perioade de decadență, dar a reînviat îndată ce a dobîndit sprijin puternic și împejurări prielnice și a trecut biruitor prin tot felul de valuri protivnice ființii și dezvoltării lui. Dacă urmărind o hotărîtă reorganizare a acestei instituții, ne vom aduce aminte prin comparare de felul cum se face regenerarea unei grădini cu pomi roditori, atunci, precum pentru regenerarea unei grădini cu pomi roditori, atunci, precum pentru replantarea pomilor noi, trebuie scoși mai întii pomii bătrîni, spre a nu transmite celor tineri niciun fel de metehne, așa și pentru reorganizarea mănăstirilor noastre, trebuie văzut dacă n'ar fi de trebuință mai întii curățirea lor de toate elementele actuale. Adecă, să se concentreze monahi tuturor schiturilor și ai mănăstirilor ce au mai rămas astăzi în două, trei centre mari, lăsînd pe cele desființate vremelnicește în seama a cîte unui ieromonah, ca pe niște monumente istorice (ca în în Serbia, Grecia și Bulgaria), iar odată cu acestea să se

1. P. S. Visarion Puiu, episcopul Hotinului : Pentru reorganizarea mănăstirilor noastre. (Biserica ortodoxă română Buc. 1925, Seria II. Anul XIII, No. 6 561). pp. 321—322 ; idem Glas în pustiu I. Chișinău 1931, pp. 36—40).

Introducere

înființeze cîte o școală strict monahală în alte centre noi, ferite de elementele vechi, în care să se formeze viitoarele odrasle trebuitoare mănăstirilor de călugări și totașa celor de călugărițe¹⁾. El stăruiește pentru ridicarea mănăstirilor din considerațiuni puternice : „Mănăstirile nu și-au terminat rolul, ele sunt numai părăsite de o generație înstrăinată dela creștinism, de către generația politicianilor de după 1848, de care am amintit, deșartă sufletește și rătăcită intelectualicește de valul culturii false a celei jumătăți de veac, toată fiind în duh materialist și anticreștin, și cu răsunet ce a zdruncinat viața acestui popor, și totașa de o cărmuire bisericească slabă, ce a urmat acelei vremi. Rolul lor în viața socială trebuie să reînceapă cît mai curând, pentru că rari sunt în istoria neamului nostru vremi cu o mai cumplită sărăcie sufletească și cu declinuri de viață ca a celei din zilele noastre²⁾. Dacă părerile I. P. S. Visarion Puiu, sunt îndreptățite în mare parte, apoi au și nenumărate lipsuri și chiar nepotriviri. Pe deoparte se recunoaște necesitatea mănăstirilor în viața biserici naționale-ortodoxe, dorindu-se îndreptarea lor printr'o conducere centrală unitară ; pe de altă parte se merge cu scrupulozitatea de îndreptare așa de departe încât se ajunge la desființarea mănăstirilor, transformându-le în muzee istorice fiind lăsat, în seama unui ieromonah custode, paznic. Una din două mănăstirile ori sunt bune și necesare bisericii strămoșești și trebuie să ne străduim pentru ridicarea lor ; ori sunt rele și atunci le înlăturăm depe planul preocupărilor curate și nobile. Că sunt necesare mănăstirile, chiar I. P. S. Sa, ne încredințează în scrisorile privitoare la ele ; mijloacele însă, de îndreptare a lor sunt nepotrivite și păgubitoare chiar. Altul este mijlocul de îndreptare găsit de cărturarul împătimit pentru carte și mănăstiri I. P. S. Nicodem. El arată, după cum am putut observa și înainte, rolul fără margini al mănăstirii Neamțu, în istoria culturii românești, că acolo la Neamțu „încă mai trăesc mărturiile de muncă și înțelepciune a unei lumi de cărturari“. Bărbatul acesta mare,

1. I. P. S. Visarion Puiu episcopul Hotinului : Glasu pustiu II. Chișinău 1933.) Cîteva considerațiuni pentru organizarea episcopatului monahal. (referat) p. 74 — 75 ; I. P. S. Visarion mitropolitul Bucovinei : Monahismul ortodox din România de azi. Cernăuți. 1938, p. 8.

2. Idem : o. c. p. 59. (Reorganizați mănăstirile).

mărturisaște cu tărie câtă fericire ar întâmpina, dacă Dumnezeu i-ar îngădui să fie îndemn și călăuză... în lumea aceasta de viață aleasă, de călugări cărturari și iscușiți gospodari ¹⁾. Lucrarea înfăptuită de I. P. S. Sa, pentru ridicarea mănăstirilor paisiene, îl așează cu vrednicie în rândul marilor îndreptători de viață nouă. Ne-am bucurat cu adevărat de răsplătirea lui Dumnezeu dată aleșilor Săi, după îndelungă răbdare și suferință. Vlădica Nicodem a dobândit pentru mănăstirile Neamțu și Secu, vatra mănăstirească dela 1859; prin această isbândire, tradiția cărturărească va fi reluată, reînviată. Neamul românesc o cere, o cer și călugării luminați, conștienți de rostul mănăstirilor. Iată cum și arată gândurile unul dintre ucenicii noștri dela Cernica, din pleiada călugărilor cărturari, ridicat din mănăstiri. „O mănăstire ca Neamțu, așezată în drepturile ei de proprietate, face să se deschidă o perspectivă de frumos viitor călugăresc. Căci dacă altădată Neamțu, cu aceleași posibilități materiale, a putut ca să însemne o pagină de glorie în istoria bisericii noastre, în mod firesc ne face, ca și astăzi să nădăjduim într'un alt viitor... Și dacă Neamțu de altădată a fost pentru Biserica noastră și chiar pentru întreaga ortodoxie un centru de unde au plecat raze de lumină, datorăm acest fapt tocmai puterii duhului, care a știut să preschimbe cele materialnice întru cele spirituale.. Mănăstirea Neamțu, așa cu trecutul ei de cărturărie, cu galeria ei de călugări sfinți, cu stareții ei cuvioși și osârdnici, cu podobebele ei de artă, cu trumusețile ei împrejmuitoare, cu majestatea slujbelor ei de zi și de noapte, va rămânea deapururea vie! Tot viitorul călugărismului nostru, am putea spune, aparține de viitorul, acestei mănăstiri. Ochi tuturor se îndreaptă spre Neamț. Ea este chemată să deschidă drum nou în viața noastră mănăstirească. Și nu așa cum sunt mănăstirile astăzi, cu orizont strâmt, cu spirit fanariot de îmbogățire personală a cutărui stareț căpătuit sau a cutărui ierarh exploatator de lacrimi și sudoare călugărească! — Nu așa cum sunt astăzi, închise în niște forme streine de adevăratul spirit călugăresc! Neamțu este chemată să reînvie tradiția starețului Paisie. Prin înmulțirea posibilităților ei materiale, are toți sorții să poată face opere de natură spirituală, opere de ridicare monahală. Să-și deschidă porțile larg și să-și primească la sânul ei ucenici dornici de călugărie. Să-i

1. I. P. S. Nicodem: Cuvântare la înscăunarea de mitropolit al Moldovei. (Mitropolia Moldovei an XI, Iași 1935, Nr. 1—2, p. 14.).

Introducere

crească în duhul cărților, așa cum altădată făceau călugării aici. Mănăstirea aceasta are toată înlesnirea ca între zidurile ei să adăpostească un Institut superior de cultură teologică. Cernica are un seminar călugăresc, Neamțu să aibă o academie teologică călugărească. Să aibă această pretenție justificată! Căci dacă n'a putut să-și păstreze un Seminar Monahal, înființat cu atâta trudă de starețul Daniil, să-și recapete poziția acum, fondând un institut de teologie superioară. Aceasta să aștepte lumea dela Neamțu, aceasta o așteptăm și noi călugării, cari vedem reînvierea monahismului, prin duh și carte. Călugării trebuie să se ridice. Și ridicarea monahismului, așa cum cer timpurile, nu trebuie să se urmărească decât prin școală; iar școala călugărească trebuie să fie în mănăstire. Aceasta este patria călugărului. Aici în miros de tămâie, în sunet de clopot și toacă, călugărul poate să-și capete învățătura mult mai bine, decât ar putea să studieze în școli laice cu elemente, de cele mai multe ori, corupte și anarhice. Dar pentru aceasta trebuie o altă înțelegere a monahismului. Căci atâta vreme cât unii vor vedea în dorința călugărilor de a învăța carte o boerie incompatibilă cu adevăratul spirit monahal, noi vom mai sta încă pe loc. Și chiar Neamțu va sta în umbră, cu toți munții ei acoperiți de păduri și cu toți brazii ei gigantici buni de orișice construcție. Deaceia, dorim ca peste Neamțu de mâine să răsară un soare, care să poată încălzi tot monahismul românesc, chemându-l la o viață nouă, plină de duh și plină de roade¹⁾. Așteptările noastre nu pot fi înșelate. Iată, atunci când Dumnezeu și neamul românesc a chemat la vrednicie de patriarh, pe călugărul încercat, pe luptătorul neînfricat, pe cărturarul întraripat, pe ucenicul sfântului Iosif dela Iași, care-i *vlădica Nicodem*, înălbit de vreme, dar încărcat de înțelepciune și putere de muncă, — El și-a mărturisit cu glas de profet credința înaintea Regelui Țării, a sfetnicilor săi, a clerului și a poporului drept credincios: „*Stre*, în clipele acestea, se așteaptă, poate, vestirea unui plan, a unui program de lucru. Dar ce plan mai bun pot eu anunța decât cel al Bisericii, complectat cu paragrafele impuse de nevoile vremurilor de astăzi? Voi evangheliza dar poporul, voi vesti poporului Legea Domnului cu timp și fără timp; voi creștina mereu poporul și-l voi stinți, până vor deveni toți,

1. Ierom. Iustinian Florea: Neamțu de mâine. (Glasul monahilor. anul XIII, Nr. 460 din 8 Sept. 1937, p. I.

dacă e cu putință, cetățeni destoinici ai Impărăției Cerești și prin aceasta și cetățeni destoinici ai împărăției celei de pe pământ, ai Patriei. Și fiindcă Legea Dumnezească învață, că stăpânirea este dela Dumnezeu și poruncește ca tot sufletul să se supună stăpânirii, de aceia voi propovădui respectarea stăpânirii și supunerea la legile Țării, nu de frică numai, ci mai ales din dragoste și din simțul datoriei. Mai ales astăzi, când națiile pământului se turbură, cum zice Scriptura și căpeteniile lor se frământă, se adună și se sfătuiesc, se cere ca și nația noastră să fie unită în cuget și în simțire și toată să fie roată împrejurul Regelui iubit și a căpeteniilor rânduite de El, știind că această unire e poruncită și ea de Legea Domnului și în ea stă puterea și mântuirea și a nației și a Patriei, și a fiecărui cetățean în parte. Aceste puncte din programul Bisericii isvorăsc din dumnezeiască Scriptură, dar și din istoria străveche a vieții poporului român, căci poporul român este dela naștere creștin, născut fiind cam odată cu creștinismul. Când Dumnezeu a vrut să creeze poporul nostru, a frământat lut roman și argilă dacică și din ea l-a făcut. A suflat apoi în fața lui suflul Evangheliei Fiului Său și așa poporul roman s'a făcut creștin chiar dela naștere. Toate popoarele dimprejurul nostru au o dată a creștinării lor. Poporul român nu are în istoria sa o asemenea dată căci e dela naștere creștin. Viața politică și viața religioasă a poporului român sunt contopite. Biserica națională românească și voevodatul său, statul sunt legate indisolubil, pentru că fiii credincioși ai Bisericii sunt cetățenii Statului, iar cetățenii Statului sunt în acelaș timp, fiii credincioși ai Bisericii. Cărmuitorul politic al Statului e primul fiu al bisericii naționale și cel mai mare ocrotitor al ei; iar ierarhul bisericii naționale e primul cetățean al Statului după cărmuitorul lui politic, și primul sfetnic al acestui din urmă. Deci despre o înstreinare a bisericii de stat și a Statului de biserică nu poate fi vorba. Ele trebuie să se ajute și să se sprijinească reciproc, totdeauna. Dacă să zăresc câteodată ramuri și chiar câte o cracă rupte din arborele bisericii naționale române, apoi acestea sunt numai urmări ale vreunei furtuni; grădinari iscusiți însă le curăță. Sunt și alte multe puncte în programul bisericii, dar acestea două sunt capitale, sunt cele mai însemnate. Pentru realizarea lor, ierarhul are la îndemână două tagme de lucrători, două feluri de oștire: o oștire așa zicând de front și alta de geniu: proșimea de mir și călugărirea. Proșimea de mir e oș-

Introducere

tirea de front; ea e pururea în popor. Ea, zi de zi, ceas cu ceas, clipă cu clipă, catehizează, evanghelizează și sfințește poporul. Armele de luptă, ca orice oștire de front, nu și le poate făuri singură, ci trebuie să i le pună la îndemână cealaltă oștire, oștirea de geniu. Călugăria e oștirea de geniu, monastirile sunt arsenalele bisericii. Cartea de cult, cartea de propagandă, produsele de artă, care împodobesc locașurile sfinte și cultul, trebuie să i le pună la îndemână monastirile. Se ivesc apoi necentenit la ordinea zilei, probleme și chestiuni nouă, deslegarea cărora cere aprofundarea scripturilor a științelor teologice și chiar a celor profane. Preoțimea nu are vreme să facă aceasta. Pentru aceasta sunt monastirile. Monastirile trebuie apoi să formeze falange de geniști abili, cete de misionari iscusiți și devotați, cari să apară oriunde lupta e grea și să se asigure victoria. În biserica noastră românească, raportul de ajutorare reciprocă dintre cele două tagme e sdruncinat. Restabilirea acestui raport între cele două tagme, trebuie deasemenea să fie grija patriarhului și colaboratorilor săi, a P. S. Ierarhi. Dar pentru această restabilire, se cere, Sire, să se înlăture un alt neajuns. Biserica pe vremuri și-a întemeiat școli bisericești pentru formarea candidaților de preoție, și școli pentru formarea candidaților la călugărie. Statul însă când a secularizat averile bisericii, a secularizat și școlile bisericești. El a zis bisericii: Nu te îngriji tu de partea materială și de școală bisericească. De aceasta port eu de grijă. Și iată de vreo 80 de ani se ocupă Statul cu școala bisericească și rezultatele nu plac astăzi multora și nici chiar Statului. Și cu drept cuvânt. Fiecare tagmă de lucrători trebuie să-și pregătească ea oamenii săi. Dacă Statul ar zice comandantilor oștirii: nu vă îngrijiți voi de școala militară și de formarea ofițerilor și a soldaților. Asta o fac eu; voi numai să conduceți oștirea la război. Ce înfățișare ar avea o asemenea oștire? Ce disciplină ar domni întrânsa? Și mai ales ce rezultate ar obține ea în război? De aceia problema școli bisericești, pentru formarea candidaților la preoție și călugărie, deasemenea va fi o mare grijă a Patriarhului și a celorlalți Ierarhi ai sfintei noastre Biserici (1).

1. I. P. S. Nicodem: Discurs la investirea de patriarh. *Universul*, anul 56-lea No. 183 din 7 Iulie 1939, p. 9; *Curentul*, anii XII, No. 4095 din 7 Iulie 1939, p. 4; *România*, anul II, No. 396 din 7 Iulie 1939, p. 10. *Apostolul Bucuresti*, 1939, an XV!, No 12, pp. 156—160.

Am avut prilejul să aud multe graiuri vlădicești în fața Tronului și a sfetnicilor țării, dar niciunul nu se poate asemăna cu al I. P. S. Nicodem. În el vibra căldura marilor ierarhi din istoria culturii românești; din el transpira fanatismul cuvioșilor călugări din vechime cari erau plini cu sufletul și mintea lor de prisosul harurilor duhovnicești; haruri revărsate cu prisosință pe lanul bisericii strămoșești; dar mai pre sus de orice, din graiul acela tare și miezos transpira grija și dorința de o îndreptare și o acomodare a vremurilor la nevoile bisericii și a mănăstirilor noastre românești. Iată de ce am socotit că niciun grai vlădicesc spus la locul cel mai înalt, n'a fost mai frumos, mai cald, mai limpede și mai tare ca al vlădicăi Nicodem, de acum înainte patriarhul bisericii noastre ortodoxe române și starețul îndreptător și reînviitor de duhovnicească trăire mănăstirească. Mărturisirea aceasta tare și limpede, a răscolit și a bucurat inima celui mai frământat și dornic suflet, pentru fericirea și prosperarea țării românești, în toate ramurile sale de activitate, pe M. S. Regele Carol al II-lea, care la înscăunarea I. P. S. Nicodem ca patriarh, plin de curată bucurie sufletească a arătat că *nu îndeplinește numai un drept și o datorie după datinile strămoșești, ci și un act care pornește din regescul său suflet.* Cuvintele regești, rostite la acel mare eveniment cristalizează și lămuresc deplin și sufletul plin de iubire pentru biserica noastră ortodoxă, dar și ținuta care trebuie s'o aibă această instituire divină în viața culturală și socială a neamului. Nu fără îndreptățire înfățișez și aici, credința M. S. Regelui, în misiunea așezământului nostru străbun, Biserica: Cu cât lupta politică se liniștește, cu atât Biserica reintră în rolul său de fapt, acela de a fi ocrotitoarea și îndrumătoarea sufletească a credincioșilor. Patriarhatul Înalt Prea Sfinției Tale va fi cu ajutorul Celui Atotputeroc unul, în care această grijă va fi opera de căpetenie; programul așa de frumos ce-l enunțați este o singură indicație pentru acest drum, ce sunteți hotărât a-l urma. Tradiția noastră istorică, tradiția care a confundat în decursul vremurilor Națiunea cu Biserica, este o probă că dacă toți, dela cel mai mic, până la cel mai mare, sunt demni de locul lor, arată ce rol covârșitor are credința în dezvoltarea României, — rol covârșitor, deci și o răspundere covârșitoare. Felul vieții s'a schimbat, din contemplativă a devenit vie și activă: Biserica fără a se îndepărta de învățăturile lui Cristos, trebuie să se adapteze vieții de

Introducere

azi, dacă vrea să-și păstreze rolul binefăcător. De aceea, am văzut cu mare bucurie dorința ce ați enunțat de a veghea cu deosebită atenție la pregătirea preoților, căci ei sunt acei care au datoria de a păzi suflerul poporului, deci către pregătirea lor trebuie să se îndrepte grija de căpetenie a conducătorilor eparhiilor. Credința trebuie să intre în viața de toate zilele, trebuie să facă parte din reflexele naturale ale fiecăruia și pentru aceasta preoții trebuie să fie hotărâți, la înălțimea chemării lor, căci numai așa Biserica noastră va deveni vie¹⁾. Mare bucurie și mare mulțumire sufletească am simțit noi toți care dorim o biserică ortodoxă înflorită, cu păstori vrednici și plini de darul chemării de sus. De astăzi înainte, cu ajutorul lui Dumnezeu, cârmuitorul destinelor noastre românești, vom vedea prin sfatul păstorului nostru duhovnicesc și prin munca fără margini a noastră a tuturor slujitorilor sfințitelor jertfelnice, în florind biserica părinților noștri și mănăstirile leagănul civilizației românești. Înaintea forțelor uriașe, cu credință și dor de muncă, cad zăgazurile și dispar toate greutatele, de orice fel.

Am amintit mai sus că s'a îmbunătățit mult soarta mănăstirii Neamțu-Secu, prin dreptatea reparată. La Secu, unde paragina și sălbătăcia erau mai simțite, astăzi peste tot vezi înflorind gospodăria și viața aleasă a călugărilor îmbunătățiți. În fruntea mănăstirii, după cum voi aminti și mai deperte, sunt oameni destoinici și interesați numai pentru ridicarea mănăstirii care-i adăpostește. Pădurile bătrâne se pleacă în fața securii; fabricile de cherestea fasonează lemnul trimițându-l mai departe; iar din toate acestea înfloresc instituțiile noastre tradiționale. Mare ne-ar fi bucuria și îndreptățită în acelaș timp dacă, prin stăruința cunoscută a marelui binefăcător pentru cauza mănăstirilor moldovene, am vedea înălțându-se școala de cărturărie superioară pentru călugări, cari va vorbi mult mai tare decât oarecare altă școală streină idealurilor urmărită. Să facă cerul, ca din sânul acestor două mănăstiri să se ridice tineri iubitori de aleasă învățătură care să lupte pentru păstrarea bunurilor cari le-au fost împărtășite cu prisosință de bărbați cari s'au jertfit pentru zile

1. M. S. Regele Carol al II-lea : Discurs la înscăunarea I. P. S. Nicodem ca patriarh al României. Universul anul 56-lea, No. 183 din 7 Iulie 1939 p. 9; Curentul an XII, No. 4095 din 7 Iulie 1939, p. 4; România, an II, No. 396 din 7 Iulie 1939; Apostolul, 1939, an XVI, No. 12, p. 162.

mari și pline de duhovnicească bogăție. Așa, după cum vedem ridicându-se aceste oaze tradiționale sub o gospodărie chibzuită și un suflet curat și bine intenționat, să trăim și să vedem toate mănăstirile țării înflorind sub o singură și dreaptă conducere centrală. În aceste nădejdi m'am silit să fac cunoscută și mănăstirea Secu, locaș de evlavie și de importanță istorică.

II. Inscripții vechi dela Secu

A. BISERICI: Inscripția bisericii mari din curtea mănăstirii Secu: Biserica mare dela Secu, amestec de arhitectură și pictură, are hramul „Tăerea capului Sf. Ioan Botezătorul“. Vechimea ei se urcă până la începutul veacului al XVII-lea. Boerul moldovean, Nistor Ureache, marele vornic al Țării de jos, auzind de buna și cuvioasa trăire a călugărilor din sihăstria pustnicească a cuviosului Zosima, așezați pe moșia domnească a Cetății Neamțului, îndemnat fiind și de creștineasca lui râvnă, s'a apucat și cu a sa cheltuială a făcut biserica mare din piatră, mai la deal de vechea așezare călugărească, subt Vasan, pe locul unde se află și acum; a împrejmuit-o cu un gard de piatră gros și înalt, făcând la cele patru colțuri câte un pirg de apărare. Chiliile dinlăuntru mănăstirii au fost de lemn, refăcute mereu după trebuințele viețuitorilor. Cetatea de zid, așa cum se vede astăzi, este din vremea stareților mănăstirii Neamțu: Ilarie și Dometian¹, și datorită și sprijinului dat de voevodul țării, Ioan Sandu Sturza, care a dat poruncă să se strângă ajutoarele necesare pentru „a se reînființa sfânta mănăstire Secu întru cea mai desăvârșită stare“². Biserica lui Nistor Ureache a fost mult mai mică decât este acum. În prima jumătate a secolului XIX-lea, starețul mănăstirii Neamțu, arhimandritul Silvestru, la îndemnul duhovnicului Venedict dela mănăstirea Secu și datorită și ajutorului bănesc a unor boeri, care sunt trecuți în pomelnicul ctito-

1. Andronic: Istorie pe scurt pentru mănăstirile Neamțu și Secu, 1857. f.8; Arhim. Augustin Brahu: Istoria mănăstirii Neamțu și Secu, manuscris 1860. (Biblioteca mănăstirii Neamțu).

2. I. Caradja: Un dosar de porunci dela Ioan Sturza voevod: (Revista Arhivelor) București 1876, anul I Nr. 1, p. 44.

resc al mănăstirii, a prelungit vechea biserică ctitoricească făcându-i și al doilea turn, așa cum se vede ¹.

Biserica mare din Secu, după adaosul ce i s'a făcut, are forma lungăreață, întocmai ca a mănăstirilor Agapia, Neamțu, Râșca și Slatina, dar este cu mult mai îngustă. Altarul are două anexe : proscomidia și veșmântăria ; prima, făcută pe vremea egumenului Teodosie de Calistrat ieroschimonahul și duhovnicul, la 1847; și a doua, refăcută și mărită pe vremea egumenului Neofit Iliadi, la 1878. În naosul acestei biserici, vechea biserică, sunt săpate în perete mormintele ctitorilor Nistor și Mitrofana Ureache,

Biserica mare de la Secu, privită de la stăreție, forma de la 1813—1850

zugrăvite. Se crede că zugrăveala aceasta ar fi rămas din vechea biserică ². Naosul de pronaos este despărțit printr'o ușă. Biserica este pictată peste tot pe la 1850 din bani aceluiaș Calistrat,

1. Augustin Brahu : o. c.; D. Dan : Cronica Rădăuților. Cernăuți 1903, p. 18; N. Iorga : Sate și mănăstiri, București 1916, ed. II p. 106.

2. I. D. Ștefănescu : L'évolution de la peinture religieuse en Bucovine et en Moldovie, depuis les origines jusqu'au... XIX, siècle. Paris 1928, pp. 155—156; G. Balș : Bisericile moldovenești din veacurile XVII și XVIII. Buc. 1933, p. 212.

Inscripții vechi dela Secu

care a făcut și proscomidia. Pictura bisericii, cred că s'a început în anul 1849, când trăia Calistrat. La terminare, el nu mai era în viață, căci,—după cum găsim însemnat la sfârșitul cărții „Viațile sfinților“ pe Februarie, tipărit la București în 1835,—a încetat din viață la 1849 Decembrie 18. Zugraful bisericii a fost un oarecare Costache Lișcar, iscălit din smerenie la ușa despărțitoare de pridvoraș, deasupra ușii. Stilul picturii este un amestec de culori, domină influența picturii slavo-bizantine peste tot. Catapiteasma, iconostasul sau tâmpla bisericii, are un gen aparte de pictură. Pronaosul este ceva mai larg decât naosul, deaseme-

Biserica mare dela Secu, cu adausurile dela 1850 și până astăzi, privită dinspre intrare.

nea zugrăvit și el în întregime. Deasupra ușii despărțitoare de naos este o firidă mare unde s'a zuprăvit tabloul „Tăerea capului

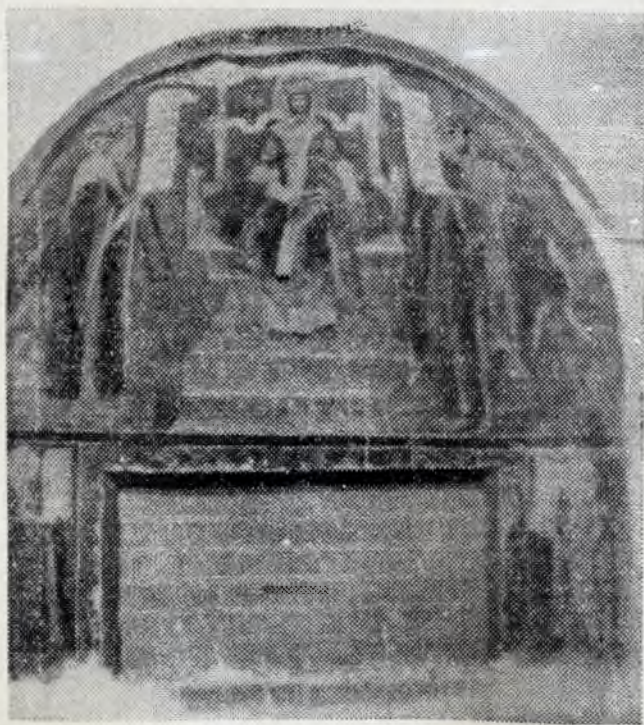
sfântului Ioan“ de către călău. Acolo, părerea mea este, a fost poate până la începutul veacului al XIX-lea, pisania bisericii vechi ctitorești, deoarece are aceleași dimensiuni. G. Balș, crede că pisania așa cum este, a fost mereu¹. În pronaos sunt două icoane zugrăvite: Mântuitorul Hristos și Maica Domnului, amândouă așezate în strane. Tradiția locală este că aceste icoane ar fi rămas depe urma luptelor din 1821. Una din ele „Maica Domnului“ are pe piept și unele tăeturi; se crede că ar fi tăieturi făcute de turci când au pătruns în biserică. Mănăstirea Secu a fost arsă atunci în întregime. Icoanele acestea sunt mai curând dela schitul Nifon, care a fost prădat și ars. O icoană mică aflătoare la Sihla are acelaș gen de zugrăveală, ca a icoanelor pomenite. Pridvorașul la început avea două uși laterale întocmai ca pridvoarele dela Neamțu, Agapia și Văratecul, așa după cum se vede în ilustrația dinainte; una din uși a fost astupată, cea dinspre stăreție, pe vremea arhimandritului Ilarion Bălăiță, de către marele eclisiarh de atunci ieromonahul Vichentie Mălău. Ușa din față, precum și pridvorul susținut pe stâlpi, mult mai jos decât restul bisericii, întocmai ca proscomidia, este făcut poate de acelaș râvnitor, duhovnicul Calistrat ucenicul starețului Paisie, sau ceva mai târziu. În pridvorașul acesta care avea două uși, acum astupate, sunt dulapuri cu veșmintele bisericii. El are zugrăvit pe pereți: judecata din urmă; aducerea moaștelor sfântului Ioan cel nou dela Suceavă; ctitorii cu domnul vremii; cuviosul Paisie și mitropolitul Veniamin Costache; despărțiți uni de alți printr'o pisanie de care fac amintire mai la vale. Biserica mare pe dinafară este împodobită, de jur împrejur, cu ocnite mari și mici, precum și cu șiruri de cărămizi așezate pieziș în zimți. Are două turle, cu două baze; una patrată cealaltă octogonală, care amintesc de frumusețea stilului moldovenesc². Pereți bisericii, sunt dați cu var alb peste tot, numai la temelie culoarea este gri ca fiind cea mai rezistentă la ploi; strașina fiind îngustă și fără uluce, șghiaburi, apa cade mai mult la temelie. La început, ținând seama de influența stilurilor și genurilor picturale, biserica lui Nistor Ureache, va fi fost zugrăvită și pe dinafară, așa cum a fost cea dela Neamțu și cum este cea dela Râșca. Timpul și oamenii au astupat acele urme cu var și uitare. Pe peretele dinspre miază-zi, nu în față, cam la trei metri înălțime, se află un tablou zugrăvit în frescă,

1. G. Balș: o. c., p. 22—23.

2. N. Iorga: Sate și mănăstiri. Buc. 1916 ed. II p. 106.

așa cum poate la început a fost toată biserica, stil bizantin ; culorile reprezintă un tot armonic. Tabloul înfățișează pe Domnul Hristos îmbrăcat în veșminte arhieriești șezând în scaunul de judecată. De-a dreapta și de-a stânga, „Domnului,“ stă Maica Domnului și Sf. Ioan Botezătorul, fiecare cetind depe câte un sul de pergament, rugăciuni de îndurare pentru lume. Dedesuptul tabloului este pisania bisericii în limba slavonă, care este încolonată de doi prooroci, cari și ei țin în mâini pergamente cu rugăciuni scrise.

Pisania bisericii a fost cetită și pomenită în lucrări de mulți cercetători, însă rar se întâmplă ca să fie unul la fel cu altul. Având dorința ca să dau pentru viețuitori mănăstirii o cât mai

Pisania bisericii mari. „Tăerea capulul Sf. Ioan“. (f. D U.).

credincioasă icoană a urmelor străbune, am luat osteneala și am copiat-o de acolo depe zid, după cum am făcut și cu celelalte pisanii sau însemnări dela Secu. Mai jos voiu mai spune ceva în legătură cu această pisanie, acum o redau aici așa cum am găsit-o, în slavonește : „Isvoleniem Oțta i svă pospeașeniem S(i)na săvrășeniem S(via)toġo D(u)ha; molitvami Preacistia bogomateri i s(via)toġo Ioan

prdtcia i vāseah stāih, svā blagosloveniem i posvoleniem pravoslavnago gpdtna nașego lo Ieremia Moghila voevoda milostiviu Bojeiu gpdrā zemli Moldavscoi, i ot bga darovaniem ciad ego Io Constantin i Alexandru voevodi, i so drug (i ot) brata ego lo Simion Moghila voevoda, i ciadom ego, i svā blagosloveniem brata gpdstva (scoih, svoih) preaosșennago chir Gheorghia Moghila, mitropolita Suceavcago, roceniem blgāim (blagostnāim) i istināim (svoem) i ot bga dana stoiajanā sāzda, sāi bjstni hram, vā imea stgo slavnago prooroca prdtcia i crestitele Hristos, Ioan; i cistna ego useacovenā smearanii i mnoga greașnāii i nedestoināin rab vladțea (vladcea) Hristos, Nistor Ureache velā dvornic dolnei zemli i cneghinea ego Mitrofana, i ciad ih Vasilie i Grigorie i ini bgodanāi ciad ih. S (via)tāie Ottāi zde obriașesa molit(v)e Bga zanas mnogogreașnih rabav Bjih Nistor Ureache i suprūșea ego Mitrofana i ves rod ih i vā otșenie (otpușenie) greahom ih i vāleati. Amin. Iasnovas vleato 7110 (1602) Iunie 7; i sāvārșis togo vleato. Octovria 5". Traducerea acestei pisanii: „Cu vrerea Tatălui și cu ajutorul Fiului și cu săvârșirea Sfântului Duh; cu rugăciunile Preacuratei Născătoarei de Dumnezeu și cu ale Sfântului Ioan înainte mergătorului și cu ale tuturor sfinților; cu bunăvoința și îngăduința dreptcredinciosului domnului nostru lo Ieremia Moghilă voevod, cu mila lui Dumnezeu domn țării Moldovii; și a de Dumnezeu dăruțiilor săi fii lo Constantin și Alexandru voevozi; și cu a celui alt frate al său lo Simeon Moghilă voevod și a copiilor săi; și cu binecuvântarea fratelui domniei lor preasfințitul chir Gheorghie Moghila mitropolitul Sucevei; cu bună râvnă dumnezeiască și cu adevărată avere, dela Dumnezeu dăruită, a adevăraților ctitori, s'au făcut acest locaș dumnezeiesc și s'au zidit spre lauda lui Dumnezeu celui înalt, în numele sfântului slăvitului prooroc înainte mergătorul și botezătorul lui Hristos, Ioan și a cinstitei lui tăeri; de smeritul și mult păcătosul și nevrednicul rob al stăpânului Hristos, Nistor Ureache marele vornic al țării de jos și de doamna lui Mitrofana și de copii lui Vasile și Grigore și de alți de Dumnezeu dăruiti copii lor. Sfinților părinți petrecători în acest sfânt locaș, să vă rugați lui Dumnezeu pentru noi mult păcătoși robi ai lui Dumnezeu, Nistor Ureache și soția sa Mitrofana și pentru tot neamul lor și pentru iertarea păcatelor lor în veci vecilor. Amin. Și s'au început a se zidi la anul 7110 (1602) Iunie 7 și s'au isprăvit în acelaș an, Octombrie 5". Am cetit multe traduceri ale acestei inscripții, dar după cum

am pomenit mai sus, rar se întâmplă ca să se asemene una cu alta. Melchisedec, unul dintre marii cercetători și slavoniști, are invocația la sfârșit adresată petrecătorilor mănăstirii, iar asupra datei de fondare a bisericii se oprește la anul 7103, în loc de 7110, motivând aceasta prin nedistingerea ultimei cifre din pisanie. ¹ Andronic, unul dintre cronicarii fideli ai trecutului acestor două mănăstirii, Neamțu și Secu, are invocația la fel cu Melchisedec; numai dând în plus aceasta: „...Să se roage pentru noi, pentru toți boerii și domnii pământului acestuia și pentru toți strănepoți noștri, ca să dobândească iertarea păcatelor lor. Amin”. Data întemeerii în legenda mănăstirii, redată de el, este 7107, iar când dă inscripția este de 7110. ² Narcis Crețulescu, arhiereu, în însemnările sale manuscrise,—însemnări care se află la o rudă a sa, la farmacistul dr. Badenschie din Roman,—este credincios lui Melchisedec episcopul, și la invocație și la data fondării, 7103. Domnul profesor Neculae Iorga, în privința înțelesului traducerii se aseamănă cu toți cei amintiți mai sus; diferă numai în redarea invocației care o are adresată către Sfântul Ioan Botezătorul, în loc de sfinților părinți, așa cum se găsește la ceilalți: „Cinstite sfinte înainte mergătorule pleacăți pomenirea blagocestivului domnului nostru și a robului lui (Hristos) Nistor Ureache marele vornic al țării de jos și a neamului lui și pentru iertarea păcatelor lui și pentru...” ³. Toți câți l’au urmat pe d. N. Iorga sunt credincioși lui întru aceasta ⁴. Nu mă opresc s’arăt, dacă toți cei pomeniți mai sus au sau n’au dreptate. La Secu se găsește în pronaos un tablou de pe vremea egumenului Neofit Iliade scris, de către arhimandritul Gherasim Ionescu la anul 1884, care are însemnări din biserică și depe odoare. Traducerea depe acel tablou mi s’a părut cea mai adevărată și de aceia am folosit-o și în cazul de față.

Mănăstirea Secu, chiar dela început o găsim prin documente numită Xiropotamul. Unii cercetători susțin că această numire ar fi primit-o dela închinarea care va fi făcut-o chiar Nistor Ureache altei mănăstiri din muntele Athos, mănăstire care purta același nume ⁵. Cred că această afirmare nu poate

1. Melchisedec: Notițe istorice și arhiologice.. Buc., 1885, pp. 12—13.

2. Andronic: Istoria mănăstiri Secu (mss. No. 2000 Noul Neamțu) tom. II p. 8.

3. N. Iorga: Inscriptii... I. Buc. 1905 p. 29, § XIX. Mănăstirea Secu.

4. G. Balș: o. c. p. 24; Pr. N. Măfasă: Călăuza județului Neamțu, 1936, p. 48.

5. N. Iorga: Istoria Literaturii române. București 1925, ed. II p. 227; și Studii și Documente, vol. VII, pp. 119—120; Grigore Ureche: Cronica Moldovei după secolul al 16-lea, ediție franceză, Paris 1878.

rămânea în fața adevărului. Chiar ctitorul mănăstirii îi fixează pozițiunea ei dela început: „Rânduiala pravilei să se păzească de obște în această sobornicească biserică întru toate zilele, cât va ținea milostivul Dumnezeu pe acest sfânt locaș; și viața și petrecerea călugărilor să fie iarăși de obște; așisderea și bucatele cele slobode după sfintele canoane pentru orânduiala călugărească. *Insă mănăstirea să fie de sineși stăpânitoare asupra averilor sale și nicidecum să fie supusă altei mănăstiri.* Călugării au datoria ca la sfintele rugăciuni todeauna să pomească neamul meu și să se roage pentru stăpânitori și pentru toată lumea creștinească...“¹. Despre acest așezământ ctitoricesc mărturisește și starețul Paisie într'una din scrisorile sale către mitropolitul Gavriil Calimah, din 1778.² Dealtfel, chiar d. profesor Iorga, în studiile de mai târziu, corectează afirmațiile de mai înainte privitoare la Secu, arătând că Nistor Ureache a dat nume mănăstirii sale după pâraul sec ce curge pe lângă dânsa.³ Asupra ctitorilor mănăstirii iarăși sunt unele afirmații neintemeiate. Nistor Ureche se știe că a fost vornicul țării de jos pe timpul familiei stăpânitoare a Movileștilor, era poate după soție neam cu ei. El nu mai era în viață la 18 Iunie 1618.⁴ Nu se știe dacă a fost călugărit, cum arată d. M. Costăchescu: „Nistor Ureche la sfârșitul vieții sale se călugărește, luând numele de Nicodim, probabil în mănăstirea Secului, ctitoria sa, unde este înmormântat.“⁵ Aciea este o greșeală la mijloc. S'a călugărit la Secu nepotul lui Nistor Ureache, Nistor Batiște, feciorul fetei lui, Maria, care a fost căsătorită cu Constantin Batiște Veveli; și care se numia după numele bunicului său Nistor, dar cu familia Batiște. Acesta în călugărie a primit numele de Nicodim monahul. El a dăruit mănăstirii partea sa de avere, satul Brătești din Roman, pentru sufletul mamei lui Mărețuța, fiind zestrele ei.⁶ Nu știu

1. Andronic: o. c. p. 30 | 27, Academia Română.

2. Serghie Cetfericov: Paisie (trad. de Epis. Nicodem: Semințe pe ogorul Domnului). Tip. M-rii Neamțu, 1933, pp. 269, 389.

3. N. Iorga: Istoria Bisericii Românești. ed. II. Buc. 1928, vol. I p. 244.

4. Eugeniu Barvinschi: Știri nouă asupra familiei Ureche: (Prinos lui D. A. Sturza) București 1902 p. 203.

5. M. Costăchescu: „Despre neamul de boeri Ureche“: Știri dintr'un document dela Duca vodă din 1671 Septemvrie. (Revista Cercetări Istorice). Iași 1938, an IV Nr. 1, pp. 37-49

6. Creșterea colecțiilor 1915, p. LXXV, Nr. 40; Arhivele Statului București: Așezământul mănăstiri Neamțu, pach. 30; N. Iorga: Studii și Documente vol. VII. p. CCXLI.

iarăși unde s'a găsit că, soția lui Nistor Ureche, Mitrofana, ar fi fost călugăriță.¹ Era obiceiul ca familiile de boeri să se călugărească la bătrânețe, lăsând copiilor lor grija gospodăriei; dar aceasta o făceau părăsind lumea. Ori nici Nistor Ureche nici soția lui Mitrofana n'au părăsit viața de familie, niciodată. Apoi, în toate documentele și scrisorile lor familiare, chiar cât de vechi, nu-i găsim numiți decât tot cu numele care-i cunoaștem: Nistor și Mitrofana. Rămâne altor ostenitori datoria de a ne da și mai complete lămuriri decât cele care le-am avut până acum asupra acestei frumoase și însemnate mănăstiri cu înfățișare liniștită în vechime și cuviincioasă acum și, asupra ctitorilor ei.

2. Inscripția de pe piatra de marmoră din peretele de miază-zi a bisericii mari. *Pentru amintire*: „Cea dintâi așezare a mănăstirii Secu, a fost o biserică de lemn făcută de starețul Zosima în 1560, pe locul unde e cimitirul. Vornicul țării de jos, Nestor Ureche, a zidit în 1595 biserica mare, sfințită de mitropolitul Atanasie și înzestrată de episcopul de Roman Gherasim, fost călugăr în această mănăstire și de alți donatori. În vremea eteriei 1821, luptele dintre turci și greci, au ajuns până la mănăstire distrugând-o. Și azi se găsește la Secu, icoana Maice Domnului tăiată de Turci. Biserica a fost reparată pe la 1824 pe vechea temelie. În 1779 călugărul rus Paisie, venit din Muntele Athos, cu alți călugări, a ajuns stareț la Secu. Și mutat fiind la Mănăstirea Neamțu, a mijlocit ca Secu să fie alipită de Neamțu, cu o singură administrație. Această orânduire a durat peste 100 de ani, când I. P. S. mitropolit Pimen al Moldovei în 1910, a declarat mănăstirea Secu de sine stătătoare cu administrație proprie. Din această mănăstire a ieșit marele mitropolit Varlaam Moțoc, carele după retragerea din scaunul mitropolitan s'a stabilit la Secu, unde fusese stareț și aici e înmormântat. În 1868, mănăstirea Secu a fost vizitată de Domnitorul Carol I, mai târziu rege. Pe vremea marelui războiu tinerii călugări au mers pe front ca infirmieri, iar în mănăstire s'a înființat un spital de convalescenți îngrijiți de călugării bătrâni. După bolșevizarea armatei ruse, generalul Wranglel refugiindu-se în 1921 pe Marea Neagră la Constanța, din cauza regimului bolșevizat, s'au predat statului român, dintre cari o parte au fost internați la Secu, sub pază militară. Erau peste 100 de persoane: generali și intelectuali ajunși în mare

1. N. Iorga : Istoria Bisericii Românești vol. ed. II. București 1928, p. 344

mizerie. M. S. Regina Maria înștiințată de I. P. S. mitropolit Pimen, a binevoit a trimite refugiaților ruși ajutoare : în deosebi obiecte de îmbrăcăminte. Intre ei a fost și generalul Soșinski ajutorul generalului Brusiloff, comandant pe frontul galițian. Încă din timpul când era supusă administrației streine, mănăstirea Secu, ajunsese în ruină. Și lucrările de restaurare începute de stareții Ilarion și Meletii, au fost terminate în timpul domniei sale, regelui Carol al doilea, în 1933".

Insemnarea de pe piatra aceasta, are întrânsa foarte multe neadevăruri plăsmuite de niște oameni neștiutori și de rea credință. La vreme, chiar când era comandată piatra,—care costă peste 30.000 (treizeci mii) lei,—am atras atenția răposatului mitropolit Pimen, — care n'a făcut nimic pentru călugări și mănăstirile lor, dar care s'a străduit să între cu spatele în istorie, — de enormitățile istoricului plăsmuit pentru această mănăstire. N'a luat aminte și iată-ne în fața unei prostii de neiertat. Biserica dela Secu e terminată la 7110 (1602). Mitropolit al Moldovei era Gheorghe Movilă, care a sfințit biserica și care-i trecut în inscripția slavonă. Un mitropolit Atanasie în Moldova trăește ceva mai târziu, pe vremea lui Radu Mihnea ; deci mult mai târziu de sfințirea dela Secu. Episcopul de Roman, Gherasim, nu poate fi învinuit că a înzestrat mănăstirea Secu, deoarece el trăește pela 1803 — 1826. Pe vremea eteriei, la 1821, s'ar fi retras la Secu, dar când s'a înapoiat la Roman se pare că a luat și din odoarele mănăstirii și ale boerilor cari se adăpostiseră la Secu. așa glăsuește istoria mitropoliei Moldovei și toate scrisorile din vremea aceia. Și apoi, Gherasim, nu are metania dela Secu, ar fi o rușine să fie așa. Secu n'a avut dintre călugării săi, episcopi tâlhari și lacomi, așa cum a fost acel Gherasim. Paisie vine la Secu dela Dragomirna la 14 Octombrie 1775, nu la 1779, când trece la Neamțu ca stareț peste amândouă mănăstirile. Despre cei doi stareți arătați pe piatră, iată ce am de spus. Arhimandritul Ilarion Bălăiță stareț între 1915 — 1925, are meritul că a păstrat bine tezaurul mănăstirii în timpul războiului. Gospodar și renovator a fost pentru casa lui, cari niciodată nu s'a confundat cu a mănăstirii. Aceste lucruri sunt în măsură să le știu poate mai bine și mai mult decât oricare altul. Arhimandritul Meletie Nicuță, nu cunosc ce îmbunătățiri a adus mănăstirii cât a stat stareț la Secu. Era om cu vederi înguste, dar habotnic întru pătrarea rânduelilor călugărești vechi. Pe

tărâm de înfăptuiri bisericești mitropolitul nu poate fi lăudat, însă nici oamenii lui. Acesta-i adevărul asupra însemnării de mai sus. Fără nicio supărare pentru nimeni și fără exagerări.

3. Inscripția dela Proscomidie : „Această sfântă proscomidie s'au făcut în timpul stăreției părintelui nostru Neonil, arhimandrit și stareț al sfintelor mănăstiri Neamțu și Secu ; fiind egumen cuvioșia sa părintele Teodosie slovean, cu toată cheltuiala sfinției sale părintelui ieroschimonah-duhovnic Calistrat, fiind dintre ucenicii starețului Paisie. Spre a sa veșnică pomenire și a tot neamul său. Anul 1847, Iunie 24“.

4. Inscripția dela veșmântărie (tezaur) : „Această veșmântărie s'au zidit din temelie acum a doua oară mai largă, cu toată cheltuiala domniei sale, cucoana Anica Botez din orașul Fălticeni, pentru pomenirea sa și a toată familia sa ; prin sârguința cuvioșiei sale duhovnic Niofit Iliadi, igumen acestei sfinte mănăstiri Secu, în timpul prea cuvioșiei sale arhimandrit Timotei starețul sfintelor mănăstiri Neamțul și Secul. 1878 luna Ianuarie“.

5. Inscripția din pridvorul dinăuntru bisericii mari : „Această sfântă biserică s'au făcut la anul 7110 de vornicul Nistor Ureche și soția sa Mitrofana, făcând aicea chinoviu de monahi. Iar la anul 1763 părintele stareț Paisie viind din sfântul Munte în mănăstirea Dragomirna ; la 1775 auvenit cu soborul aicea în mănăstirea Secu ; iar la 1779 sau mutat în mănăstirea Neamțu, rămânând aceste amândouă mănăstiri subt ocârmuirea sfinției sale. S'au zăgrăvit biserică precum se vede la 1850, cu cel mai însemnat ajutor al sfinției sale părintelui Calistrat duhovnicul, stareț fiind părintele arhimandrit Neonil“. Preotul Grigorie Musceleanu, în lucrarea sa arată greșit că amândouă mănăstirile au rămas subt cârmuirea sfinției sale părintelui Calistrat duhovnicul¹. Probabil n'a citit cu atenție pisania aceasta.

6. Inscripția dela biserică „Sf. Neculai“ : „Această sfântă și dumnezeiască biserică întru numele celui întru sfinți părintelui nostru ierarh și făcător de minuni Nicolae, împreună cu biblioteca de subt dânsa și cu un rând de chili, ce se trag dela un capăt la altul „zidul despre nord“, s'au zidit din temelie în vremea stăpânirii binecredinciosului și iubitorului de Hristos Ion Sandu Sturza voevod și a preasfințitului mitropolit a toată Moldova chirio chir

1. Pr. Gr. Musceleanu : Monumentele străbunilor din România. București 1873, pag. 71.

Veniamin Costache; prin sânguința preacuviosului arhimandrit și stareț sfintelor mănăstiri Neamțu și Secu, chir Dometian, cu ajutorul iubitorului de Hristos norod și a altor făcători de bine, spre veșnica lor pomenire, la anul 1824 Septemvrie 20". Inscripția este cam stricată de ploi. Mai jos voi arăta ceva în legătură cu această biserică.

7. Inscripția dela biserică Nașterea Sf. Ioan botezătorul: „Această sfântă biserică unde se prăznuește hramul Nașterea Sf. Ioan Botezătorul, din temelie zidită de piatră după cum se vede, în zilele prea blagocestivului domn și împărat Nicolae Pavlovici al Rusiei, iproci, iproci, cu cheltuiala preaosfințitului mitropolit chir Veniamin, prin osârdia prea cuviosului arhimandrit părintelui chir Dometian starețul sfintei mănăstiri Neamțu și Secu și cu cheltuiala prea cinstiților și al binefăcătorilor patrioți. Anul 1832 Septemvrie 30". Este vorba de inscripția dela cimitirul călugărilor impropriu numit „Bogoslovul“. Din istoricul mănăstirii se poate cunoaște trecutul acestei așezări.

8. Inscripția dela paraclisul „Adormirea Maicei Domnului“, așezată în peretele pirgului, la o înălțime de cca 10 metri, partea dinspre miazăzi, pe unde trece drumul care duce în mănăstire, la schituri și poeni. Inscripția este făcută de jur împrejurul stemei țării Moldovii,—capul de zimbru cu steaua între coarne și semiluna pe de laturi, culoare verde; — iar scrisul chirilic slavonesc pe fond negru, litere prescurtate și puțin știrbite, după leat. Textul slavon copiat de mine, acesta este: „Izvolenie (m) O (t) ța i svă pospeașenie (m) S (i) na i săvrășenie (m) s (via) togo D (u) ha Ion Vasilie voevod, Bojie (iu) mil (os) tiv (iu) g (ospo) dară zemli Moldavscoi, videavșe dobro (iu) dealoni Nie (me) țcago grad (ă). V (ă) l (ea) to 7154“ Care text în traducere românească așa ar fi: „Cu vrerea Tatălui, și cu ajutorul Fiului și cu săvârșirea Sfântului Duh, Io Vasilie voevod, cu mila lui Dumnezeu, Domn țării Moldovii, am văzut bunăstarea Cetății Neamțului. Veleatul 7154 (1646)“. Mănăstirea Secu a avut și are trecutul și importanța sa. Trecutul neamului moldovenesc numără mulți bărbați bisericești ieșiți din sânul acestei mănăstiri, cari, din fruntea treburilor publice, s'au îngrijit de înălțarea și întărirea mănăstirii Secu, leagăn de liniște duhovnicească și vatră și focar de cultură românească. Era pe vremea când, săhăstria lui Zosima, era bogată în bărbați destoinici, în

Inscripții vechi dela Secu

cinste, bunuri culturale și materiale ; pe atunci ea nu cunoștea umilința și ingenuncherea.

Inscripția care se găsește la Secu, este adusă acolo dela Cetatea Neamțului. Această „cetate“ vestită din punct de vedere istoric, a avut și trecutul ei bisericesc. Ea n'a fost numai ruină și rușine ca în zilele noastre, când, — din lipsă de respectul trecutului străbun, istoric și glorios, — cetățenii Târgului Neamțu, în majoritate streini de neam și de lege, din zidurile „cetății“ fac case și grajduri, dupe cum constată cu mult înainte d. Alex. Lapedatu¹. Altădată, conducătorii țării, își arătau altfel grija și respectul față de ruinele monumentelor istorice. Astăzi, alți oameni, alte mijloace de lucru și altă înțelegere pentru trecut.

Cetatea Neamțului, după tradiția istorică, datează depe vremea cavalerilor teutoni așezați de regii Ungariei în țara Bârsei, pentru paza hotarelor despre Cumani și alte hoarde barbare². Cetăți de felul Cetății Neamțului sunt multe pe pământul țării noastre și la hotarele ei, dar nu se poate susține că sunt rămase depe vremea teutonilor Dealtfel astăzi, puțini sunt oamenii cari să mai să se încumetează în a susține că Cetatea Neamțului ar fi făcută de teutoni. Am amintit mai sus, mulți bărbați s'au ocupat de problema cavalerilor teutoni ; dar nici unul n'a arătat dacă ei ar fi avut vreun interes să zidească Cetatea Neamțului. Originea, vechimea și întemeierea cetăților în țara noastră, ca și numele întemeiatorilor lor, se ascunde în adâncul vremurilor străbune. Cunoaștem din „cronicile țărilor române“, că Cetatea Neamțului a fost dărâmată în două rânduri : prima dată de Alexandru Lăpușneanu și a doua oară de Mihai Racoviță, domnii Moldovii. Cetățile erau întodeauna motiv de tulburări și nesiguranță ; deaceea turcii stăpânitori peste țările române, impuneau pretendenților la scaunul domniei, distrugerea lor. Oamenii întodeauna au fost la fel ; o stare mai bună îi făceau, atunci ca și acum, să-și calce credința și să-și umilească naționalii, prin torturi și dări peste măsură de grele.

Cetatea Neamțului a fost restaurată de Vasile Lupu, domnul Moldovii, care a zidit întrânsa și biserica cu hramul „Sf. Nicolae“, transformându-o din cetate de apărare în mănăstire de

1. Alex. Lapedatu : Monumentele Românilor. Buc. 1914, p. 106.

2. Radu Rosetti : Unguri și Episcopiile catolice din România. (Analele Academiei Române). București 1905, p. 259—264 ; N. Iorga : Contra dușmăniei dintre nații : Români și Unguri. București 1932, p. 19 ; Em. C. Lăzărescu : Notă despre documentele țării Bârsei și cavalerii teutoni. Brașov 1934, pp. 3, 19.

închinare; care, după mărturia de mai târziu a lui Evstratie Dabija, chiar dela început, a pus-o sub ascultarea mănăstiri Secului, căruia el numai îi reînnoește întărirea la 6 Februarie în 1665: „Căci însuși Vasile voevod au zidit pre acea mănăstire din Cetatea Neamțului și însuși el și-au dat pre mănăstirea cea zidită de dânsul ca să fie sub ascultarea sfintei mănăstiri Secului. Drept aceea, aceea mai sus scrisă mănăstire din Cetatea Neamțului, să fie și dela domnia mea dreaptă danie și miluire părintelui meu celui mai sus scris Ghedeon și sfintei mănăstiri Secului cu tot venitul...”¹. Inscripția din peretele pîrgului dela Secu, este așezată acolo pe vremea starețului Nicanor 1716, când se găsea pe scaunul Moldovii, Mihai Racoviță. Acesta urmând poruncii turcești a distrus iarăși cetățile de apărare din țară, deci și Cetatea Neamțului. Atunci, documentele, averea mănăstirii și obiectele bisericesti au fost luate la mănăstirea Secu. Icoanele și lucrurile de mai puțină importanță au fost împărțite bisericilor din împrejurimi; n'a fost trecută cu vederea nici biserica cu hramul „Tăerea capului Sf. Ioan Botezătorul“ dela Vânătorii Neamțului, care era metoc al mănăstirii Secu. Socotesc potrivit să arăt că la Secu, în amintirea bisericii Sf. Neculai dela mănăstirea din Cetate, s'a făcut o biserică cu același hram, lângă biserica mare, pe locul unde astăzi este cișmeaua din curtea mănăstirii. Acea biserică,—la care a dat, pentru zugrăvitul catapetesmei ajutor și monahul Iosaf Cantacuzino dela Secu,—a dăinuit până la 1821, când a fost nimicită de prăpădul turcilor. Atunci au ars la Secu „mulțime de odoare ctitorești și documente, a mănăstirilor și a patrioților”. După acel groaznic prăpăd, mănăstirea a fost refăcută, din piatră, iar nu din lemn, la fel ca mănăstirea Neamțu.

La început mănăstirea Secu, a fost împrejmuită cu zid înalt de piatră; clopotniță înaltă de piatră cu poartă la mijloc, iar la cele patru colțuri străjuind câte un pîrg de apărare. Chiliile înăuntru mănăstirii erau făcute din lemn după modelul caselor gospodărești, pe lângă zidurile mănăstirii. Nu poate avea crezare legenda care circulă acolo la Secu, că dela arhondarie și până la beciurile de murături ar fi fost ridicate, tot cu doua rânduri, chiliile stărețești, cari ar fi fost nimicite la 1821. Chiliile de pia-

1. Andronic: o. c. fila 6; Creșterea Colecțiunilor. București 1915, doc, nr. 8, p. CLXXVI; Andronic; Istoria mănăstirii Secu (Bibl. Acad. rom). mss. 1270 A. pp. 39—40; V. A. Ureche: Istoria românilor. București 1897, tom. XI p. 116 (satul Rușciori).

tră cu două rânduri sunt ridicate pe vremea stareților Ilarie și Dometian, 1821 — 1825. Până atunci nici pomeneală nu poate fi de chiliile de piatră cu două rânduri. Așa cum se vede zidul de piatră, cu streășină acoperită cu olane, dela clopotniță la beciul cu murături, unde este bașca de lemne a bisericii și a obștii, așa a fost până la 1821, toată mănăstirea. Cele ce arăt aici, le întemeez pe analogia care am făcut-o cu gardul de zid din partea de miază-zi dela mănăstirea Slatina și dela Râșca. Dacă într-adevăr se simte nevoia unor case stărețești la Secu, atunci, legenda de care am pomenit, poate să fie prefăcută în realitate, deoarece starea mănăstirii astăzi, în urma vetrii retrocedate, este cu mult mai bună. Ar fi de dorit ca chiliile stărețești să fie,—dacă ar fi să se facă vreodată,— făcute afară pe mănăstire, în grădina arhondaricului, pe locul unde se găsește hambarul de cereale, care ar putea fi mutat în grădina din față „odăii“. Deasemenea arhondaricul ar trebui mutat din mănăstire, afară, acolo unde a fost casa arhimandritului Ilarion, stricată din prostia unor oameni cu mintea și sufletul strâmt. Înăptuindu-se aceste dorinți locale, s'ar da puțința ca în chiliile stăreției și arhondaricului dinlăuntru mănăstirii, să ia ființă : școală de cântări bisericești și de catehisare ; precum și diferite ateliere mănăstirești. Acestea, toate la un loc, bine îndrumate ar ridica cinstea și renumele trăitorilor mănăstirești la vrednicia vremurilor nu prea îndepărtate de noi. Mănat de dorința curată de a vedea călugărismul român strălucind pe pământul strămoșilor noștri, am alunecat în câmpul amănuntelor locale, lăsând la o parte inscripția dela care am pornit. Dar să revenim. Inscripția dimprejurul stemei, are scrisoarea ce am arătat-o mai sus. Nu știu cum se face că, unul din cei mai buni cercetători, episcopul de Roman, Melchisedec, când vorbește tot de ea, ne înfățișează alte cuvinte și alt înțeles. Și ca să ne încredințăm de acest fapt, dau mai la vale scrisul arătat de el slavonește și în traducere : „Săi monastirio săzda Petră vovoda vlto 7038 (1530) i ogradio po smearti ego ot gospojda ego Elena i ceadmi Io Ilișa vovodăi, i Ștefan i Constantin, vovoda vlto 7058 (1550) meseța Septembrie 4“, iar în traducerea lui : „Această mănăstire a zidit-o Petru vovod în anul 7038 (1530) și s'au împrejmuit cu zid după moartea sa, de doamna sa Elena și de fii lor Io Iliși vovod, Ștefan și Constantin vovozii, în anul 7058 (1550) Sep-

temvrie 4^a ¹. De aceeaș părere cu Melchisedec este și arhiereul Narcis Crețulescu, precum și St. Nicolaescu anume, că biserica Sf. Neculai din Cetatea Neamțului este făcută de către Petru Rareș și de familia lui ². Acesta din urmă afirmă că chiar mănăstirea Secu ar fi zidită de Petru Rareș la 1530 și îngrădită cu zid de fii săi. Această deducațiune este însă lipsită de orice fel de temeinicie. După cum s'a putut constata din inscripția de pe stema dela Secu, mănăstirea și biserica din Cetatea Neamțului, este făcută de Vasile Lupu și nicidecum de Petru Rareș. S'ar putea întâmpla, după cum observă și un cercetător din vremurile noastre, ca Melchisedec să nu fi citit el singur inscripția, ci să se fi folosit de concursul vreunui localnic de acolo, care ar fi plăsmuit o inscripție asemănătoare, pe care el, Melchisedec, a luat-o de cea adevărată. S'au la transcrierea notelor sale, a făcut confuzie, între inscripția de pe stema dela Secu cu ale altei mănăstiri, Proboța, spre pildă ³. Ca să înlătur orice îndoială asupra veracității scrisului dinprejurul stemei, când am trecut pe la Secu, în vacanța Paștelui din anul acesta, am folosit bunăvoința și ajutorul părintelui ieromonah Glicherie Moraru îngrijitorul bisericilor de acolo, care mi-a pus la îndemână mijloacele necesare, m'am urcat pe scară până sus la stemă și am copiat scrisul cât mai exact posibil. Știu că n'am făcut chiar tot, cum trebuia să fac. Am voit să nu pierd o ocazie așa de bună ca aceea care mi s'a prezentat atunci. Rămâne altora această plăcută osteneală; eu am folosit posibilitățile ce le am avut la îndemână. Așa cum se prezintă scrisul de pe stema dela Secu, mie mi-se pare incomplet. După „...am văzut bunăstarea Cetății Neamțului“, înainte de leat, ar trebui să urmeze și lucrarea ce a făcut-o după ce a văzut bunăstarea ei. Ori așa cum reese din scris, după ce a constatat starea cetății, n'a mai făcut nimic pentru ea. Cred, aceasta este părerea mea, că stema cetății Neamțu care este la Secu în perete, n'a fost așa dela început. A fost mai mare și a avut scris mai mult în afară de ce este scris împrejurul stemei. Mă îndreptățeste să cred aceasta, inscripția dela biserica Sf. Neculai dela Chilia, zidită tot de Vasile Lupu, între anii 1647—1648, care inscripție este la fel cu aceia

1, Melchisedec: Notițe istorice și arheologice.. București 1885, p. 26.

2. Narcis Crețulescu: Istoria Cetății Neamțu. Buc. 1905, p. 12—15; Șt. Nicolaescu: Documente slavo-române, Buc. 1905, p. 159.

3. Gh. Balș: Biserici moldovinești din veacul al XVI-lea. (Buletinul comisiunii monumentelor istorice, anii XXI). București 1928, p. 194.

ce se găsește la Secu, cu deosebire că aceasta este mai mare și are înscrisul și în afară de împrejurimea stemei. Această stemă se găsește și pe coperta și înlăuntrul manualului de paleografie slavo-română a domnilor H. Sthal și D. Bogdan. Oricine poate face această constatare în cartea amintită ¹. Dacă inscripția depe stema Moldovii, de care am pomenit, pare fără un înțeles deplin, apoi socotesc că ea a fost sfărâmată pe margini când a fost mutată din Cetate la Secu și lăsată așa cum este acum, ca să nu ocupe mult loc pe perete. S'ar putea întâmpla ca tot pe acea piatră cu stema și inscripția dinprejurul ei să fi fost și însemnarea lui Melchisedec, care va fi copiat-o din documentele vechi ale mănăstirii, cari, pe acea vreme încă se mai găseau la Neamțu. Aceasta-i numai o presupunere. Fapt sigur, este, că biserica și mănăstirea din Cetatea Neamțului au fost întemeiate de Vasile Lupu, care a supus-o mănăstirii Secu; deaceea se găsește stema Cetății Neamțu la mănăstirea Secu și nu în altă parte.

9. Inscripția depe cișmeaua din curtea mănăstirii Secu :

„Această cișmea s'au făcut în zilele prea înălțatului nostru domn Mihail Sturza voevod și a preasfințitului nostru stăpân chirio chir Veniamin mitropolitul Moldovei, prin osârdia sfinției sale părintelui arhimandrit și starețului sfintei mănăstirii Neamțu și Secu, chir Neonil și a părintelui Grigore Radu, la anul 1835. Această osteneală este a părintelui Ghervasie ierodiaconu”. Cișmeaua aceasta are o mare importanță și călugării dela Secu trebuie s'o știe. Mănăstirea Secu este făcută pe moșia Cetății Neamțu. Voevozii Moldovii au dăruit moșia mănăstirii Secu și au întărit dania lor cu hrisoave domnești. Să nu creadă călugării, cum că mănăstirea este făcută de călugării dela Neamțu sau dela Agapia. Procesele ivite între cele trei mănăstiri în curgerea timpurilor, arată oricui adevărul istoric. Dumnezeu știe de unde a venit Zosima primul stareț : dela Agapia sau de aiurea ; în nici un caz nu a venit dela Neamțu. Secanii și nemțenii nu s'au putut apropia sufletește mai niciodată, din pricina gândului de stăpânire și acaparare al celor din urmă. Trebuie să dispară gândul de stăpânire din părțile acelea și numai atunci va fi apropiere și

1. H. Sthal și D. Bogdan; Manual de paleografie slavo-română. București, 1936, p. 141.

pace. În această privință, un început de apropiere și pace s'a făcut de I. P. S. Nicodim fostul mitropolit al Moldovii actualul nostru patriarh. Ucenicilor de călugărie din părțile acelea, Neamțu și Secu, luminați prin taina cărții în seminarul călugăresc, le revine sarcina să ducă mai departe și să desăvârșească lucrul început, în duhul dragostei creștine și a sfintei dreptăți. Asupra acestui fapt voiu stăruî altădată. Voevozii Moldovii, nu numai că au înzestrat mănăstirea Secu cu moșii, dar i-au dat sub ascultare chiar mănăstirea Sf. Niculae din cetate, cu moșii și documente. Așa au făcut Vasile Lupu; Evstratie Dabija, și alți domnitori. Când turcii, au poruncit voevozilor români să se strice cetățile de apărare dela hotare și dinlăuntrul țării, domnul Moldovii Cehan Racoviță, a dat biserica Sf. Neculai, mănăstirii Secu, la 1716, cu toate odoarele; iar cetatea a sfărâmat-o. Pe locul unde este acum cișmeaua era biserica Sf. Niculae, care a fost nimicită la 1821. În amintirea ei, s'a făcut în partea despre miazănoapte biserica „Sf. Neculai“.

B. MORMINTE : 10. Inscripția depe mormântul mitropolitului Varlaam: În partea de miază-zi a bisericii mari, într'o firidă se află, sfărâmată în parte, piatra mormântală a mitro-

Pomenirea mitropolitului Varlaam Moțoc în 1924.

politului cărturar, Varlaam, scrisă în slavonește : „Săi nadgrobnăii
camen sătvori sebea arhiepiscop Varlaam mitropolit.. ^{nose}
esia ...

deseatșe leato arhieriestva svaego... vleato 7150". Tradusă inscripția în românește are înțelesul acesta: „Această piatră de mormânt și-a făcut-o sieși, arhiepiscopul Varlaam mitropolitul.. în al zecelea an al arhieriei sale... în anul 7150“.

Mulți dintre viețuitorii dela Secu știu foarte puțin despre mitropolitul Varlaam. Așa îmi explic și însemnarea de pe zidul bisericii: „Varlaam Moțoc arhiepiscop și mitropolit Sucevei 1642“. Mitropolitul Varlaam originar din părțile Putnei, a venit la Secu, pela începutul secolului XVII-lea. La 27 ani ajunge egumenul mănăstirii unde a lăsat înlocuitor de egumen și a plecat în Rusia, unde se oprește pentru învățătura înaltă, la Moscova și Chiev. Intors în țară, ajunge mitropolit. Evstratie logofătul, dă alegerea și sfințirea lui ca mitropolit în 1632. Pentru o mai bună lămurire dau chiar însemnarea logofătului: „In anul 1632 Septembrie 23, Duminica, s'a chirotonisit Varlaam mitropolit Moldovii. A ținut predică în aceia zi Meletie Sirigul marele dascăl dela Crit (velichi didascăl Critolii).“¹ Varlaam a păstorit pe vremea domnilor Miron Barnovschi-Movilă și Vasile Lupu. Ca mitropolit și-a făcut piatra mormântală în al zecilea an de păstorie, 1642. La 1653 a făcut paretisis și s'a retras la Secu, metania sa, unde a trăit până la 1658 August 20; atunci și-a făcut testamentul și și a aranjat și averea. Aceste date le-am crezut necesare, și de-aceia le-am dat.

11. Inscripție depe mormântul mitropolitului Sava: In afara bisericii mari, la fundul altarului, se găsește piatra de mormânt a mitropolitului Sava, cu însemnare în slavonește: „Săi camen nadgrobnăi camen, sătvori sia vă èi leato po smeariti svoei, est pocoenag rabu bojio chir Sava arhiepiscopă i mitropolit Sucevaschi; preastavis vă dnăi Io Evstratie Dabija voevod, vleato 7172, mes. genă e dnă“. Iar românește este așa: Această piatră, piatră mormântală, făcută în al cinsprezecelea an după moartea sa, e a răposatului robul lui Dumnezeu chir Sava arhiepiscop și mitropolit al Sucevei; a încetat din viață în zilele lui Evstratie Dabija voevod, în anul 7172 (1664) Ghenar 5 zile“.² Sava mitropolitul este des pomenit în documentele mănăstirii Secu, ca unul ce s'a interesat în deaproape de gos-

1. M. Cogălniceanu: o. c. II Buc. 1874.

2. N. Iorga: Inscripții din Bisericile României. Buc. 1905, vol I. p.

podăria ei. El a lăsat și donațiunii de pământuri, case, obiecte și cărți.

12. Inscripția de pe mormântul episcopului Ioan de Roman: „Săi na (d) grobni (camen) est pocoenago (preao) șșenagoț (a) (chir) Ioan episcopă Ro(manschi); sătutori tia e som sevea Ț ucrasitia ar(estovisia) că veacinea obiteali“. Din slavonește în în românește: „Această piatră de mormânt e a răposatului preasfințitului părinte chir Ioan episcop de Roman și'a făcut-o și înfrumusețat-o el însuși sieși; s'a strămutat la veșnicile locașuri.....“. Piatra este ruptă în două. Dela 1915—1916, această piatră, prin refacerea trotuarului din jurul bisericii de monahul pietrar Ioachim Trifan, a fost stricată și mai mult. Totuși în locul unde-i scris pe peretele dinspre miază-noapte, „Ioan episcopul“, se mai văd bucăți din piatra de mormânt cu litere pe ele. Acest Ioan a fost episcop de Roman între 1674—1685 ¹.

C. CLOPOTE: 13. Utrenierul, numit așa fiindcă se sună la miezul nopții deșteptarea pentru utrenie, are însemnarea: „Petru Popovici în anul dela Hristos 1777“. După o tradiție locală, fără temei, se crede că acest clopot ar fi adus dela mănăstirea „Sf. Neculai“, din Cetatea Neamțului, ctitoria lui Vasile Lupu. Mănăstirea din „Cetate“ a fost distrusă de voevodul Mihai Cehan Racoviță la 1716, când au fost distruse toate cetățile de apărare din principate, la ordinul turcilor. Clopotul utrenier are dată posterioară lui 1716. Mai curând este făcut în vremea când starețul mănăstirii Paisie, era venit dela Dragomirna la Secu. Pentru aceasta deocamdată atât.

14. Clopotul mare, făcut după prăpădul din 1821, are scris: „Acest clopot s'au vărsat în zilele prea înălțatului domn Ioan Sandu Sturza voevod, în vremea arhipăstoriei sale, preasfințitului mitropolit Veniamin al Moldovii, prin sprijinul iubiților făcători de bine, și prin osârdia și osteneala p. c. sale, chir Dometian arhimandrit și stareț al sfințelor mănăstiri Neamțu și Secu, ca să fie pentru mănăstirea Secu unde să prăznuește și să cinstește hramul „Prea slăvitei tăeri a capului sfântului Ioan botezătorul și mergătorului înainte“ și spre veșnica pomenire: s'au pus în timpul anului curgător 1824 Ianuarie 20. Iar pe

1. Melchisedec: Cronica Romanului. Buc. 1879 I pp. 303—3110; N. Iorga: Studii și documente vol. VII, p. 367, Nr. II.

marginile are adaosul: „Acest clopot s'au făcut de mineralul Făgărașului, ca clopotul din Corslovits în anul 1821“.

15. Clopotul de polieleu și slavoslovii, numit și al doilea, are sus: „meșter Ioan Făgăraș din Carlovits“, iar mai jos, la gură: „Acest clopot s'au vărsat prin ajutorul patrioților, făcătorilor de bine și prin osârdia și osteneala p. c. sale, chir Dometian arhimandrit și stareț al sfintelor mănăstiri Neamțu și Secu, ca să fie pentru mănăstirea Secu, unde să prăznuește și să cinstește hramul prea slăvitei tăeri a cinstitului cap a sfântului Ioan Botezătorul și mergătorul înainte, la anul 1824. August, 1“.

16. Clopotul de acatist și zile obișnuite, are scris: „Acest clopot s'au făcut pentru sfânta mănăstire Secu cu ajutorul părinților în vremea prea cuvioșiei sale chir Neonil starețul sfintelor mănăstiri Neamțu și Secu, fiind egumen părintele Teodosie slovean, anul 1849“.

17. Cele trei clopote mici au însemnarea: „Făcut în 1851“. Două din ele fiind dogite, au fost returnate cu cheltuiala ieromonahului Epifanie Acatrinii în 1929, actualul stareț al mănăstirii Horaița, călugăr cu metania din mănăstirea Secu.

18. Clopotul dela trapeză (sala de mâncare): „Nașterea Prea Cinstitei Precistei. anul 1827“.

Toate clopotele, după tradiție au fost turnate chiar în mănăstire, în poiana clopotăriei. Această poiană este la poalele Vasanului, spre Apus. Înainte vreme era plină de case, locuințe călugărești și de pomi roditori, după cum au fost aproape toate grădinile mănăstirii. Din prima jumătate a veacului nostru, poiana clopotăriei a servit ca fâneață și pășune pentru vitele mănăstirii. Acum decând gospodăria casei este pe mâna unor călugări tineri, harnici și cinstiți, fața poenii s'a schimbat în grădină de verdețuri și pomi roditori. Dealtfel acolo la Secu multe lucruri bune s'au făcut, cari le face cinste călugărilor localnici și-ți umple sufletul de bucurie. Oricând înțelepciunea dovedește: Omul sfințește locul, nu locul pe om.

III. Insemnări din pomelnicul ctitoresc.

Pomelnicul ctitoresc dela Secu, manuscris, transcris a doua oară la anul 1845, legat în piele. Acest pomelnic are scris pe coperta interioară: „Pomelnic ctitoresc a sfintei și dumnezeestii mănăstirii Secului, unde este hramul „Tăerea capului cinstitului slăvitului prooroc înainte mergătorului și botezătorului Ioan“, acum întru acestaș chip de al doilea înoit și prefăcut mai cu bună rânduială, cu silința și cu osârdia sfinției sale chir Neonil arhimandrit și stareț al sfintelor mănăstirii Neamțului și Secului, la anul 1845. S'au scris acest pomelnic în sfânta mănăstire a Neamțului, de smeritul și păcătosul monah Dometie“. Pe fila a doua a pomelnicului se găsește scrisă regula care trebuie să fie luată în seamă la scrierea numelor fericților ctitori. Deoarece această regulă a fost lăsată în părăsire de către viețuitorii mai tineri ai mănăstirii o redau și aici întocmai spre folosință și îndreptare: *Arătare cum se cuvine să se urmeze regula (orânduiala) acestui pomelnic a fericților ctitori.* Pomelnicul fericților ctitori și a făcătorilor de bine și a miluitorilor, cari din a lor bunăvoință și prin luminarea sfântului Duh, pentru iertarea păcatelor și mântuirea sufletelor lor și moștenirea împărăției cei veșnice; cine cu ce li au dat mâna, și-au dat moșii, vii, bani și alte acareturi la sfânta mănăstire. Și care și deacum înainte vor mai da și aș scrie numele întru acest pomelnic, să se urmeze, după cum s'au așezat de pomenitul părintele nostru starețul Paisie când au venit dela sf. munte al Atonului aicea în pământul Moldovei, în anul dela Adam 7281, iară dela Mântuitorul Hristos 1773 August 31; și prin dumnezeiasca pronie i s'au dat sf. mănăstire Dragomirna de luminatul răposatul și fericitul întru pomenire Grigorie Ioan Calimachi voevod și de sfatul măriei sale, împreună cu fericitul întru pomenire răposatul preasfințitul mitropolit Gavriil; apoi mai pe urmă i s'au dat de prealuminatul și fericitul întru pomenire, măria sa Grigorie Alex. Ghica

voevod, mănăstirea Secu la veletul dela Adam 7283, iar dela Hristos 1775; iară mai pe urmă i s'au dat și mănăstirea Neamțului de măria sa Constantin Moruz voevod, la velet dela Adam 7287, iară dela Hristos 1779, la Adormirea Maicei Domnului, August 15, întru care se află soborul părinților ce s'au adunat prin voința lui Dumnezeu și prin osârdia pomenitului. Deci și mie incredințându-mi-să purtarea de grijă și povățuirea acestui sfânt sobor și a acestor sfinte mănăstiri, nu am lipsit a nu priveghea pentru lucrurile cele din afară, iar mai vârtos pentru cele dinlăuntru știindu-o cea zisă că: „*Tăcerea și nepurtarea de grijă a povățuitorului este osândită*“. Deci aceasta știindu-o și eu, cu multă luare aminte și purtare de grijă, atât pentru toate bunele rândueli, iar mai vârtos pentru pomenirea fericților ctitori, că, înfricoșat lucru este a lua și a nu plăti cu purtare de grijă. Acum iarăși la anul dela Adam 7353, iară dela Hristos 1845, văzându-să că s'au schimbat rânduiala scrieri numelor, pentru multele prefaceri în mănăstire. Adică nu s'au urmat precum glăsuește predoslavia: ca pentru un nume, cel mai puțin să se dea cincizeci sau o sută de lei, — au scris o mulțime de nume, călcând rânduiala mănăstirii, socotind că cu aceasta vor avea vr'o pomenire, ci mai vârtos blestem ca niște furi din cele sfinte. Deci noi fiind îngrijați de a îndrepta bunele rândueli ale mănăstirii, am pus de s'au prescris de a doua oară acest ctitoricesc pomelnic: puind atâtea nume pre cât și darea au fost. Și aceasta să se urmeze dela prescrierea pomelnicului, dela starețul Ioan încoace, că numele cele prescrise din cel vechi pomelnic să lasă așa precum s'au găsit acolo; că la mai multe lucruri precum glăsuește predoslavia, pentru vechime nu s'au putut cunoaște nici ce danie au dat“. Pomelnicul ctitorilor mănăstirii Secu are importanța lui, atât pentru trecutul acestei mănăstiri cât și pentru trăitorii de astăzi, din așezarea cuviosului Zosima, de sub muntele Vasanul. L'am cercetat cu multă luare aminte și l'am găsit că este „o comoară în adâncuri infundată“. Socotesc a face bună treabă înfățișând și în lucrarea de față părțile cele mai de seamă ale acestui pomelnic. Înainte de începerea scrierii numelor fericților ctitori, se găsește o mică îndrumare care astfel glăsuește. „Acest pomelnic, această rânduială are: fiindcă fila este împărțită în două cu linie; și în partea cea dintâiu cu negru sunt scrise numele care să pomenesc; iar în partea a doua, cea cu roș în dreptul numelor este scris

neamul, porecla, boeria sau bresla și ce au dat și cât au dat la sfânta mănăstire. Pomelnicul ctitoricesc începe întâi cu împărații Rusiei, și cu o motivare: „Aicea mai întâiu s'au pus împărații Rusiei pentru mila ce au dat sfântului locașului acestuia monahia Teodorovici. Și dania acea după spusele bătrânilor s'au urmat până la Ecaterina împărăteasa: și din multele răsboaie și năvăliri ale tătarilor s'au prăpădit aceea danie, care au adus multă întristare nouă urmașilor lor“. De desubtul acestei moti-vări începe însăși pomelnicul.

A. IMPARAȚI: *Împăratul Mihail Teodorovici și împărăteasa Maria Ilicina. Acest împărat a fost feciorul patriarhului Filaret al cărui nume din mirenie au fost Teodor.*

Împăratul Alexie Mihailovici. Fecior mai sus numitului împărat Mihail.

Împăratul Petru Alexievici și împărăteasa Ecaterina Alexievici. Acest împărat multe lucruri și orândueli bune și vrednice de veșnică pomenire au făcut în țara sa. Pentru aceia îi zic Petru cel mare, vestit și viteaz în răsboaie, fecior mai sus numitului împărat Alexie.

Împărăteasa Ana Ivanovna. Nepoată de frate lui Petru împăratul.

Împărăteasa Elisabeta Petrovna. Fiica marelui împărat Petru. Această fiică, fecioară fiind, au împărățit singură stăpânitoare ani 20 și s'au pristăvit la anii 7110 (1602) Decembrie 25.

Împăratul Pavel Petrovici. Numai un an a împărățit.

Împăratul Alexandru Pavlovici. Au împărățit aproape 30 de ani.

Împăratul Nicolae Pavlovici. Carele s'au împărățit la anul 1827 și este protectorul acestei țări.

B. CTITORII: *Nistor Mitrofana, Maxim Dumitra, Ioan Maria, Grigorie Dimitrie, Anastasia, Vasile, Ioan, Constantin, Maria, Grigorie, Nicolae Safta, Ioan, Alexandru, Dimitire, Ștefan, Chiriac, Alexandru, Ștefan. Dvornicul Ureache cu soția sa; aceștia sunt întâii ctitori și ziditori acestei sfinte și dumnezeiești mănăstiri, împreună cu părinții lor și cu fii lor. Ei au înzestrat această sfântă mănăstire cu aceste moșii și sate: Petricanți, Lieștii, Târpeștii, Tolici și un sat Giurgeștii și Giuleștii pe Moldova. Și partea cea de sus care se numește Ungheni și jumătate de sat ce este tot pe Moldova și moșle ce se numește Dumbrăvița peste Moldova în ținutul Sucevii,*

unde sunt casele ctitorilor, cu biserică de piatră, la anii dela Adam 7110, iară dela Hristos 1602.

C. VLADICII MOLDOVII: Arhiepiscop Anastasie. *Crimca, acesta a dat acestei sfinte mănăstiri 7 pogoane de vie la Cotnari și alte adoară la leatul 7130 (1622).*

Arhiepiscop Varlaam. *Ot Secul, au dat o prisacă la Dealul lui Vodă; 4 pogoane de vie cu cramă și cu pivniță; și alte cinci prisăci tot deosebite; și morile dela Putna și alte acareturi precum arată data dela 7165 (1657).*

Arhiepiscopul Sava. *Ot Secul, au dat 6 pământuri în capul Boiștii, lângă Blebea și locuri de casă în Târgul Neamțului.*

Arhiepiscop Mihail. *Ot Secul, au dat 6 prisăci; 5 pogoane de vie la Gârle și dobitoace: oi, vaci, boi, iepe, și o moară la Târpești și un rând de cărți bisericești. 7215 (1707).*

Arhiepiscop Iacov. *Ot Neamțul, acesta au dat la sfânta mănăstire mai multe cărți: Liturghii, ceasloave, psaltiri și un policandru.*

Arhiepiscop Veniamin, Chesarie ieromonah, Elisabeta schimonahia, Grigorie, Maria Matei, Șarban, Ioan cu soția și fii săi; Iustina monahia, Elisabeta monahia, Vasile, Constantin, Constantin Ecaterina. *Ot Neamțul. Prea-sfinția sa mitropolitul Veniamin Costache, au făcut la aceste două mănăstiri câte un rând de vase sfinte, adică; potir poleit pe dinlăuntru și pe dinafară, cu chipuri de zavast; discos sveazdă, linguriță, copia, ibricel pentru căldură; și aceste toate poleite, la care toată cheltuiala au cuprins 4000 lei. Anul 1833.*

Sofronie mitropolit. *Inalt prea sfinția Sa, au dat 300 franci sfintei mănăstiri Seeu ajutor la acoperitul cu tablă. La anul 1852 lunie 20.*

Episcopul Mitrofan. *Ot Secul: au dat moșia Brătulești la leatul 7125 (1617) și o bucată de moște din sus de Târpești, pe lângă apa Topliții.*

Episcop Ghedeon. *Ot Secul: Acesta au făcut Sihăstria Secului.*

Episcop Sofronie. Miclescu *Ot Secul, au dat patru mii cinci sute lei la zugrăvirea catapitesmei bisericii sf. Niculae, 7341 (1833). Prea sfinția sa pâr. Sofronie episcopul Hușilor, au mai făcut un litler mare de argint poleit, luerat ciftiș și cu chipuri, 1838.*

Narcis arhiereu, Ioan preotul, Catinca preoteasa

Crețulescu stareț. P. S. Sa, au scos moșia mănăstirii Neamțu-Secu dela inposesuirea guvernului, 1897 Sept. 13.

D. DOMNII MOLDOVII: Alexandru voevod, Bogdan voevod, Maria doamna. *Acești domni: Alexandru Lăpușeanu voevod, Bogdan voevod și Petru voevod, au dat întâiașidată moșiile din hotarul Cetății Neamțului, schitului ce să numea a lui Zosima, la leatul 7068 (1560), unde este hramul „Nașterii Sf. Ioan Botezătorul“; mai înainte de a se zidi mănăstirea, fiind mai înainte moșie domnească, după cum arată ispisocul lui Ieremia Moghilă voevod; mai pe urmă s'au ales hotarul în semne până în hotarul unguresc și împrejurul mănăstirii; la leatul 7113 (1605).*

Ieremia voevod, Maria doamna. Moghilă, *acest blagocestiv domn au dat acestei sfinte mănăstiri moșiile: Saboanii și Berindești; și alte multe bunătăți au făcut și ajutor sfintei mănăstiri au dat. La leatul 7114 (1606).*

Simeon voevod, Melania doamna. Moghilă, *fratele lui Ieremia Moghilă, acesta a dat mănăstiri: satul Vânători, mori la Scheia și altele, la leatul 7115 (1607).*

Constantin voevod, Irina doamna, Moghila. *Au dat vatra Iazului dela Orhei, la leatul 7117 (1609) Mai 1.*

Vasile voevod, Tudosica doamna. Lupu *acesta au dat sfintei mănăstiri Secu, Cetatea dela Târgul Neamțului, cu moști și Țigani țij; au mai dat și moșiile: Mănești din jos de Târgul Neamț și Oglinzii; la leatul 7161 (1653); au mai dat și 50 de pământuri lângă Târpești:*

Ștefan voevod, Axenia doamna. Feciorul lui Gheorghe Tomșa voevod; *au dat moșia Cozmești pe Prut.*

Alexandru voevod, Ruxanda doamna; Gavriil arhiepiscopul, Ioan voevod, Ralu doamna, Măria sa Alexandru voevod Calimah *au dat 500 lei la facerea chiliilor.*

E. BOERII: Costea, Ionaș. *Buciu vel vornic, au dat satul Vlădeni în ținutul Sorocii, la leatul 7127 (1619) Ianuarie 6.*

Vascaș, Sava, Petrică, Nastea. *Feciorii lui Vasean, au dat dintru a șasea parte din satul Vlădeni, a treia parte, la leatul 7131 (1623). August 2.*

Lupul Zbârcea. *Au dat casa lui cu pivniță, pomeți, cu cinci pogoane de vie și cinci pământuri, din apa Putnei până la hotar.*

Pavel. Al doilea logofăt, au dat părțile de moșie la Căpotești și mori la Putna, la leatul 7139 (1631) Sept. 20.

Gheorghe, Anastasia. Postelnic; au dat un vad de moară în gârla Putnei, la Purcelești, leat 7132 (1624).

Dimitrie, Ruxandra. Sturza, vel spătar, au acoperit biserica.

Damian, Anastasia. Aceștia au dat acestei sfinte mănăstiri moșiile Jădeștii și Râșciori.

Lupul, Maria, Ioan. Vel vornic, au dat o baltă de pește cu tot venitul, ce este în hotarul Țudenilor, lângă Săboani; și au dat și o moară în gârla Putnei, în hotarul Mircești. 7279 (1771).

Iorga, Ecaterina. postelnic, au dat vie și un vad de moară la satul Târgovești 7155 (1647) Mai 8.

Nicoară Donici. părcălab de Orheaiu, au dat niște case cu tot locul lor și cu dughene în târgul Orheaiului. 7115 (1607) Aprilie 15.

Gheorghe. vornic de gloată, au dat dugheni în târgul Orheaiului, lângă a lui Nicoară Donici.

Ierast, Iorga. vel postelnic, au dat moșia Răucești.

Pepelea Cireși. isbașa de Balomirești, au dat o vie cu pomete la Căpotești, la leatul 7148 (1640), Octombrie 16.

Metodie, Teofana. Racoviță, vel logofăt acesta, au făcut un rând de chilii la această sfântă mănăstire

Despa, Nicolaie, Toma, Elena, Ioan, Antohie, Vasilie, Andrian, Ilinca, Safta, Ecaterina. Cosma, aceștia sunt ctitorii care au făcut schitul Lipova și l-au dat mănăstirii Secului, leat 7272 (1764) Aprilie 15.

Lupul, Safta, Ioan, Nicolae, Ruxandra, Manolache și Zambrița, Ecaterina.... Ecaterina fiica dumisale lui Manolache Baloș, au dat 500 lei, la sfânta mănăstire Secu și au mai dat 3600 lei la facerea zidurilor.

Evangelinos, Ioan, Maria, Nicolae, Evstratie, Ana Antonie, Chiriachi, Teodosie, Smaranda, Elena, Zoe. Aceștia au dat la sfânta mănăstire Secul, lei 7500 pentru facerea trapezei, a cuhnei și a piețării.

Gheorghe Elena, Nicolae Vasile și Grigorie. Dumneaei cocoana Elena Niculeasa au dat sfintei mănăstiri Secu, lei 900, ajutor la paraclisul Adormirea maicei Domnului, împreună și la chili, pentru a dumisale veșnică pomenire.

Nicolae, Elisabeta, Nicolae, Maria, Matei, Alexandru. Dumnealul Anastasie Scorțeseu Căminariu; cu a dumisale

cheltuală s'au făcut cișmeaua în mănăstire. Și au mai, făcut și alte mile; au mai dat și o dughiană la Iași în Târgul de Sus, cu locul ei.

Iordache, Ioan, Maria, Casandra, Grigorie Ecaterina, Constantin, Alexandru, Safta.

Dumneai cucoana Marghioala băneasa Liteanca, fiica dumisale logofătului Iordache Canta, au dat 100 lei și 80 merțe de păpușoi la facerea bisericii sfântului Neculai din sfânta mănăstire Secu; și au mai dat și o cruce cu scaun ferecată cu argint și poleită cu aur: și au mai dat și 300 lei, la anul 1856.

Grigorie, Ruxandra, Dimitrie, Sofia, Gheorghie, Zoïța, Costache. Dumnealui slugerul Costache din Târgul Frumos, cu soția sa Ruxandra Albinii, au dat lei 200; au mai dat dumnealor și casele ce au avut în Târgul Frumos, ca să fie mitoc pentru părinți; spre veșnica lor pomenire.

Dimitrie Maria... Dumneaii cucoana Maria Ghiorghiu, pe lângă ajutorul ce dă în toți anii la biserică, au și înbrăcat din nou odata cea mare dela arhondirie, anul 1888.

F. CALUGARII: Ieroschimonahul Calistrat, Paisie ieroschimonahul, Vlasiu ieroschimonahul. Cuvioșia sa părintele Calistrat duhovnicul, au dat la sfânta mănăstire Secu, una mie lei la facerea proscomidiei, leat 1847; și o crucluliță de argint cu scaun, poleită; au mai dat lei 3368 pe o cruce mare poleită peste tot și 10.210 lei ajutor la zugrăvitul bisericii mari, leat 1849.

Ieromonahul Nichifor. Ot Secul. Acesta au adus sfintele moaște, piciorul sfântului Ioan Botezătorul, dela Moscova, cu multă silință și osteneală, fiindcă le luase mitropolitul Antonie mai înainte cu multă vreme.

Neofit ieroschimonahul Ilie, Domnița, Matei, Petru, Elena. Sfinția, sa ieroschimonahul Neofit Eliadi, au făcut aicea la mănăstirea Secu mai multe lucruri, precum: amvonul, Maica Domnului cu strană și mai multe îmbunătățiri. 1876.

Am ales din pomelnicul mănăstirii ce a fost mai de seamă și am redat aicea, ca să fie cunoscut și de călugări și de creștini, cum înțelegeau cei de demult să lucreze pentru credință și pentru ridicarea neamului.

IV. Insemnări depe odoarele mănăstirii.

1. A. Aghiasmatarul (cristelnița) mitropolitului Sava, de argint; „Acest teus il făcu și auri chir Sava arhiepiscopul și mitropolitul Sucevei, din dreapta avere a sa, în zilele lui Io Ștefan voevod, în anul 7168 (1660) August 29“.

2. Aghiasmatarul mare dăruit de Irinarh Miclescu, are insemnarea: „Această cristelniță este a sfintei mănăstirii Secul unde se cinstește și se prăznueșta hramul tăerii cinstitului cap a sfântului Ioan Botezătorului; făcută prin ajutorul sfinției sale părintelui arhimandritul Irinarh Miclescu spre veșnică pomenirea sa și a părinților săi: Manolache și Smaranda, leat 7349 (1841).

3. Antimis de mătasă antiqua, cu chenare naționale pe margini din văleatul 7156 (1648), a mănăstirii Agapia din vale, rămas probabil tot dela mitropolitul Varlaam. Pe el are scris că este pentru hramul sfinților arhistrategi: Mihail și Gavriil din mănăstirea Agapia, făcut de ctitorul mănăstirii Gavriil Lupu, fratele lui Vasile Lupu, care era încă domn pe vremea aceea. Egumen al mănăstirii din vale era ieromonahul Gherman. Acest antimis este important și pentru istorie și pentru arta picturii bisericești. În acest scop am făcut amintire despre el și aici.

4. Aerul (epitaful) ctitoricesc dela Secu, are inscripție slovană și greacă. Inscripția slovană este aceasta: „Săi dveră bogtealesnoe pogrebenie gda bga i spas našego Isus Hristos sätvori rabă bji, pană Nistoră Ureache velichi dvornică dolneoi zemli i cneaginea ego Mitrofana i dașed ego dară btvivă novosăzdanaă onăih monastiria svoem glagolema Seculă, ideje hramă useacnovenie glavi stosi slovnago pprca i prtci, i crăstlea gsea loano, rodi spsenia svoih dșă i roditelem ih i cidom ih, vă dnăi blagocistaivnogo i hristoljubnago gspdna našego Io Simeona Moghilă voevodăi, gsprea zemli Moldavscago, vleato 7116 Mai“. În ro-

mânește traducerea glăsuește așa: „Acest aer (dveră) care a-
 nume inchipuește îngroparea dumnezeescului trup a Domnului
 Dumnezeului și Mântuitorului nostru Iisus Hristos, s'au făcut de
 robul lui Dumnezeu, dumnealui Nistor Ureache mare vornic al
 Țării-de-jos și doamna lui Mitrofana, și l'au dat — ca dar bla-
 goslovit dumnezeiescului lor locaș, mănăstirea din nou zidită, ce
 se numește Secu, unde este hramul tăerea capului sfântului
 slăvitului prooroc și botezătorul Domnului, Ioan, pentru mân-
 tuirea sufletelor lor și ale părinților lor și ale fiilor lor, în zile-
 le binecredinciosului și de Hristos iubitorului, domnul nostru Io
 Simeon Moghilă vovod, domnul țării Moldovii, în anul 7116
 (1608) Maiu“. Aerul pe lângă inscripția slavonă are și această
 inscripție grecească „O paron ogios che ieros epitafios eteliotem
 dia tin ipomin (sic) tu timiotatu arhontos chir Nestoros Ureachi
 megaluvornicu pasis Moldovlahias che tis sizigu avtu Mitrofa-
 nas, che afieroti eis to monostirion agion to calumenon Secul,
 spudi c'epimelia, dia hiras Filoteia monah, en Constantinopolii,
 en et (ei) Hr. ahi, ind a Costo.... romi Chiritzi Ionacachii“. Care pe-
 românește așa se înțelege: „Acest sfânt și dumnezeesc epitaf, tai
 nica inchipuire a morții (Domnului nostru Iisus Hristos), s'a fă-
 cut cu cheltuiala prea cinstitului boiar dumnealui Nestor Ureachi
 marele vornic a toată Moldova și a soției lui, Mitrofana, și s'au
 aferosit la sfânta mănăstire numită Secu. *Lucrat cu sârguință și
 îngrijire, cu mâinile Filoteiei monahiei, în Constantinople, la
 anul dela Hristos 1608, indictu 1 (Sept). Costo.... romi chirigi
 Ionacachi*“¹.

Asupra acestui aer, găesc nimerit ca să stăruesc puțin,
 deoarece din neștiința viețuitorilor mănăstirii se greșește prea mult.
 Sunt la Secu, în cele patru colțuri ale mănăstirii, pirguri (mete-
 reze) de apărare. Mănăstirile în vechime slujeau și ca locuri de
 întărire împotriva năvălitorilor. În ele se adăposteau în acele
 vremuri familiile boerilor de frunte, cu documentele și averile
 lor, până trecea furtuna și prăpădul²). Intre pirguri erau ziduri
 înalte de piatră, iar lângă ele chiliile călugărilor, făcute din lemn
 sau din piatră. Așa socotesc că a fost și așezarea mănăstirii lui
 Nestor Ureache, la început. Chiliile de zid cu două etaje apar
 mult mai târziu. La Secu, începe zidăria de piatră pentru chi-

1. N. Iorga: Inscripții. I. p. 36—37.

2. Al. Xenopol: Istoria românilor. Iași 1892, vol. V, partea II-a,
 p. 499. (Epoca Fanarioților).

lile de azi, starețul Ilarie pe la 1819¹, dar le termină mai târziu Dometian². Din zidurile vechi se mai observă și astăzi porțiunea dintre clopotniță și pîrgul de miază-zi unde este depozitul de gaz. Viețuitorii dela Secu, întemeiați pe o legendă banală și care o spun fără jenă vizitatorilor naivi³, cred, că aerul a fost cusut de Mitrofana în pîrgul dinspre miază-noapte, unde a fost închisă trei ani și jumătate. Se spune că Mitrofana, la sfințirea bisericii s'ar fi îndrăgostit de un tânăr diacon călugăr și ar fi păcătuit împreună chiar în acea zi mare de sărbătoare. Dovedită asupra faptului, a fost pedepsită să coase epitaful, de care ne ocupăm. Și l-a cusut în timp de trei ani și jumătate, ajutată și de rudele sale. Legenda este o calomnie grosolană care nu face cinste nici oamenilor din lume și mai cu seamă călugărilor. Nestor și Mitrofana, cu rudele lor, au făcut danii însemnate mănăstirii Secu, fiindcă au auzit de viața aleasă duhovnicească a călugărilor dela acea sihăstrie, nu fiindcă ar fi fost oameni ușurateci. Nu s'ar fi ostenit ei pentru înlesnirea unor păcătoși. Apoi, Nestor și Mitrofana, când au zidit mănăstirea Secu, erau deja destul de înaintați în vârstă, și nu le mai bătea inima pentru zburdălnicii. Dacă prin absurd am admite și această păcătoșenie fără seamăn, apoi nu trebuie să uităm că, fondatorii mănăstirii, erau mari boeri, și la curtea domnească, dacă erau înclinați spre plăceri, găseau ce le trebuia. Călugărul dela Secu, oricât de ispititor ar fi fost, nu poate fi amestecat în socoteli murdare. Mitrofana, fiind pedepsită de soțul său pentru călcarea fidelității conjugale, n'ar mai fi apărut alături de el în inscripția epitafului. Epitaful n'a fost lucrat de Mitrofana și rudele sale, cum de altfel susține și arhiereul Narcis Crețulescu în însemnările sale. Cusătura este prea fină și la noi în țară, oricât de pricepute ar fi fost domnițele, nu se putea face o așa de frumoasă lucrare. E făcut în Constantinopol, de iscusitele mâini ale monahiei (călugăriței) Filoteia, așa cum se constată din inscripția grecească, redată și de d. N. Iorga⁴. În țară probabil a fost adus de acel „romi=puternic=boier al zilei=Chiritzi Ioanacachi, în 1608, indictul întâiu Constantinopolitan, după moartea lui Simeon Moghilă voevod.

1. Diaconovici: Enciclopedia Română, tom III. București, fișa Secu; D. Frunzescu: Dicționar statistic și topografic al României. Buc. 1872, pp. 427—428.

2. Revista geografică... 1904 p. 124.

3. Călea Sebastian: O rătăcire sistematică prin țara mea: excursia I-a. (Anuarul Sem. Sf. Neculai din Râmnicul Vâlcea). Tip. Cozia 1930, p. 135—137.

4. N. Iorga * Inscriptii o. c. I. p. 36—37).

Dealtfel acolo, la Secu, mai sunt și alte legende, tot din domeniul fantaziei. Așa, când plouă mult, dela locurile: beciurile de murături și beciul de sub biserica sfântul Neculai, iese o apă roșie ca sângele de om. Unii părinți susțin cum că ar fi sângele oamenilor măcelăriți la 1821, pe vremea răscoalei contra grecilor. Este o părere lipsită de seriozitate, deaceia nu mai trebuie spusă nimănui. Mănăstirea Secu, prin așezarea sa, strategică a fost des călcată de popoarele streine. Odoarele mănăstirii, în mai toate împrejurările au fost ascunse în tainițele anume făcute și știute de călugării cei mai incercați. Câteodată însă erau depuse spre siguranță la mitropolia Moldovii sau la biserica curții domnești; ba chiar și la episcopia Romanului. Multe din odoarele mănăstirii s'au pierdut numai punându-se în siguranță la locurile amintite. Așa, Ion Mavrocordat, domnul Moldovii, când a renovat biserica domnească din Iași, pe vremea năvălirii tătarilor, leșilor, nemților și ungurilor, între anii 1733 — 1774, a luat dela Secu două sfeșnice mari de argint, ctitoricești; le-a topit și a făcut altele mai mici și candelile pentru icoanele împărătești. Iată ce spune cronicarul Enache Cogălniceanu despre ele: „...Și aducând și două sfeșnice de argint dela mănăstirea Secului de le-au stricat și au făcut șase mai mici în biserică și opt candelile mari de argint cari se văd și până astăzi în biserica dela curte”¹. Tot despre aceste sfeșnice vorbește și Andronic în lucrarea sa manuscris,² luând informația după cronicarul pomenit. Dealtfel unele odoare au fost oprite la curte cu tot dinadinsul. Mitropolitul Moldovii, Grigorie Calimah, la stăruința călugărilor dela Secu, intervine la domnie ca să se inapoeze mănăstirii, aerul și odoarele cari au fost luate de către voevodul Ioan Mavrocordat și oprite acolo până la uitare. Ca să ne lămurim și mai bine asupra acestui fapt, dau aicea și un fragment din scrisoarea lui către domnul Moldovii, Alex. Gr. Ghica, din 18 Ghenarie 1766, înainte de venirea lui Paisie la Secu... „Prea înălțate Doamne, ..., am cercetat jalba igumenului și a tot soborul dela sfânta mănăstire Secu, care arată cum că în trecuții ani, pentru temere de pradă și de tâlhari, s'a fost adus odoarele sfintei mănăstiri aicea la sfânta mitropolie, spre mai bună pază; între care odoare era și un aer împodobit cu mărgăritare și cu

1. (M. Cogălniceanu: „Cronicile României Buc. ed. II tom. III 1874, 1733—1744, de Enache Cogălniceanu pag. 207).

2. Andronic: „Mănăstirea Secu“ tom. II pag. 35. (bibl. M-rii Noul Neamțu)

alte pietre scumpe, care aer obicinundu-să a-l lua la biserica curții, au rămas de atunci și până acum tot în biserica cea domnească și mănăstirea a rămas fără aer. Și fiindcă acea mănăstire a rămas fără de aer, îl cer părinții mănăstirii. Noi după cercetarea ce am făcut, am aflat că, întru adevăr este a mănăstirii Secului, afierosit de ctitorii ei cu blestem, ca să nu se strămute de acolo. Și de vei socoti și Măria ta, să se dea acel aer la mănăstire¹. Grigorie Alex. Ghica, domnul țării, față de cele arătate de mitropolitul Grigorie Calimach, răspunde: „...de vreme ce aerul acesta ce se aduce la curte este a mănăstirii Secului; domnia mea nu-l poprim. Prea sfințite părinte mitropolit, să-l dai la mâna igumenului să-l ducă la mănăstire...².

Aerul ctitoricesc, dela 1766, a stat la mănăstire până la 1821, vremea revoluției eteriste. La început odoarele poate au fost ascunse în tainele mănăstirii, mai pe urmă însă au fost duse în altă parte. Unii cred că odoarele au fost duse în ascunzătoarele episcopiei Romanului, ca și altă dată. Andronic însă, ca unul ce a cunoscut lucrurile mai de aproape, spune că au fost ascunse la Secu, împreună cu ale mai multor boeri. El deține această mărturie dela schimonahul Nifon, fiul său de duhovnicie, dichiul metocului mănăstiresc dela Vânători, care pe vremea aceea a făcut parte din ceata călugărilor cari au dus și adus odoarele și documentele mănăstirilor, dela Secu înapoi la Neamțu³. Turcii au luat din averea mănăstirilor ce-au mai găsit; nu însă și odoarele ei cari erau ascunse în altă parte decât ale Romanului și ale boerilor. Scris nu este nicăeri, dar se crede că, odată cu odoarele și averea luată, de turci ar fi fost luat și aerul mănăstirii și l'ar fi dus la Constantinopole. Niște boeri moldoveni refugiați acolo l-ar fi cumpărat cu bani mulți și l'ar fi redat mănăstirii Secu. Această părere o are arhiereul Narcis Crețulescu și arhimandritul Gherman Ionescu, dela mănăstirea Neamțu. Narcis Crețulescu, a scris această părere între inscripțiile sale privitoare la Secu; deasemenea și Gherman Ionescu, în tabloul care l-a scris în 1884, pentru mănăstirea Secu. Pentru că aceste păreri n'au temeii, nu le-am redat aici. Fapt cert este că

1. Creșterea colecț. Buc. 1915, p. 66, A. R. doc. 167, pac. 165; Andronic: Istoria mănăstirii Secu. (Academia română. mss. 1270 A.), p. 56; idem: *Condică de documente*. Noul Neamțu, mss. p. 359.

2. Idem, Idem,

3. Andronic: Istoria mănăstirilor Neamțu și Secu, tom. VI pp. 105—106. (mss. biblioteca mănăstirii Noul Neamțu).

aerul ctitoricesc este la Secu și constituie o mare bogăție românească și creștinească.

B. 5. Blid mare de argint (tavă), pentru anafură și pentru colivă, ctitoricesc, suflat cu aur, care are în față o stemă și cu două inițiale S. B., cu coroană. Pe dosul lui se găsește scris: „Această tepsie este a sfintei mănăstiri Săcul și cine o va lua dela sfânta mănăstire să fie blestemat de Dumnezeu. Veleat 7110 (1602). Iulie 20“.

6. Blid (tavă) mai mic de argint suflat cu aur, pentru anafură, are în față o cruce, cu sulița și buretele, iar deasupra inițialele: „Is. Hrs. Ni. Ca“. Pe dosul tavei scrie: „Acest discos este a sfintei mănăstiri a Săcului și s'au făcut din argintul mănăstirii cu blagoslovenia preaosfinției sale mitropolitului chirio chir Gavriil și cine l-o lua dela sfânta mănăstire să fie blestemat de Domnul. Și fiind Nifon egumenul. Văleat 7269 (1761). Iulie 20. Grigore argintarul, Răducanu argintarul“.

7. Blid (tavă) de argint poleit cu aur, pentru anafură, care are în mijloc pe sfântul Ioan Botezătorul pirogravat, filigranat și cu sfinți pe margine cari sunt împodobiiți cu pietre albe și verzi. Are scris pe dosul lui: „Acest blid de anafură iaste a sfintei mănăstiri Secului, unde să cinstește și să prăznuiește Tăerea Capului Sfântului Ioan botezătorul Domnului, făcută prin ajutorul dumisale cucoanei Ecaterineii Pisoschi, spre a sa veșnică pomenire și a fiilor săi. Veleat 7347 (1839)“.

C. 8. Candele mari de argint (6), lucrate ciftiș (filigran) cu pietre topazuri și ciucuri de argint aurii care se pun la praznicele mari la Maica Domnului și icoanele împărătești; în celălalt timp ele stau sus în veșmântărie. Au scris pe ele: „A Sfintei mănăstirii Secului 1847“. Cine le-a făcut își tace numele. Viețuitorii mănăstirii au credința că sunt făcute și dăruite de schimonahia Safta Brâncoveanu, deoarece tot ea a dăruit și cele două chivote bătute cu pietre strălucitoare și cu icoane emailate, cari poartă aceiași dată arătaia mai sus. Credința lor întemeiată până la un punct, nu poate avea sorți de izbândă. Safta Brâncoveanu, pe obiectele făcute de ea și-a scris numele. Candelele de care vorbim ne având altă indicație decât „A Sfintei mănăstiri Secului 1847“, ne îndreptățește să credem că sunt făcute de mănăstire din argintul său; cum sunt multe obiecte sfinte acolo, făcute așa.

9. Candela dela Serafim, mică, la fel cu cele care stau

înaintea Maicei Domnului, la praznicile împărătești; cu însemnarea: „A Sfintei mănăstiri Secului. Teodosie duhovnicul“.

10. **Candele de argint mijlocii, (4)** ale bisericii Sf. Niculae din mănăstirea Secu, întrebuințate la biserica mare înaintea icoanelor împărătești pentru sărbătorile obișnuite de peste an. Pe ele au scris: „Aceste candelă (4) s'au afierosit la Sfânta mănăstire Secul, la biserica sfântului ierarh Nicolae, spre veșnica pomenire a răposatului lordache Miclescu. 1853 Decembrie 6“.

11. **Candelă de argint (1)** atârnată în veșmântăria de jos (diaconicon) a bisericii mari din mănăstirea Secu, are scris pe ea: „Hărăzită de starețul Dionisie sfântului schit Sihla. 1856“.

12. **Candelă de argint (1)** mijlocie, are scris tocmai ce susțineam mai sus, fucută din argintul mănăstirii: „A Sfintei mănăstirii Secului, făcută din argintul mănăstirii Secului, cu cheltuiala miluitorilor. 1887“.

13. **Chivot de argint, (dublu)**, unul în altul, pentru păstrarea sfințelor taine, care are scris: „Aceste chivoțele sunt ale sfintei mănăstirii Secul. Neonil ierodiaconul 1828“.

14. **Chivote de argint suflate cu aur, două**, cu câte cinci turnulețe, lucrăte în filigram cu icoane de email pe pereți și în jurul lor pietre albe. Ele sunt dania schimonahiei Safta Brâncoveanu și au scris pe fundul lor: „Aceste două gropniți (chivote) sânt ale sfintei mănăstiri Secului, făcute de robii lui Dumnezeu, Grigore i schimonahia Safta Brâncoveanu, la anul 1847“.

15. **Chivote de argint suflate cu aur (2)**, antiqua cu cinci turnulețe. Pe unul din ele se găsește însemnarea duhovnicului Doroftei din 1857, ceea ce mă face să cred că amândouă sânt făcute de el și credincioșii cari l-au ajutat. Iată acea însemnare: „Acest chivot s'au făcut prin stăruința și cheltuiala Sfinției Sale părintelui Doroftei duhovnic ot mănăstirea Secu și a dumisale Gheorghe Iconomu, Lazăr Teodor, Vasile Teodor, Ioan Mărgean, și Alexandru Corlăteanu. 1857 Iunie 15“.

16. **Chivot (cutie) de argint aurită lucrată în filigram** în care se păstrează părticelele din sfințele moaște, ale sfinților: Arhidiacon Ștefan, a Sfântului Grigore Decapolitul și a Sfintei muceniței Macrina. Pe capacul acestei cutii este gravată în foc, icoana sfântului arhidiacon Ștefan, cu coroană din pietre roșii, iar împrejurul icoanei pietre albe. Cutia are această

scriere : „Stogo apostolă pervo mucenică i arhidiacona Ștefană, moaștii sii monastirii Secul 1850“.

17. Chivot de argint, cu un turnuleț, aurit în parte, are doi sfinți pe el: Sf. Ioan cel nou și Sf. Ap. Filip. Pe marginile lui are scris: „S'au făcut această cutie cu sfințe moaște de sfinția sa părintele Doroftei duhovnicul sfintei mănăstirii Secu. la anul 1862“.

18. Cruce de lemn veche, ferecată cu argint, sculptată cu multă artă, reprezentând pe o parte răstignirea, pe alta la mijloc, nașterea. Pe mâner are inscripția slavonă. „Siia crstă sătvori i ocosva eromonah Paisie i ostoa o mănăstiră Săcui, vleato 7109. mișta Mart 30 dni“. În românește; „Această cruce a făcut-o și ferecat-o eromonahul Paisie și'a lăsat-o mănăstirii Săcului în anul 7109 (1601), luna Martie în 30 de zile“.

19. Cruce ctitoricească, mică de lemn, având sculptată în ea cele 12 praznice împărătești; îmbrăcată în argint. Are această inscripție: „ Siia crst sătvori mnogogreașnii rabă bjii Nistor Ureache dvornic i cneghinea ego Mitrofana i dade ia vā novoesăszdanāi svoei monastir Săcul ede est hram stgo cisnago i slavnogo prorca i prdția crstle Ioană. Vleat 7112 Oct. 1“. Iar în românește așa: „Această cruce au făcut-o mult greșitul rob a lui Dumnezeu, Nistor Ureche mare vornic și soția sa Mitrofana și au dat-o la „din nou zidit-a“ lor mănăstirea Săcul unde este hramul sfântului cinstului și slăvitului prooroc și înainte mergătorului și botezătorului Ioan“, în anul 7112 (1604) Oct. 1“. La Melchisedec ¹ și la Narcis Crețulescu ², data este de 7102 (1594), iar luna este Iunie 1. L. I. Bianu ³ și d. N. Iorga ⁴, data este 7112 (1604) și luna Octombrie 1. Mi se pare cea mai corectă traducere a acestora din urmă, deoarece în inscripție se zice „*din nou zidita lor mănăstire*“, care, sigur este, n'a fost zidită la 1594. ci abia la 1602, când i s'a făcut sfințirea.

20. Cruce ctitoricească mare de lemn, eare are sculptată pe ea 36 iconițe cu praznicile domnești anuale, îmbrăcată cu argint. Are pe margini inscripția: „Sia crstă sătvori Nistoră Ureache dvornic dolneai zemli i cneghinea ego Mitrofana, i siove

1. Melchisedec: op. cit. p. 16;

2. Narcis Crețulescu: Inscripțiile sf. m-ri Secu. tom. II. p. 174 mss.

3. I. Bianu: Insemnări dela Secu. Columna lui Traian. București 1882, an. IX, tom. III, p. 110.

4. N. Iorga: Inscripții I. p. 33.

ih Vasilie i Grigorie i Anastasea i Maria, i dode ia vă novoe să danăi onih monastir Siropotam, da budet im pamiat na veaci veacine, vleato 7115 Septembrie 1 ". Adică: „Această cruce a făcut-o Nistor Ureache marele vornic al țării de jos și doamna lui Mitrofana și fii lor Vasile și Grigore și Anastasia și Maria, si au dat-o la din nou zidita lor mănăstire Xenopotamul, ca să le fie pomenire în vecii vecilor, la anul 7115 (1605) Septembrie 1“. Aici este aceeași nepotrivire de date, 7105 și 7115. Sunt pentru data de 7115, când mănăstirea cea nouă exista și nu pentru 7105 (1597), când nici nu putea fi vorba de ridicarea ei. În privința datei zidirii mănăstirii sunt oarecarii nepotriviri la diferiți cercetători. I. Bianu,¹ în toate locurile este de părere că biserica „Sf. Ioan“ ctitoria lui Nestor s'a ridicat la anul 7110 (1602) și numai într'un singur loc pune data ființării 7102 (1594), mai mult chiar decât la Melchisedec și Narcis Crețulescu, cari pun data ființării 7103 (1595). Cred că-i o scăpare din vedere. Asupra acestei chestiuni voi stăruii mai mult cu alt prilej.

21. Cruce de lemn veche, îmbrăcată în argint, sculptată, cu cele 12 praznice împărătești, are inscripția jumătate românește și jumătate slavonește: „Săi crastă sătvori Sora mamaca Roșchi vistiară i călughi ; Și o au dat la mănăstire la Săcul, vleato 7143 (7146). Adică: „Aseastă cruce a făcut-o Sora, mamaca lui Roșca vistiernicul și „călugărița ; Și au dat la mănăstire la Secu, în anul 7143 (1635)“. Melchisedec¹ are data de 7146 (1638) și d. N. Iorga², de 7143 (1635). Este mai corectă aceasta din urmă.

22. Cruce de lemn sculptată fără pedestal, rămasă dela duhovnicul Climent 1673.

23. Cruce de lemn ferecată în argint, în filigram, cu pietre prețioase din 1818, suflată cu aur.

24. Cruce de argint rămasă dela duhovnicul Calinic, 1818.

25. Cruce de lemn mare, ferecată în argint și suflată cu aur, are scris pe ea, jos pe margini : „Am dat această cruce bisericii sfintei mănăstirii Secului în anul 1818. Pomeneste Doamne pe robii tăi: Partenie arhimandrit și Justin ieroschimonah“.

1. Bianu : o. c. p. 110.

2. Melchisedec : op. cit. p. 16.

3. N. Iorga : op. cit. p. 33—34.

26. **Cruce de lemn ferecată cu argint**, dela ieromonahul Teofan Pârvu. 1820.

27. **Cruce mare de lemn, îmbrăcată în argint și suflată în aur**, având la cele patru colțuri serafim. Are scris pe ea: „Această cruce s'au făcut cu cheltuiala lui Nicolachi logofăt de către Ș, care au dăruit-o mănăstirii sfântului Ioan. 1825 August 5“.

28. **Cruce de lemn ferecată cu argint**, dăruită de ieromonahul Nectarie: „Această sfântă cruce s'au făcut pentru ieromonahul Nectarie 1832“.

29. **Cruce de argint**, dăruită de ieromonahul Maxim Hagiu 1837.

30. **Cruce de lemn ferecată cu argint**, dela ieromonahul Petru. 1845,

31. **Cruce de lemn ferecată cu argint și suflată cu aur**, cu pedestal, pentru vohod, dăruită de duhovnicul Calistrat, 1849.

32. **Cruci mari de lemn (2), îmbrăcate cu argint și poleite cu aur**, cu pedestal dăruite de ieromonahul Ilarion, 1849: „Această sf. cruce iaste a sf. mănăstiri Secul făcută de păr. Calistrat duhovnicul, ucenicul starețului Paisie la 1849“.

33. **Cruce de lemn mică, ferecată cu argint poleită, fără pedestal**, rămasă dela duhovnicul Dorofteiu, 1850.

34. **Cruce de lemn ferecată cu argint și suflată cu aur**, având o părțică din Sf. lemn din crucea Domnului nostru Iisus Hristos, dăruită de ieroschimonahul Gherasim. „Pomeneste Doamne pe robul tău ieroschimonahul Gherasim din sfânta mănăstire Neamțul și Secul 1859“.

35. **Cruci (2) la fel de lemn, ferecate cu argint și suflate cu aur**, rămase dela duhovnicul Doroftei, 1857.

36. **Cruce de lemn îmbrăcată cu argint, mică, cu însemnarea**: „Schitul Sihla, Epifanie duhovnic. 1866“.

37. **Cruce mică de argint**, ce are scris pe margine: „Ieroschimonah Ioan egumenul sfintei mănăstiri Secului. 1887“.

D. 38. **Disc de argint aurit**, care are scris pe margini: „Pomeneste Doamne pe robul tău monahul Irinarh Miclescu“; iar mai departe, jos: „Afierosindu-să mănăstirii Secului la 1828. Pomeneste Doamne pe robul tău monahul Irinarh Miclescu, când vei veni întru împărăția ta, învrednicindu-l în ceata aleșilor tăi cu născătorii lui Manolachi și Smaranda“.

39. **Disc de argint aurit, mare**, dăruit de acelaș Irinarh Miclescu la 1830, fără altă însemnare.

E. 40. Evanghelia slavonă (manuscris) a mitropolitului Ghedeon. ferecată cu argint și poleită cu aur pe catifea roșie. La sfârșitul evangheliei dela Matei are însemnarca aceasta în slavonește „Blagosloveniëmă otța i pospeașeniëmă sina i săvrășeniëm stogo dha, vășevidțu i preablgomu, bu daâsomu po zocealea i coneță, nociasia i săvrășisia sia stoe blagoveastvovenië sopisașiasia să blsveniëmă i să posvolniëmă doaniëmă i usorădiëmă i blgăimă proizvolniëmă, preaossennoga oța nașego, Ghedeon arhiepiscopă i mitropolită Suceavscăii, proishodnică ot sta a mănăstire glagolemăii suhăii potocă, idejde est hramă, useacnovenië cestnăi glovăia stogo i slovnago proorca prdția i crstlea loana, na imia Săcul, da bodetă emu vă molbi i pamiati i roditeamă ego, veacinao im pamiată, așeli cto novajdeniëmă diavolscăimă drăznet văziati ili prodati sia cnighia beză blsvenia oța văișrecenago, a onă da bădet neproșenă ot ga ba i ot prcitiăia ego mtre i ot tii oță ije vă Nichei, amină. Vă din Io Istratia Dăbija voevod, togda văist arăig sențu d. a lun n. vrătleato e văleato 7172, i săvrășisia meseța Mart. 14“. In românește are înțelesul acesta : „Cu voia Tatălui și cu conlucrarea Fiului și cu săvârșirea Sfântului Duh, atotvăzătorului și prea bunului Dumnezeu, carele dă după început și sfârșit, începutu-s'au și s'au săvârșit această bunăvestire (evanghelie), scrisă cu binecuvântarea și cu porunca, cu darea și cu osârdie și cu bunăvoința a preasfințitului părintelui nostru Ghedeon arhiepiscopul și Mitropolitul Sucevii, originar din sfânta mănăstire ce să zice Părăul Secu, unde este biserica. „Tăerea cinstului cap al sfântului și slăvitului prooroc înainte mergătoriul și botezătorul Ioan“ anume Secu, ca să fie lui spre rugă și pomenire și părinților lui, veșnică pomenire. Dacă cineva prin îndemnare diavolească ar îndrăsni, să ia sau să vândă această carte fără binecuvântarea părintelui mai sus numit, acela să fie neiertat de Domnul Dumnezeu și de Preacurata lui Maică și de 318 părinți cei dela Nicheia, Amin. In zilele lui Io Istratie Dalija voevod. Atunci era crângu sorelui 4, al lunei 9, mâna anului 5. In anul 7172 (1664). Și s'a săvârșit în luna Mart. 14“. Pe fila din urmă a evangheliei mai este încă următoarea însemnare românească scrisă de scriitorul Evangheliei, Daniil : „Mai apoi de toate mă rog cine va ceti pre această carte să nu mă judece numai decât, până nu veți socoti isvoarele și veți afla pre ce cale am umblat. Adevăr și eu om sânt și am putut și greși, ori cât am silit din

cât am putut să nu greșescă ; mai vârtos de toate spre acestea ne-am silit să ținem înțalesul duhului sfântă ; că scriptura fără înțeles iaste ca și trupul fără suflet. Deci orice cuvânt sau silabă va fi greșită ; iar voi părinți sfinți și frați cari cetiți pe cartea aceasta și cu blândețe îndreptați ; pentrucă n'au scris duhul sfânt nici înger, ci o au scris o mână întristată și foarte păcătoasă ; deci vă rog binesăcuvântați iar nu blestemați, ca și voi să luați blagoslovenie dela Domnul Dumnezeu, în veci amin. Mnogogreaș-nii Danul piseță¹. Am luat aceste însemnări dela Melchisedec pârându-mise mai bine traduse decât la Andronic și Narcis. Domnul profesor N. Iorga face numai amintire despre ea. Domnia sa este de părere că „scriitorul Dan ar putea fi tatăl lui Patroșco Danalovici, compiler de cronograf². Insemnarea depe această evanghelie în românește este publicată și în revista geografică,³ Pomenire despre face și I. Bianu în „tetravangheli slovnești manuscrise, pe hârtie turcească frumoasă cu iluminațiuni și portretele evangheliștilor“. El mărturisește că le-a văzut, dar că n'a avut timp să le copieze⁴. Narcis Crețulescu în inscripția tradusă de el, în loc de Danul, numele scriitorului, îl dă Daniil. Tot despre această evanghelie vorbește și Andronic în inventarul manuscris din 1856, întocmit pe când era mare eclesiurc la Neamțu⁵.

41. **Evanghelie slavonă tipărită la Moscova în 1760**, legată și ferecată în argiut pe catifea cafenie. Are scris pe file : „Această sfântă Evanghelie slavonă iaste a sfintei mănăstiri Secu, egumen fiind Natanail ieroschimonah. dăruită de smeritul Ioanichie 1799“.

42. **Evanghelie slavonă, îmbrăcată cu catifea verde și ferecată cu argint și suflată cu aur, dela leatul 1763.**

43. **Evanghelie slavonă ferecată cu alamă și argint poleită cu aur din parte, dela leatul 1766.**

44. **Evanghelie grecească, îmbrăcată pe catifea roșie, cu argint și suflată cu aur, dela leat 1776.**

45. **Evanghelie manuscris slavonească, legată în catifea roșie și ferecată cu argint și suflată cu aur. Este scrisă frumos și are cheaare aurite, roș și negru. Are dată 1783, însă nu se știe cine a scris-o.**

1. Melchisedec : Notițe istorice și arteologice. Buc. 1885, p. 23—25.

2. N. Iorga : Inscriptii... Buc. 1905, p. 34.

3. Revista geografică Buc. 1904, p. 159.

4. I. Bianu : p. 115.

5. Andronic : Catagrafie pentru toate odoarele bisericesti ale sfintei mănăstiri Secul. 1856. (Academia Română. mss. 1552) p. 23.

46. **Evanghelie românească manuscris.** Este scrisă de schimonahul Chiril din mănăstirea Secu, legată în piele peste tot. Scrisoarea din ea chirilică este fină și bine s'a păstrat. Are frumoase chenare colorate roșu cu negru. S'a scris pe vremea mitropolitului din Moldova și Muntenia, Gavriil Bănulescu, iar stareț la Neamțu era arhimandritul slovean Ioan, în anul 1810, Iulie 22. Se află în veșmântăria fără vreo altă însemnare. A fost dăruită de schim. Chiril 1810.

47. **Evanghelie moldovinească, mare, tipărită la Neamțu 1821,** legată în argint și suflată cu aur, are scris pe filele sale așa: „Această sfântă și Dumnezeiască evanghelie s'au afierosit de către dumneai cucoana Maria Canta fiica dumnealui logofăt Iordachi Cantacuzino, sfintei mănăstiri Neamțului, unde să cinstește și unde să prăznuiește Înălțarea Domnului și Dumnezeului și Mântuitorului nostru Iisus Hristos, împreună și cu argint spre ferecarea acestei Evanghelii, care să fie nerăzlețită dela această sfântă mănăstire, fiind spre veșnica pomenire a tot neamul dumnisale, 1824 Mai 1; iar pe urmă în locul aceștia alta s'au ferecat de părintele starețul Dometian și s'au și poleit și rămânând în locul aceștia aicea la mănăstire, s'au afierosit aceasta la sfânta mănăstire Secu, ca să fie acolo deapururea spre „podoaba bisericii, 1825 Septembrie 15“.

48. **Evanghelie de Neamțu tipărită la 1821,** legată în argint și suflată cu aur, având filigram și icoane emailate, are această însemnare: „Această sfântă Evanghelie iaste a sfintei mănăstiri Secului, afierosită de robii lui Dumnezeu Gheorghe (logofăt Rosnoveanu) și soția sa Ana, spre a lor veșnică pomenire, 1837“.

49. **Evanghelie moldovinească tipărită la Neamțu în 1834,** legată și ferecată cu argint pe catifea roșie, cu însemnarea: „Această sfântă Evanghelie s'au afierosit de dumnealui vornicul Iordacae Miclescu, sfântului schit Sihla. 1856“.

50. **Evanghelie de Neamțu 1834,** legată și ferecată cu alamă și argint, afierosită mănăstirii Secului de schimonahul Mercurie la 1867 Iunie 6“.

1. 51. **Icoana Sfântului Ioan Botezătorul, mică, de argint suflată peste tot cu aur, de Nistor Ureache dăruită mănăstirii Secului, la leat 7117 (1609).**

52. **Icoană mică „Maica Domnului“, îmbrăcată în argint a mănăstirii Secu din 1849.**

53. **Icoana Domnului nostru Iisus Hristos, are această**

însemnare: „Această sfântă icoană s'au îmbrăcat cu argint cu cheltuiala părintelui Doroftei duhovnicul și cu ajutorul altor miluitori pentru sfânta mănăstire Secu 1856“.

54. Icoana „Maica Domnului“, mare îmbrăcată cu argint, din catipeteasmă, cu însemnarea: „Această sfântă icoană s'au îmbrăcat cu argint cu cheltuiala părintelui Ilarion duhovnicul și cu ajutorul dumisale paharnicului Constantin Hermeziu, pentru sfânta mănăstire Secu, la 1856“.

55. Icoana Sf. Ioan Botezătorul: „Această sfântă icoană s'au îmbrăcat argint de dumnaei cucoana Profira născută Botez, cu fiul său Costache. 1857 Februarie 20“.

56. Icoana sfântului Arhanghel Mihail: „Această sfântă icoană s'au îmbrăcat cu argint cu cheltuiala părintelui Ilarion duhovnicul din sfânta mănăstire Secul și cu cheltuiala dumisale cucoanei Eufrosina Borși 1857 Iunie 15. Aceste patru icoane s'au lucrat de mâna lui Alecu Corlățeanu, argintar din Târgu Neamțu“.

57. Icoana „Maica Domnului“ din strana aflătoare în biserică mare, nu să știe de cine este îmbrăcată în argint, dar are însemnarea în dosul ei: 1863 August 14“.

58. Icoană mică „Intrarea în biserică“ ferecată cu argint, afierosită mănăstirii Secului de către ieromonahul Neofit Eliadi egumen 1864.

59. Icoană mică „Domnul nostru Iisus Hristos în temniță“, pictată pe lemn la 1878, Fevruarie 25 și dăruită mănăstirii Secu, de acelaș călugăr Filaret Constantinidi, ierodiacon, care-l vom întâlni și cu alte fapte laudabile.

60. Icoană mică „Nașterea Domnului nostru Iisus Hristos“ dăruită mănăstirii de ieromonahul Filaret Constantinidi 1881.

61. Icoană de lemn mică îmbrăcată în argint, „Botezul Domnului“, cu coroane aurite: făcută de ieromonahul Filaret Constantinidi din mănăstirea Secu 1881.

62 Icoana Sf. Apostoli „Petru și Pavel“ îmbrăcată argint și dăruită mănăstirii Secu de către arhimandritul Chiriac Nicolau din mănăstirea Neamțului la anul 1901, Februarie 18.

L. 63. Litierul mare dăruit de Sofronie Miclescu: „Acest litier este al sfintei mănăstiri Secului, unde se cinstește și să prăznuiește hramul tăerii capului Sfântului Ioan Botezătorul leat 7346 (1838)“. Iar inscripția din afara litierului glăsuiește: „Acest litier este al Sfintei mănăstiri Secu, afierosit de prea sfințitul episcop al Hușilor, Sofronie Miclescu, spre veșnica sa

pomenire și a părinților săi : Constantin și Zoia, veleat 7346 (1838)⁴.

64. Liturghier slavon manuscris, dela mitropolitul Varlaam, format mic quarto scris pe hârtie groasă pergament legat cu catifea vișinie și împodobit cu flori de argint aurite. Pe partea deasupra are la mijloc o placă de argint aurită, în mijlocul căreia este prinsă o stampă rotundă cu chipurile „sfinților Trei Ierarhi“ ale cărora sunt liturgiile : Vasile, Grigorie și Zlataust. Pe partea dedesupt are cinci postamente de argint aurite. Chiotorile sunt de asemenea aurite. Cartea este frumos scrisă ; titlurile și inițialele sânt scrise cu aur, de asemenea punctele ; inițialele capitale sunt lucrate cu multă artă și multe culori. Cuprinde : Proscomidia ; liturghiile știute ; otpusturile, și hirotoniile. Are și această însemnare slavonească : „Veșeto i depotata, citeța i peovța ; ipodiacona, diacona svșemica, sireac ; popa ; na posvolenie episcopa ili mitropolita ili patriarha ; molitva egda postoviat mitropolita i vâhădită prăveae vă grodă i ciateță mltvia pread grodomă. Mltva iuji glogolet arhieriei ili dhovnică proșenia ; za greahăi bolnăia i nevolnăia ; i za vdeachia chiatvia ; zaclinanie i vseacă greoh ; moltv priciastitis hotiașemu“. Acesta este cuprinsul cărții. Înainte de rânduiala hirotoniilor, are însemnare scrisă cu litere de aur și încongiurată cu o frumoasă ghirlandă : „izvoleniem oța, i să pospeșeniemă sna i săvrășeniem oța stga dha, napisasia siia stoa i bjstvnia liturghie poveleniema i usrădiem i danniemă pana Teodora Ioanovicia velicag logofeta, i daraval ia preoassennomu svoemu dhovnomu oța chir Varlaam arhiepescu i mitropolitu Suceavscomu i vășei zemli Moldavscoui, vă din blgocistivogo gna nașego Io Vasile voevoda : vleat 7151, mșța Mai 25“. Iar în românește așa este : „Cu vrerea Tatălui și ajutorul Fiului și cu săvârșirea sfântului Duh, scrisus'au această (carte) sfântă și dumnezeiască liturghie cu porunca și osârdia și darea panului Teodor Ioanovici, marele logofăt și a dăruit-o preosfințitului părintelui său duhovnicesc chir Varlaam arhiepiscopul și mitropolitul Sucevii și a toată țara Moldovii ; în zilele binecredinciosului nostru domn Io Vasile voevod ; în anul 7151, (1643) luna Maiu 25“. La sfârșit are o însemnare tot aurită : „Napisasia liturghia rcoia mnogogreașnag raba bjia Ivanco vă episcopii Radovscoui priepiscepa kir Anastasie ot Moldovița“. Iar românește cu acest înțeles : „Scrisus'au această liturghie cu mâna mult păcătosului rob a lui Dumnezeu, Ivancu, în episcopia Rădăuților subț episcopul chir Anastasie dela Modovța¹“. Liturghia aceasta și cu

1. Melchisedec : op. cit. p. 23-25 ; idem : Cronica Romanului. București 1874, II, p. 232.

veșmintele au fost luate în 1914 de către mitropolitul Pimen și duse la Iași, la mitropolie, ca să fie în mai mare siguranță. În 1916, pe vremea marelui războiu, mitropolitul Pimen a trimis odoarele de seamă ale mitropoliei în Rusia, ca să fie puse la adăpost. Cum era și firesc, în nesiguranța și haosul din Rusia de astăzi, cele mai de seamă odoare bisericești și tezaurul țării au rămas pentru totdeauna pierdute. Dacă odoarele mitropoliei rămâneau la Iași, astăzi constituiau o bogăție națională și o mândrie românească. Greșala făcută nu se mai poate îndrepta, însă de aici tot putem învăța ceva pentru viitorime: „Să ne încredem mai mult în Dumnezeu decât în oameni“.

N. 65. Nebederniță arhierască, rămasă dela Varlaam, care are scris pe ea anul 1638. Este cusută cu fire de aur, argint și mătasă pe fond de catifea roșu închis (mohorât); coroanele Domnului Hristos și a Sfinților sunt din pietre scumpe veritabile. Această nebederniță este singurul obiect sacru rămas la Secu, depe urma mitropolitului cărturar Varlaam; celelalte obiecte care i-au aparținut, după cum am arătat, au fost luate la mitropolia Moldovei în 1914 și luate au fost. Sunt greșeli făcute din prea mare zel și care nu se mai pot repara niciodată.

P. 66. Panaghier mic, ctitoricesc, frumos lucrat, dăruit mănăstirii de Nistor Ureache la anul 7117 (1609): „Acest panaghier l-a făcut și ferecat dumnealui Nistor Ureache marele vornic al țării de jos și l-a dat la mănăstirea sa anume Secu unde este hramul tăerea cinstului cap al Sfântului Ion Botezătorul, la leat 7117 (1609)“.

67. Panaghier mare, de argint lucrat în filigran de aur, iar pe dos numai filigran și pe o parte pietricele, dăruit mănăstirii, de Alexandru voevod (Iliș) domnul pământului Moldovei, leat 1621.

68. Panaghier mic de argint aurit, al mănăstirii, fără dată. La Secu, până în 1930, se găsea și un panaghier ctitoricesc dela Pângarați, mănăstire depedentă de Secu. Acest panaghier la dorința d. I. D. Ștefănescu de la Agapia, a fost împrumutat de P. S. Grigorie Leu pentru a fi studiat. Chitanța P. S. Sale, dată dela 20. VIII. 1930, se găsește și până astăzi, în veșmântăria mănăstirii, panaghierul însă nu. Am auzit că mănăstirea a fost descărcată de el de către mitropolia Moldovei, prin ștergerea din inventarul mănăstirii Pângarați. Astăzi panaghierul este obiectul de preț al muzeului din mănăstirea Agapia, muzeu cu poveste și cântec.

69. Pateric manuscris românesc, legat, scris bine însă fără dată și scriitor. Călugării socotesc că ar fi rămas dela mitropolitul Varlaam. Scrisul ne arată că-i mult mai nou; poate chiar din vremea ucenicilor starețului Paisie, cari mai rămăsese destui și la Secu și care se întreceau într'ale traducerilor și ale scrisului.

70. Potir de argint, ctitoricesc, aurit, dăruit mănăstirii Secului de Nestor Ureache la 7112 (1604).

71. Potir de argint poleit, are scris slovonește: „Sei cheleahă sdealană cozocomă curema nizșe stefblea evscogo Gri-gorie-mă, Samoilomă Peatcom, Votonă Gorgoru go hramu sveati prooroca Ilie 1761. Augusta 17. dnea“.

72. Potir de argint, aurit, mare, dăruit de mitropolitul Veniamin Costache, care are scris: „Pomenește doamne pe robii tăi: mitropolitul Veniamin Costachi și pe sora sa schimonahia Elisabeta. 1838“; iar mai jos: „Acest sfânt potiriu cu tot tocâmnul lui iaste a Sfintei Mănăstirii Secului, făcut de prea sfinția sa mitropolitul Veniamin Costache“.

73. Potir de argint, mare, cu însemnarea: „Acest sfânt potir, cu disc, sveasdă și linguriță, este a sfântului schit Sihla dela sfânta mănăstire Secul. Neamțul. 1851“.

74. Potir de argint poleit, cu arătarea scrisă: „Acest potiriu s'au făcut cu cheltuiala răposatului vornic lordache Miclescu, la biserica cu hramul sfântului ierarh Nicolaie, din mănăstirea Secului, spre veșnica pomenire a neamului lor. 1853 Decembrie 19“.

75. Potir de argint, mic, poleit cu aur, care se găsește la cimitirul mănăstirii. Are scris pe el: „Concerțion is veati. D. M. R. I“.

76. Potir de argint mare, fără dată, cu nume scrise pe margine: „Maria, Grigorie, Profira, Agripina, Constantin, Chimneva, Ioan, Harita“.

S. 77. Steluță (sveazdă) de argint, care are scris așa: „Această sveasdă au făcut-o popa Teodosie, Paisie, Teodora, Vasile, pentru mănăstirea Secului. veleat. 7260 (1752)“.

78. Sfeșnice de argint pentru văhod (ieșire și intrare), mari, ctitoricești, cu scrisoare pe ele: „Aceste două sfeșnice de argint pentru văhod, sânt a sfintei mănăstiri Secul, făcute de fericitul boiarinu Nestor Ureachi spre a sa veșnică pomenire. La leat 7110 (1602)“. La Secu până pe vremea stare-

ților: Partenie Antohi și Calistrat Dima, se găseau și două sfeșnice mari de argint, ctitoricești, dela Nistor Ureache și salba de gableni, ce se punea la peptul Maicei Domnului. Stareții aceștia doi, au fost fără noroc. Pe vremea lor s'a înglodat mănăstirea în datorii foarte mari; și tot pe vremea lor au fost furate, în mai multe rânduri: sfeșnicele ctitoricești, salba de galbini și alte obiecte prețioase. Atât pentru sfeșnice cât și pentru salbă și celelalte obiecte furate, stareții și călugării dela Secu, au fost târâți mulți ani înaintea judecătorilor, din Târgul și Piatra Neamțu, fără ca să se poată descoperi autori furturilor săvârșite. După război, mi se pare prin 1926, un țaran din satul Vânătorii Neamțu, când mergea sau venea dela lemne depe valea pâraului dela Bivolărie, unde a fost prisaca mănăstirii, a găsit în malul pâraului mâncat de apă, partea de jos și fusul unuia din cele două șfeșnice furate între anii 1910—1914, și din frică de Dumnezeu, l-a adus și la predat mănăstirii păgubite. Astăzi partea aceea se numără printre obiectele de valoare ale bisericii. Pe-deapsa lui Dumnezeu nu întârzie să se arate când este vorba de prădarea (răpirea) odoarelor sfinte din biserică. Tâlharul, care făcuse furturile pomenite mai sus, s'a prins singur în capcană. Era în primăvara anului 1914, săptămâna patimilor, Vineri. Călugării mănăstirii erau adunați în biserică mare la privegherea „Prohodul Domnului“. Nu era nimeni care, în momentele acelea de tânguire duhovnicească, să se gândească la nenorocirea ce-i păștea de afară. În brutăria mănăstirii cuptorul era aprins și pregătit pentru coacerea cozonacilor și paștilor tradițional pentru sărbătoarea Invierii. Călugărul însărcinat cu făcutul lor, cerca din când în când aluatul și focul dela brutărie. Ultima dată făcuse el încercarea lor, în vremea ochirii bisericii cu sfântul epitaț. Descuie și când a voit să dea ușa la o parte i s'a opus rezistență. Mai încearcă odată și a întâlnit același fapt. Mirat, mai cheamă în ajutorul său și pe alți frați, cari n'au venit cu mâinile în sân. Puterii de afară nu i-au mai putut rezista, puteria din brutărie. Erau doi oameni necinstiți, tâlharii temuți ai mănăstirilor, cari și în Vinerea sfântă căutau să fure casa lui Dumnezeu. Erau oamenii căroră patima și necuratul îi orbise peste măsură. Deși înarmați până'n dinții, tâlharii cei doi, prinși în brutărie și uluiți de lumânările aprinse și de numărul celor ce-i priveau, n'au făcut uz de armelor lor.

Neculai Griur din Vânători și tovarășul său din Nemțișor,

un țigan al cărui nume nu-l rețin, autorii tuturor furturilor din mănăstiri, s'au dat prinși. Călugării au trimis îndată după jandarmi dela Vânători, ca ei venind să-i cerceteze după legile jandarmeriei. Dar până să sosească jandarmii, niște tineri deabia scăpați din armată și cari habar n'aveau de regulile vieții monahale, s'au apucat să întrebe hoțește pe acei nenorociți fără putere, dați în mâna oamenilor de Dumnezeu care nu rabdă fărădelegile și pedepsește tâlhăria de lucruri sfinte. Și după multă întrebare, tâlharii s'au hotărât să mărturisească scopul venirii lor la mănăstire tocmai în acea noapte de cumplită durere sufletească. Voiau, să fure sfântul epitaf, ctitoria lui Nistor Ureache, sfeșnice și candelile de argint, precum și alte podoabe scumpe; în acea noapte, când călugării trebuiau să se odihnească în chiliile lor, de munca zilei și de durerile patimilor Celui răstignit și îngropat, Hristos. Planul lor era, să se introducă în biserică și să se ascundă acolo în vremea ocolirii cu epitaful; dar a venit brutarul la cozonaci și le-au stricat toate socotelile. Când au ajuns jandarmii, cercetarea era făcută; au încheiat numai procesul verbal după mărturisirea tâlharilor. Amândoi acei nenorociți au murit în închisoare; iar familiile lor și până astăzi poartă pe frunțile lor pecetea pedepsei dumnezeiești, disprețul consătenilor lor. Am scris această întâmplare pentru învederarea multora.

Pentru înlăturarea deselor furturi cari se făceau prin mănăstiri și mai ales la Secu, s'au luat serioase măsuri de către stat și biserică. Posturile de jandarmi din Vânători și Pipirig au fost obligate să-și întindă raza de patrulare până la Secu și la schiturile sale. Administrația mănăstirii a fost imputernicită, — nu erau stările excepționale de azi, — să-și procure arme și să înființeze posturi fixe pentru paza de noapte în mănăstire și să aprindă felinare prin curtea mănăstiri. Tot pentru o mai bună siguranță a odorelor sfinte, la veșmântăria mănăstirii și la ușile bisericilor s'au schimbat și întărit incuetoarele. Din 1914 și până astăzi, la Secu, nu s'au mai întâmplat furturi de odore sfinte. E sfântă zicala populară: „Paza bună trece primejdia rea“.

Acum, nu știu câți ani în urmă, un pretins bizantinolog, pripășit, fără să înțeleg cu ce drepturi și cu ce rosturi, într'o mănăstire de femei, din Moldova, a împrăștiat ideea muzeelor mănăstirești. Prin aceste muzee, se urmărea scoaterea obiectelor de valoare artistică și istorică din veșmântării unde sunt la

adăpost și în siguranță, și așezarea lor în muzeul plăsmuit, spre a fi văzute de către vizitatori. Ideea n'a prins decât doar în mănăstirea unde s'a pripășit și unde lucrează destul de abuziv și despotic, întocmai ca un bizantinolog din aceea pentru care lumea are desgust. Nu de mult, în eparhia Moldovii, s'a introdus măsura fericită de a nu se mai îngădui vizitarea odoarelor mănăstirești, de către mireni care vin la mănăstire lipsiți de evlavie și respect. Măsura aceasta o cred peste măsură de înțeleaptă. I. P. S. Nicodim, patriarhul țării și starețul călugărilor, pentru această măsură are dreptul la respectul și recunoștința neamului. Veșmântăria mănăstirilor, pe o taxă ridicolă, era cercetată de toți neisprăviții și snobii orașelor. Am avut prilejul s'aud de atâtea ori aprecieri puțin vrednice de cinstea unui odor sfânt, făcute de vizitatori, în majoritate oameni fără o pregătire și o înțelegere mai de seamă. Bine s'a făcut ce s'a făcut. Vrea cine ca să vadă odoarele din veșmântăria mănăstirilor, n'are decât să meargă la mănăstiri în vremea prasniciilor mari și acolo le vor vedea făcând podoabă bisericilor. Cei de demult în scopul acesta au făcut danii și miluiri mănăstirilor și bisericilor din țară, nu ca să fie privite cu bătaie de joc, indiferență și necredință. Anume am vorbit atât despre odoarele mănăstirilor, ca viețuitoarii lor să fie mai cu grijă la păzirea și cinstirea lor. N'am muștrat pe nimeni și n'am făcut dojană nimănui. Grija pentru casa lui Dumnezeu și bogățiile trecutului nostru, trebuie să ne insuflă mai multă credință și mai statornică pază, decât cea de paradă și de ocazie. Cine are urechi de auzit să mă înțeleagă și să nu mă osândească în zadar.

79. Sfeșnice mari de alamă, două, la biserica din cimitirul mănăstirii, numită de localnici „Bogoslov“, — numire dată în special cimitirilor dela mănăstirile moldovene, — cari are hramul „Nașterea Sf. Ioan Botezătorul“, ridicată așa cum se vede astăzi pe locul vechei așezări călugărești dela Secu „Schitul lui Zosima“, sau „schitul Vasanul“. Aceste două sfeșnice stau : unul înaintea Domnului Hristos și altul înaintea Maicei Domnului ; amândouă cu însemnări pe ele. Sfeșnicul întâiu are : „Acest sfeșnic este făcut de sfinția sa ieroschimonahul Andrei, Domnului Hristos din sfânta mănăstire Secul, ca să fie nestrămutat, spre veșnica sa pomenire 1843“. Pe al doilea sfeșnic scrie așa : „Acest sfeșnic este făcut de sfinția sa ieroschimo-

nahul Nifon, ca să stee înaintea Maicei Domnului, din mănăstirea Secului, nestrămutat, spre veșnica mea pomenire“.

80. Sfeșnic mic de argint, cu trei lumini, susținut de un serafim aurit, pentru sfânta masă, cu această însemnare rusească : „Pomiani gospodi rabă tvoego Nicona ieromonaha sei podsveașnică pojertvovomă vă țercovă velicu iubă slovăi Bojio, monastiri Secul. 1821, goda“.

81. Sfeșnic de argint, mare, cu cinci lumini, pentru sfânta masă, cu însemnarea : „A sfintei mănăstiri Secul. Andrei duhovnic 1849“.

82. Serafim de argint, un arhanghel, cu patru lumini dăruit de ieromonahul Haralambie, în anul 1850.

83. Sicriașul de argint, în care se găsește tocul, tot de argint unde a fost laba piciorului Sf. Ioan Botezătorul, înlocuit cu un picior de lemn, de către casa Mavrocordaților, cari au stăpânit Moldova în mai multe rânduri și cari au prădat mănăstirile de mai multe ori. Tocul piciorului, de argint a fost poate așa dela început, adică de când l-a adus în țară grecul Nicolaie Simota dela Constantinopole. Are scris pe capacul unde se sărutau sfintele moaște : „Tou martirion aghiou Ioanu ton prodomu, ton Iroditon Vasileas“. Sicriașul în care stă tocul cu presupusul picior, este făcut de către ieroschimonahul Nifon egumenul mănăstirii, din argintul mănăstirii, la 7269 (1761). Pe el se găsește scris : „Acest sicriaș iaste al sfintei mănăstiri Săcului și s'au făcut locașul sfintelor moaște a Sfântului Ioan Botezătorului ; cu blagoslovenia preaosfințitului mitropolit chirio chir Gavriil și cine le va lua dela sfânta mănăstire să fie neertat de Dumnezeu, blestemat și afurisit. Și fiind făcut de Nifon egumenul, la leat 7269 (1761) Iulie 8“. Sicriașul se păstrează împreună cu tocul, însă fără sfintele moaște, ele fiind furate.

În legătură cu acest sicriaș țin să adaug și cele de mai jos. Moaștele sfântului Ioan Botezătorul, piciorul drept (laba), într'adevăr au fost la Secu multă vreme, aduse de ctitorul mănăstirii Nestor Ureche. Dar datorită împrejurărilor vitrege prin care a trecut pământul Moldovei, au fost luate, duse în altă parte și pierdute. Mult timp au fost în casa Mavrocordaților, cari au stăpânit țara Moldovei ; pierzându-li-se credința, le-au dat din casa lor. Andronic, alcătuitorul istoricului acestor locuri și odoare sfinte, stăruiește în a spune că s'a închinat înaintea lor la sfântul Munte Atos, schitul român „Prodromu“. E de ajuns să se știe

că astăzi în tocul sfințelor moaște este o bucată de lemn de culoarea osului. Așa a fost înapoiat sicriașul dela casa pomeniților Mavrocordați. Se va putea cunoaște mai bine faptul acesta din lucrarea „Picioarul Sf. Ioan“ dela Secu.

T. 84. Tablou. Viața și pătimirea voevodului român Evstafie, tablou mare 1.20 + 1.80 m., pictat în ulei, așezat în sala dela etajul al doilea din arhondaricul mănăstirii Secu. Are scris la fiecare scenă din pătimire, faptul și însemnătatea lui. Jos de tot într'un colț, este arătat ce reprezintă tabloul, pentru cine este făcut și de cine este pictat: „Această istorie a lui Evstafie voevodul român, dimpreună cu potrectul mitropolitului Meletie adormitul întru Domnul, s'au zugrăvit în sfânta mănăstire Râșca de mine cel mai gios iscălit pentru sfinția sa maica Rahila lui Isăcescu din sfânta mănăstire Agapia, la anul 1851 Martie 10. Zugrav Petrache Hâncescu“.

V. Insemnări depe cărți bisericești.

1. CĂRȚI TIPĂRITE: 1. Indreptarea legii, tipărită la Târgoviște în 1652, din îndemnul mitropolitului Ștefan, pe vremea lui Matei Basarab domnul Munteniei, traducător fiind Daniil Andrean-Panonianul, de loc din Ardeal, după textul elin al lui Alexie Aristinos Rodianul din vremea împăratului bizantin Ioan Comneanul, care s'a găsit în manuscris la vistiernicul muntean Gheorghe Karidas din Trikke¹. Cartea aceasta face parte din cărțile mănăstirii, așa glăsuște însemnarea depe filele dela început: „*Această carte iaste a sfintei mănăstiri Secul de obște T. G.*“ La sfârșitul cărții pe copertă este scris: „Cini s'o sili de a ceti această carte Domnul să-i dea mare plată, că este lucru frumos norodului spre folos. Amfilofie 7263 (1755)“.

2. Evanghelie românească tipărită la București în 1682, legată în piele verde și aurită. Are însemnarea: „*Această sfântă evanghelie datu-am eu robu lui Dumnezeu, Mihalache biv vel stolnic, credincios den țara rumânească, sfintei mănăstiri Neamțul, pentru pomenirea noastră a tuturor celor din neamul nostru drept, pentru Mihalache, Alexandra și fii*“.

3. Liturghie slavo-română, tipărită la Buzeu în 1702, pe vremea mitropolitului Teodosie, episcop fiind Mitrofan dela Huși. În acea vreme, cărțile bisericești de cult se găseau tot sub hegemonia slavonismului, deaceea găsim „sicriul greoiu al limbii slavone“. Tipicul dat în românește este dovadă că influența naționalismului era destul de mare. În această carte am găsit o însemnare foarte de seamă pentru istoria mănăstirii. Anume: pe vremea când a fost dată această liturghie Secu se mai numea și Vasanul. I se zicea așa poate unde-i așezată la poalele muntelui Vasan, spre apus de mănăstire: „*Această sfântă carte iaste a sfintei mănăstiri Vasanul ce-i zice și Secul, unde se cinstește*

1. N. Iorga: Istoria literaturii românești: Ed. II. Buc. 1925, pp. 279—280; idem: Istoria bisericii românești: Ed. II, Buc. 1928, vol. I, pp. 323—344.

și se prăznuște hramul Tăerea cinstitului cap al sfântului Ioan Botezătorul, și nimenia să nu o înstreineze dela această mănăstire, leat 7230 (1722), ieromonah Gherasim“.

4. Antologhion, adică floarea cuvintelor, sau mineiu care cuprinde slujba sfinților pe August-Septembrie, tipărit la București în 1734, român, fără copertă. Are scris: „Acest trifoliu este a sfântului schit Sihla unde se prăznuște Nașterea Sf. Ioan Botezătorul; și cine va îndrăzni să-l înstreineze subt neertat și greu canon va fi până când iarăși il va întoarce înapoi.

5. Antologhion slavon-român tipărit la Iași în 1734, care a fost tot a schitului Sihla, are această însemnare: „Această sfântă și Dumnezeească carte ce se cheamă în grecește antologhion, este a dumisale giupânesei Ecaterina Spătăroaie a Pășcăniții, care au fostu la un schit a dumisale la Ceahlău, care schit s'au stricat ponorându-se muntele... l-au dat aicea la biserică în satul dumisale în Pașcani; iară cine se va ispiti să o fure, unul ca acela să fie afurisit și dat anatimii (maranata) și de părinți și de Domnul Dumnezeu și de Maica Precista și de 12 apostoli și de șaptezeci de apostoli și de cei 318 părinți dela Nicheea; să aibă parte cu Iuda și pe coapsa lui să se vadă semnul blestemului“... Iar mai departe scrie așa: „Această carte ce se numește mineiul este a sfintei Sihăstriei Sihlii, unde să prăznuște Nașterea Sf. Ioan Botezătorul; iară cine va îndrăzni a o înstreina va fi subt greu și neertat canon până când iarăși o va întoarce înapoi“. Pe coperta falsă din față are: „Să se știe di când au răposat dumnealui vornicul Petre Bogza vataf ot satul Mărgineni carile la răpoasarea dumisale s'au dat la luminatul cin al călugăriei, chemând pi un părinte arhimandrit ot mănăstire Războeni și-i puse nume călugăresc monah Paisie. Veleat dela Nașterea lui Hristos 1796; iar dela Adam 7302 Iunie 3. Teodor dascăl adeveresc“.

6. Apostol tipărit la Buzeu în 1743, cu cheltuiala episcopului de atunci, Metodie, care a dăruit acest exemplar mănăstirii Neamțu, iar starețul Neonil l-a dat schitului Sihăstria-Secului. Pe foile lui se găsește însemnat: „Această sfântă praxis l-au dăruit sfintei mănăstiri Neamțul sfinția sa chir Metodie, episcopul de Buzeu, la leat 7257 (1749) Noembrie 18“. Iar mai departe „S'au dat în Bogoslov în mănăstirea Neamțului“. Și mai departe: „Acest apostol l-au dăruit sfinția sa părintele Neonil starețul, la paraclisul dela Sihăstria Secului, unde să cinstește și să prăz-

nuește hramul Dumnezeștilor părinți Ioachim și Ana, ca să fie neștrămutat în acea biserică, iar carele va îndrăzni al înstreina dela acea biserică, va fi subț neblagoslovenie și neertat canon până când îl va întoarce iarăși la aceeași biserică. 1838 Sept. 20“.

7. Simeon Tesalonicianul, tipărit la București 1767, cu însemnarea pe file: „Această carte este dăruită de sfinția sa ieroschimonahul Gherman din sfânta mănăstire Neamțul, sfântului schit Nifon, unde să cinstește și se prăznuște hramul „Bunei vestiri a prea sfintei Născătoarei de Dumnezeu“ și cine o va înstreina, oricare ar fi acela dela numitul schit să fie subț neertat canon până iarăși o va întoarce. 1843 Februarie 2“. Trebuie să se știe că ieroschimonahul Gherman, a mai dat schitului Nifon, tot în 1843 și alte cărți bisericești. Acestea sunt: a) *Bogorodicină* tipărită la Neamțu în 1816, pe care a însemnat data morții stareților Silivestru și Ilarie, dela Neamțu: „Starețul Silivestru a murit la 1818 în Mai 26, la două ceasuri din zi. Gherman duhovnic și eclesiarch“. La 1823 Noembrie 23, la trei ceasuri din noapte a murit starețul Ilarie“; b) *Un mineiu octoih* tipărit la Neamțu în 1831; *Teofilact: Tâlcuirea evangheliilor*, tipărit la Iași în 1805 și *Un trup de minee, tipărite la Neamțu în 1831, legate*. Dania ieroschimonahului Gherman, făcută schitului Nifon la 1843 este dovada grăitoare cum că schitul a dăinuit până pela 1850, poate și peste acea dată, când a fost mistuit de foc. Zidurile care veghiază până în zilele noastre ne arată că-s din vremuri apropiate de noi: cărămida arsă. Dacă ar fi din veacul 18, piatra ar fi în cinste. Socotesc că fondatorul schitului, ieroschimonahul Nifon, egumenul mănăstirii Secu, când l-a ridicat i-a pus temelia de piatră, așa cum este biserică „Nașterea Sf. Ioan“, dela schitul Sihla. La 1821, când cu răscoala eteriștilor potoliți de puhoiul turcesc, a ars schitul-biserică și clădirile până la temelie. După acea nenorocire, schitul a fost refăcut în întregime și a dăinuit până în a doua jumătate a veacului trecut. În legătură cu acest schit circulă printre localnicii mănăstirii Secu, legenda aceasta pe care ei o transmit și altora gratuit. „Schitul Nifon ar fi fost făcut îndată după fondarea mănăstirii Secu, de către un călugăr cu numele Nifon venit din muntele Athos. Acest călugăr după ce a terminat biserică și schitul cu locuințele, a chemat la sfințire pe mitropolitul vremii de atuncea, Anastasie Crimca. Biserică nefiind făcută pe locul indicat mai înainte de mitropolit adică în „Poiana lui Gheorghe“, mai în apropiere de „Dealul va-

rilor", n'a fost sfințită; schitul s'a distrus, iar catapiteasma a fost luată și așezată în paraclisul „Adormirea Maicei Domnului”, din Secu, unde se poate vedea și astăzi. Icoana zugrăvită cu hramul „sfinții 40 de mucenici” dela Sihla, ne arată pe un Nifon prim egumen dela schitul Nifon, care schit își are vechimea din a doua jumătate a veacului al optsprezecelea. Cărțile lăsate de Gherman la 1843, schitului Nifon, ne arată că schitul încă mai exista la vremea când el face dania. Deocamdată pentru schitul Nifon atât; altădată voi reveni cu amănunte.

8. Evhologhion, tipărit la Iași în 1743, pe vremea mitropolitului grec Nechifor, dela Napol, de către tipograful Ieremia moreotul; are textul grec și tipicul românesc. Pe filele lui se găsește însemnarea: „Această carte este a obștei sfintei mănăstiri Secul”.

9. Mineiu slavon pe luna Martie tipărit la Kiev în 1783. Minee slavone sunt vreo trei rânduri. Din numărul lor am luat numai această însemnare: „Acest mineiu a lunii Martie este a obștii starețului Paisie și s'au rânduit la sfânta mănăstire Secului; iară cine va îndrăzni al înstreina să fie subț neblagoslovenia Maicei Domnului și a Sfântului Ioan și subț neertat canon până îl va întoarce înapoi”.

10. Cuvintele fericitului Doroftei, tipărite la Râmnic în anul 1784. Este a mănăstirii Secului dăruită de un miluitor care a făcut obișnuita însemnare, dar și-a tăcut numele, socotesc din smerenie. Coperțile false din față și din urmă, sunt pline cu semnăturile cetitorilor: Costache dascălu iscălit la 13 Iunie 1849; fratele Haralambie Vasiliu, un harnic cetitor, la 1853 Noembrie 23 și Climent ieromonah la 2 Sept. în 1860. Fiind prea cunoscute însemnările lor, mă opresc de a le mai arăta.

11. Liturghie tipărită la Iași în 1794, în tipografia din nou înființată, cu blagoslovenia mitropolitului Iacov, de către popa Mihalache tipograful și de Gherasim ierodiaconul”. Are însemnarea: „Această liturghie este a obștii starețului Paisie și s'au rânduit de părintele Dometian arhimandritul la Săhăstria Săcului”. Are la sfârșit troparul glas al IV, al Sfântului Grigorie dialogul: „Cel ce de sus”.

12. Evhologhion tipărit la București în 1794, are însemnarea: „Acest evhologhion s'au dat dela mănăstirea Neamțului la Sihla, unde iaste hramul „Nașterea Sf. Ioan Botezătorul”

ca să fie neștrămutat din biserică. 1810 Iunie 30. Varsanufie ieromonah.

13. **Evanghelie tipărită la Râmnic în 1794**, legată în catifea roșie, cu o floare aurită ; are însemnarea : „Această sfântă și dreaptă evanghelie este a obștei starețului Paisie și cine o va deslipi va fi subț canon neertat până ce o va întoarce iarăși la obștie. Altă evanghelie tot de Râmnic și tot dela 1794, legată în piele, are scris pe filele sale : „Această sfântă și dreaptă Evanghelie iaste a obștei starețului Paisie, dăruită de feciorul răposatului Doroftei schimonahul Argeșeanu, pentru veșnica pomenire ; și cine o va înstreina din obște subț neertat canon va fi până o va întoarce iar la obște ; iară acuma a dăruit-o sfinția sa părintele starețel Neonil, la paraclisul dela Sihăstria Secului, unde se prăznuște hramul, a Dumnezeștilor părinți Ioachim și Ana, ca să fie neștrămutată întru acea biserică, în sfântul altariu, iar carele va îndrăsnii a o înstreina dela acea biserică va fi subț neblagoslovenie și neertat canon, până când o va duce iarăși înapoi întru aceeași biserică. 1838 Septembrie 20”.

14. **Biblia de Blaj (2), tipărite la 1795**. Una are însemnarea : „Această biblie mare este a părintelii nostru Vinidict. 1831 August 12”. Iar mai departe : „Această biblie dată fiind nouă ieromonahului Iezechil și ierodiaconului Teofan, de sfinția sa părintele arhimandritul Venedict ; noi am afierosit-o sfintei Sihăstriei Săcului, și cine o va îndrăsnii a o înstreina din acest locaș să fie subț neertat canon și lipsit de bogoslovenia lui Dumnezeu. Anul 1843 Noemvrie 21”.

15. **Altă biblie dela Blaj tipărită tot la 1795**, are mai multe însemnări ; unele din foile interioare privesc viața mitropolitului Iacov Nemțeanul : altele, depe coperta exterioară, falsă sunt însemnări familiare și cronologice. Din însemnările privitoare la Iacov Stamate Nemțeanul, fostul dichiu al mitropoliei Moldovei, am reținut acestea : „Să se știe de când s'au hirotonisit arhieru preaosfințitul nostru mult milostivul stăpân mitropolitul Iacov Stamati Nemțeanul ; la anul 1779 ; și au stăpânit scaunul Episcopiei Hușilor 20 de ani”... Alte date și însărcinări diplomatice pe care le-a avut acest ierarh și care sunt arătate în foile acelei biblie, n'am reținut, decât numai cea privitoare la moartea sa : „Au încetat din viață la 1803 Mai 9, la 9 ceasuri din noapte”. Din însemnările depe coperta falsă din față, dau pe aceasta : a) „La anul 1816 Octomvrie 17. la 10 ceasuri din zi

(ora 4 p. m.), Marți ; s'au săvârșit pre ibit soțul miu, Zoîța, fiica răposatului Ioniță Andrieș, jignicear, cu carile dinpreună am pitrecut vieața ; viețuind 22 ani și 4 luni, având împreună și ibit ficior, trăind 3 ani și 6 luni, Petrachi cu numele ; botezat fiind de răposata soacră-me Casandra doftoroaia ; pe numele boierului său Petrachi Geană, puind nume și fiului nostru. Această moștenitoare ce au fost Ladomireștilor —, în două cu răposata Casandra, danie și zăstre, arătată mai sus, Zoîței, pi cari a și crescut-o“. A doua însemnare tot din 1816 ; b) „Tot la anul 1816 Noemvrie 7, la 7 ceasuri din zi s'au întâmplat întunecarea soarelui, în casă aflându-mă la masă la dumnealui cuconul Ioniță Sturdza, biv vel postelnic. Nu videm nici să mâncăm ; ce au poruncit de au aprins lumânărl, și am șazut la masă cu lumânări. Și au început a întuneca dila 6 ceasuri, însă la al 7 ceas, ca 10 minute au fost întunerec, încât abia ne vedeam om cu om în casă ; cari spun mulți că n'au apucat așa întunecare în veacurile de acum“. Altă însemnare, nu ca aceasta privitoare la o eclipsă mare de soare, ci la un cutremur întâmplat la 1829, în vremea nopții : c) „La leat 1829 Noembrie 13, la 11 ceasuri de noapte au fost un groaznic cutremur ; în casa mea fiind, am vrut să ies (afară) într'altă casă și nu puteam, fiindcă cădeam. Și m'am apucat de masă de mă țineam, vrând să mă trag întraltă casă unde dormé Nicolache și întâlnindu-ne amândoi am mers în casă“. Cea din urmă însemnare glăsuește așa : d) „Tot într'acest an la 27 a acestei luni, Miercuri, la răsăritul soarelui s'au arătat un stâlp de foc, din soare până în ceriu, pi dilături galbini, cari au stătut neschimbați prin această inchipuire ca un ceas“.

Biblia aceasta cu arătările ei așa de prețioase care se găsește la Secu în bibliotecă, nu se știe a cui a fost și nici nu se cunosc împrejurările cum de a ajuns în biblioteca mănăstirii. Oricum, ea este o pildă grăitoare a generațiilor trecute, cari pe lângă ocupațiile de toate zilele, slujeau și lui Dumnezeu.

16. Liturghie slavonă tipărită la Khiev în 1796, cu însemnarea : „Această carte iaste a Sihăstriei Sihlii și nimenea să nu îndrăsnească a o înstreina dela numitul loc, că va fi subt neertat și greu canon“.

17. Mineiu slavon de obștie, tipărit la Chiev 1796, cu însemnarea : „Această carte s'au adus din mănăstirea Secul în sfânta nouă mănăstire Neamțul în Basarabia, prin sânguința ieroschimonahului Andronic 1864 ; și cine o va înstreina prin

orice chip să fie înstreinat de veșnica fericire". Acest mineiu obștesc l-au dat și iar l-a luat înapoi, un oarecare Ktioc. Pe copertă are această însemnare: „Această carte anume mineiul de obște o am făcut schimb cu ieroschimonahul Vasile ot Sf. Mănăstirea Secului, pe o evanghelie tipărită la anul 1821 Martie. Ștefan“.

18. Triodion tipărit la București în 1798, pe vremea mitropolitului Țării Românești, Dosiftei, are scris pe foile dela început: „Acest triodiu s'au dăruit de preaosfinția sa chirio chir Dosifteiu, obștii starețului Paisie pentru veșnica pomenirea numelui preasfinției sale; iar cine l-ar deslipi din obște să fie sub neertat canon până il va întoarce iar în obște. 1798. „Acest triod s'au dăruit schitului Sihla“.

19. Slujba cuviosului Dimitrie dela Basarabov, tipărită la București în 1801, după alcătuirea sfinției sale Mireon kir Filaret, afară de troparele dela valitii. La această slujbă a Sfântului Dimitrie Basarabov s'a adăogat viața sfântului mucenic Ioan Românul, din Muntenia, care a pătimit dela turci în Constantinopole prin jumătatea secolului 16-lea; precum și slujba Sf. Ioan cel nou dela Suceavă. Are însemnarea: „Această carte s'au dăruit de părintele Gherontie și Grigorie, la Săhăstria sfintei mănăstiri Secului, unde se cinstește și să prăznuește Nașterea Maicei Domnului. Deci nimenia să nu o răzlețească ori în ce chip dela sfânta acea Săhăstrie. 1809 Aprilie 10. Varsanufie ierodiacon“. Acești doi călugări donatori, sunt aceia care învățau la București, colegiul Sf. Sava.

20. Mineiu pe Iulie, tipărit la Buda-Pesta în 1805, are însemnarea: „Acest rând de minee iaste a schitului Sihla și cine ar îndrăsni a le strămuta de acolo să fie sub canon până ce le va întoarce la locul rânduit 1820; acolo fiind date de Climent ieroschimonahul și de Timotei schimonahul spre a lor veșnică pomenire“. Acești doi călugări au mai dăruit și alte cărți bisericești.

21. Teofilact: Tâlcuirea evangheliilor, Iași 1805, vreo trei exemplare. Unul poartă însemnarea: „Această carte iaste a obștii starețului Paisie și s'au rânduit de sfinția sa Părintele Starețul Dometian la sfânta Sihăstrie a Săcului, ca să fie nestrămutată acolo la numitul schit, pentru folosul acelor ce vor ceti pe dânsa. 1825 Octombrie 7“. Alta este cumpărată de egumenul Venedict cu lei 30 la veleat 1818 Iulie 2, și lăsată mănăstirii,

cu obișnuita însemnare; iar alta dăruită mănăstirii Secului la 20 Octombrie 1848 de către T. G.

22. Panahidă tipărită la Râmnic în 1809, cu însemnarea: „Această panahidă o am afierosit bisericii sfântului marelui mucenic Ioan dela Suceavă, cea din bolnița mănăstirii Neamțul, Sfinția sa părintele ierodiacon Teodosie Bealoteanul, ca să fie nestrămutată de la această sfântă biserică; iar carele va îndrăsni a o înstreina să fie neertat de Maica Domnului și de sfântul Ioan până ce o va întoarce iarăși înapoi, 1847“.

23. Kiriadromion, tâlcuirea apostolilor, tipărit la Neamțu în 1811, pe foile sale are scris: „Această tâlcuire a Apostolilor împreună cu alta tâlcul evangheliilor la duminicile de peste an s'au dat Săhăstriei Săcului de părintele Climent ieromonahul care au dat și cele 12 mînee împreună cu volumelnicele, adică viețile tuturor sfinților de peste an, pentru pomenirea sa și a părinților săi“.

24. Octoih tipărit la Râmnic în 1811, mitropolit al Țării Românești fiind Ignatie, episcop de Râmnic Nectarie și episcop de Argeș Iosif. Are această însemnare: „Acest octoih iaste a sfintei mănăstiri Secul și cine va îndrăsni a-l înstreina ori în ce ce chip să fie subt neertat canon până il va întoarce înapoi. 10 Octombrie 1812“.

25. Liturghie tipărită la Chișinău în 1813, pe vremea mitropolitului exarh Gavriil Bănulescu. Are scris pe ea: „Această carte adică sfânta liturghie s'au dat la Schitul Săhăstria spre veșnica pomenire a mea și a părinților mei și să fie nestrămutată. La anul 1837. Ilarie ieromonahul Varzariu de peste Prut“.

26. Scara cuviosului Ioan egumenul mănăstirii Sinaiului tipărită la Neamțu în 1814, are însemnarea: „Această carte iaste a obștii stareșului Paisie din sfânta mănăstire Secul. T. G.“. Pe coperta falsă scrie așa: „Această carte, adică sfântul Ioan Scărarul, s'au primit de către mine Teodorit Croitorul, din mâna sfinției sale Părintelui Macarie ierodiaconul, bibliotecarul spre sfântă și duhovnicească hrană, care iaste a sufletului mană. Teodorit monah Paladi mult păcătosul 1825. Aprilie 8“. Tot pe coperta interioară, falsă, este și această însemnare: „Scris-am această scrisoare după cum m'am priceput (olpol) și sfinția din voi să o asculte. A asculta cuvinte frate și-am scris eu aicea în carte. De vrei să te mântuești; adică, ori să citești Dumnezeasca scriptură, ci-i scrisă învățătură, cu dulci și blânde cuvinte zi-

când sfintele cuvinte ; a asculta pe Dumnezeu izbăvitorul de rău pentrucă poate să facă ca tot necazul să treacă ; și rămâne în repaos și cu mult bine adaos. O da asta Dumnezeu bunul bădicior al meu". Iar mai jos scrie așa : „Această carte iaste a mea Valerie ieromonah și o am afierosit sfintei mănăstiri Secului ; iar cine va îndrăsni să o dosească să fie subt neertat canon până iarăși o va aduce la locul său".

27. Tipicon tipărit la Iași în 1816, după traducerea și adausurile mitropolitului Veniamin Costache. Are scris pe foile sale : „Acest tipicon este dat sfintei mănăstiri Secul și cine va îndrăsni al instreina de acolo să fie subt greu canon până ce-l va întoarce la locul său 1820".

28. Epitomi ton dogmaticon, sau arătare pe scurt a Dumnezeștelor dogme ale credinții, tipărit la Neamțu în 1816, două exemplare ; unul dat de starețul mănăstirii, schitului Sihla și altul lăsat mănăstirii Secului de ieromonahul Valerian. Insemnarea depe ele este aproape identică. O dau pe cea a primului exemplar deoarece mi se pare mai complectă și mai grăitoare : „Această carte este afierosită obștii care cu blagoslovenia părintelui stareț s'au rânduie la schitul Sihla unde să prăznuiește „Nașterea cinstului slăvitului prooroc înainte mergătorului Ioan", să fie nestrămutat, de acolo, 1860 Septembrie 2". Iar la sfârșit : „Am cetit și eu toată această sfântă carte. Veniamin".

29. Carte pentru ascultare (adunare de cuvinte) tipărită la Neamțu în 1817, are scris pe foile sale : „Această carte iaste a obștii starețului Paisie și cu blagoslovenia părintelui starețului Silivestru s'au dat fratelui Ștefan spre folosul sufletului său 1817 August 3".

30. Liturghie tipărită la Iași în 1818, provenită dela schitul Cosmești din județul Lăpușna ; schit ridicat pe moșia mănăstirii Secu, expropiată la 1859. Are scris pe filele sale acestea : „Schitul Cosmesti 1852 Februarie 10, s'au săvârșit din viață ieromonahul Neonil Boghiu (Băgu), și s'au dat această carte anume liturghie schitului Cosmești. S'au dat pentru sufletul și iertarea păcatelor robului lui Dumnezeu ieromonahul Neonil, fiind dreaptă a lui ; și oricine va îndrăsni a o lua spre a tăcea de din ascundere sau s'o prefacă într'alte cărți fără cuvânt să rămâie neertat de hramul Adormirea Maicei Domnului nostru Iisus Hristos ; Și noi părinți care am fost față tot așa zicem, spre a se ști acestea am însemnat".

31. Efrem Sirul, tipărit la Neamțu în 1818—1823, toate tomurile legate cu piele. Pe ale mănăstirii Secu este însemnarea știută; pe ale Sihlei la fel. Pe unul, tom I din 1818 scrie așa: „Această carte tomul întâiu este a sfinției sale Ilarie duhovnic din sfânta mănăstire Secul și cine o va înstreina să fie sub neertat canon până o va întoarce“.

32. Apostol tipărit la Neamțu în 1818, cu însemnarea: „Acest apostol s'au afierosit la biserica cea mică dela Sihla din deal, unde iaste hramul Schimbarea la față a Domnului, ca să fie deapurarea la biserică nestrămutat“.

33. Isaac Sirul, tipărit la Neamțu în 1819, cu însemnarea: „La 1829 s'au stricat strana rusească“. Iar mai departe: „Această sfântă carte iaste a mea Valerian ieromonah și cine a o înstreina să fie sub neertat canon, până când o va întoarce la obștia sfintei mănăstiri Secului“. Acest ieromonah Valerian răposat la 1842, a lăsat mănăstirii Secului și alte multe cărți.

34. Noul testament tipărit la Peterburg în 1819, cu însemnarea pe foile sale: „Această sfântă carte mi-a dăruit-o Preasfinția Sa Arhiepiscopul Chișinăului și Hotinului Dimitrie (Sulina) vicarul în anul 1823, Mai 17. Și cel ce s'ar ispiți să o fure să fie blestemat și afurisit de tot soborul arhierilor și neertat. Amin. Ioan Calimah Meghetos“.

35. Penticostar tipărit la București 1820, are scris: „Această carte iaste a lui Climent ieromonahul din sfânta mănăstire Neamțului“. Iar mai departe: „Acest penticastarion este a Săhăstriei Săcului dat de părintele Climent ieromonahul, care au dat și celelalte cărți pentru pomenirea sa și a părinților săi“. Acest Climent a dat Sihăstriei un rând de veșminte și volumelnicile, adică viețile tuturor sfinților; un triod de Buda, tipărit la 1816, pe vremea împăratului Austro-Ungariei, Francisc I-iu și a mitropolitului de Carlovitz, Ștefan Stratimirovici, împreună cu alte cărți și daruri“.

36. Psaltire tipărită la Buzeu în 1820, a mănăstirii Secului. cu obișnuita însemnare dăruită la 1861: „Această psaltire este a sfintei mănăstiri Secului și cine o va înstreina să fie înstrăinat de Dumnezeu și de sfinții lui 1861“.

37. Psaltire tipărită la Neamțu în 1824, pe vremea starețului Dometian, sub îngrijirea tipografului monah Dionisie Anagnost. Are scris: „Această psaltire este a sfintei mănăstiri Secului, dată de sfinția s'a ieromonahul Ilie, ca să fie la paraclisul

Maicei Domnului, la Adormirea; ca să fie nestrămutată de acolo; și cine va îndrăzni a o înstreina să fie sub neertat canon până ce iarăși o va întoarce înapoi. 1837 Septembrie 7. Iarăși amintesc, la Secu, sunt mai multe cărți bisericești, în special psaltiri, deoarece călugării se îndeletnicesc mult cu cetirea lor.

38. Antologhion — slujba tuturor sfinților depe tot anul sau floarea cuvintelor, tipărit a treia oară la Neamțu în 1825, două volume. Unul pe 8 luni, Ianuarie-August și altul pe patru luni; amândouă ale schitului Sihăstria, cu însemnarea: „Acest antologhion ce cuprinde opt luni — dela Fevruarie până la August, iaste al sfintei Săhăstriei Secului, unde să prăznuște: „Nașterea prea Sfintei Născătoare de Dumnezeu și pururea fecioarei Maria și cine-l va înstreina să fie sub neertat canon până ce iarăși il va întoarce înapoi“. Alte două antologhioane tot dela 1825 sunt ale schitului Sihăstria Sihlii, rânduite de stareț ca să fie nestrămutate acolo în biserică pentru folosul părinților și fraților celor de acolo“.

39. Pateric tipărit la București în anul 1828, cu însemnarea: „Acest pateric este o obștii starețului Paisie“. Iar la sfârșit: „Această carte iaste a mănăstirii Secului“. Pe fila scării este scrisă data morții starețului Neonil: „La anul 1853 Octombrie 16, s'au săvârșit din viață părintele nostru Neonil arhimandritul și starețul sfintelor mănăstiri Neamțul și Secul. Octombrie 16“. Pe două foi, copertă falsă, din față la acest pateric se găsește scris: „Cuvânt pentru răbdare“. Câteva versuri pustnicești, scrise de Enachi Teodorovici, dascăl; o scrisoare a lui familiară și câteva date privitoare la pacea de treizeci de ani dintre Ruși și Turci, stricarea acestei păci peste 13 ani, 1774—1787; omorârea Domnului Grigorie Ghica, în mod mișelesc de către Turci și răpirea Bucovinei de către Austrieci.

40. Molebnic tipărit la Iași în 1828, cu însemnarea: „Acest molebnic este a sfintei mănăstiri Secului, rânduit să fie la strana moldovenească, în biserică mare; iar carele va îndrăzni a-l înstreina dela biserică să fie sub neertat canon până ce-l va întoarce înapoi. 1832 August 6“.

41. Penticostarion tipărit la Neamțu 1831, cu însemnarea: „Acest penticostarion s'au dat de Sf. Sa părintele starețul Dometian sfintei mănăstiri Secului; iară cine va îndrăzni a-l înstreina să fie sub neertat canon până il va întoarce la loc. 1832 August 29“.

42. Catehism tipărit la Iași în 1828, are însemnarea : „Această carte ce să numește catehisis este a lui Constandin fiul sărdariului Ilieș Toader, ce șade în Cârломănești ținutul Tutovii și învățat pe carte la naționala școală din târgul Bârladului la anul 1832 Decembrie 8“. Cartea în prezent se găsește în biblioteca mănăstirii Secu, dăruită poate

43. Minee tipărite la Neamțu în 1831, două trupuri pe întreg anul, s'au dăruit mănăstirii Secu de starețul Dometian. Toate poartă însemnarea : „Aceste minee împreună cu cele unsprezece s'au dat de sfinția sa părintele Starețul Dometian sfintei mănăstiri Secului, la biserica cea dinlăuntru mănăstirii unde să păznuște hramul Sfântului Ierarh Nicolaie, ca să fie nestrămutate dela această biserică ; iară cine va îndrăzni ale strămuta să fie sub neertat canon până le va întoarce iarăși la aceeași biserică. 1832 August 29“. T. G. Unele minee sânt ale Sihăstriei. Tot dela starețul Dometian este și un Penticostarion de Neamțu, ediția 1831, dat mănăstirii Secului la 1832 August 29.

44. Liturghie de Buzeu, tipărită pe vremea episcopului Chesarie, două exemplare : una tipărită în tipografia lui Eliad la 1833, dăruită mănăstirii Secu de un miluitor ascuns și alta tipărită la 1840, tot sub acelaș episcop, cu cheltuiala ierodiaconului Dionisie Romano profesorul naționalist și directorul tipografiei episcopale. Aceasta din urmă are scris așa : „Această sfântă carte liturghia iaste dăruită de Sfinția sa părintele Doroftei duhovnicul la Sfânta Săhăstrie a Secului, spre veșnica Sfinției Sale pomenire ; și cine va îndrăzni a o înstreina să fie sub neertat canon până o va da iarăși înapoi. 1841 August 3“.

45. Puțul Sfântului Ioan Gură de Aur, cuvântări, tipărit la Buzeu în 1833, pe vremea episcopului Chesarie. Are această însemnare : „Această carte ce să numește puțul Sfântului Ioan Gură de Aur, iaste a sfintei mănăstiri Secului de obștie și cine o va înstreina să fie înstreinat de Dumnezeu. Pe coperta interioară, falsă, scrie așa : „Această carte s'au cetit de mine toată în vremea surghiunii mele la sfânta mănăstire Secul. 1864 Februarie 16. Vasile Botez din Romana. Mai jos, tot pe aceeași foaie ; „Plângeți și vă văicărați că numai așa veți fi mântuiți și veți intra la locul gătit vouă, unde vă aștepta dreptul giudecătoriu. Vasile Botez“. Găsim în cartea numită Ecclesiast... „Nu este nimic nou sub soare... Ce este, a mai fost și ce va fi, a mai fost. „(Ecclesiast cap. I, 9 și cap. III, 15). Anu-

mite stări de fapte dela noi care ni se par excepționale și nouă, au fost și pe vremea înțeleptului Solomon, și pe vremea surghiunitului Vasile Botez dela Roman și chiar pe vremea noastră. Suferința este coroana de aur a creștinului și a românului. Suferim și răbdăm fiindcă știm că Dumnezeu este cu noi.

46. Evanghelie tipărită la Neamțu în 1834, legată în piele maro, cu însemnarea: „Această sfântă Evanghelie s'au rânduit la sfânta mănăstire Secului, la paraclisul Maicei Domnului Adormirea, ca să fie acolo nestrămutată; iară cine va îndrăzni, oricine ar fi, a o înstreina dela locul ei să fie sub neertat canon, până când iarăși o va aduce la urma sa. 1836 Mai 20”.

47. Viețile Sfinților tipărite la București în 1835. Ele sunt pe întreg anul și sunt drepte ale mănăstirii Secului. Toate au însemnări pe ele făcute de către diferiți călugări și frați care le-au cetit. Pe cartea viețile Sfinților depe Februarie se găsește însemnarea morții duhovnicului Calistrat, un mare sprijinitor al mănăstirii Secu. Și alte însemnări. 1. Însemnarea privitoare la Calistrat este așa: „*Au răposat părintele Calistrat duhovnicul la anul 1849 Decembrie 18, carele au fost dintr'ai părintelui starețului Paisie*“. Altă însemnare care glăsuiește așa: 2. „*Am cetit și am rămas mulțămit și folosit de câștigarea fericirilor cerești a sfinților cuprinși pi această carte, pentru care și eu mult păcătosul întru nimica scăpat de păcat. O de m'ăși invrednici mântuirii, cu ale lor sfinte și plăcute rugăciuni, către același isvor de milostivire a prea înduratului și bunului Dumnezeu. K. II = M. = 1853 Iunie 1*“. Subt care se găsește și aceasta. 3. „*Supt iscălitul am cetit și am rămas mult prea mulțumit și de câștigarea fericirilor folosit în Hristos Iisus. Pentru care și eu mult păcătosul doresc să mă mântui, cu a Sfinților mucenici rugăciuni. Am gătit de cetit. Ionichie monah Vatecă*“.

48. Apostolul tipărit la Buzeu în 1836, pe vremea episcopului Chesarie, cu însemnarea: „S'au dat Sihăstrii Secului de ierodiaconul Ezechil la 1843 Noembrie 13”.

49. Apostol tibărit la Neamțu în 1851, cu însemnarea: „Acest sfânt apostol s'au rânduit de părintele Neonil starețul ca să fie la sfânta mănăstire Secul de obște, iar cine îl va înstreina să fie neertat de Dumnezeu. 1851. T. G.”.

50. Praștie tipărită la Neamțu în 1836, cu însemnarea :

„Această carte s'au afierosit schitului Sihla cu hramul Nașterea Sfântului Ioan Botezătorului ; și cine îl va înstreina dela acest Sfânt locaș să fie sub neertată canonisire, cu furii de cele sfinte. 1837 Octombrie 30“. Iar pe copertă are însemnarea : „Am cetit și eu pe această carte smeritul și mai mult decât toți păcătosul. 1854 Ghen, 25, Fratele Haralambie păcătosul“.

51. Honograf tipărit la Neamțu 1837, cu însemnarea : „Această carte ce se numește honograf iaste a sfintei mănăstiri Secului, iară cine o va înstreina dela această sfântă mănăstire să fie sub neertat canon de sfântul Ioan Botezătorul până ce iarăși o va întoarce la locul său“.

52. Doxastarion, carte de cântări bisericești grecești, tipărit la Constantinopol în 1841. Pe foi are scris : „Această carte doxastarion cu slavele sfinților de peste tot anul, a vecer-ni a utreniei, s'au rânduit de sfinția sa părintele nostru starețul Neonil, ca să fie la sfânta mănăstire Secul de obște. T. G.“. In biblioteca mănăstirii sunt multe cărți de cântări bisericești, tipărite și manuscris, dar fără însemnări. Unele manuscrise sunt rămase dela ierodiaconul Neofit Boghin din această mănăstire, un neintrecut cântăreț și compozitor de cântări, care a trecut către veșnicile locașuri în 1912. Chilia lui era așezată între vechea prescurărie, — cam unde-i chilia de azi a ieromonahului Luca Moșneagu și chilia ieromonahului Doroftei Lica, care a fost a duhovnicului stareț Calistrat Savu, lăsată moștenire ucenicului său monahului Ioanichie Sturzu, băștinaș din comuna Pipirig - Neamțu, de unde era tipicarul și prescurarul mănăstirii, Visarion Gheorghită, călugăr smerit și cuvios. Chilia lui era așezată în fundul grădinii de pomi roditori, în dosul casei de astăzi a părintelui Ioanichie Sturzu ; și a fost stăpânită de mai mulți călugări până a fost dărâmată definitiv. Casele în afară de cetatea de zid sunt datorite numărului mare de călugări care au trăit la Secu. Pe vremuri, când mănăstirea era înzestrată cu multe averi, numărul călugărilor trecea de 600 de viețuitori. Dintre ei s'au ales diferiți meșteșugari, bisericași, cântăreți și caligrafi. Neofit Boghiu este un scoborător dintre aceia. Cu părere de rău arăt că la Secu dela el și până astăzi s'a simțit lipsa cântăreților buni.

53. Liturghie tipărită la Iași în 1845, care are scris pe foile sale : „Această liturghie este a obștii starețului Paisie și s'au dat de sfinția sa părintele starețul Neonil la sfânta mănăstire Secului ca să fie nestrămutată în sfântul altar ; iar carele va îndrăs-

ni a o întoarce din sf. altar să fie sub neertat canon până o va întoarce iarăși înapoi. Ianuarie 21.“

54. Triod — slujba postului mare — tipărit la Neamțu în anul 1846, dăruit mănăstirii Secu, de starețul Neonil, care a dat mai multe cărți și care a făcut și toaca de fer, dela biserica mare din mănăstire. Pe el scrie așa: „Acest triodion împreună cu celelalte două s’au rânduie de sfinția sa părintele nostru stareț Neonil, ca să fie în sfânta mănăstire Secul pentru trebuința obștii; iară cine va îndrăzni a-l înstreina să fie sub neertat canon până îl va aduce la locul său. 1848 Octombrie 20. T. M.“.

55. Minee de Neamțul pe întreg anul, ediția 1845, 1846 și 1847, trei trupuri întregi, toate ale mănăstirii Secu, dăruite sau cumpărate la 1848. Toate au aceeași însemnare pe file. Pentru a se cunoaște felul întocmirii scrisului folosesc o însemnare: „Această carte mineiul.. este a mănăstirii Secului, unde iaste hramul Tăerea capului sfântului Ioan și nimenia să nu le ea dela biserica sfântului Ioan, că va fi sub canon neertat până când nu-l va întoarce înapoi și vinovat înaintea lui Dumnezeu fiind de sfântul Ioan, 1848. Octombrie 20. T. G.“.

56. Minunile Maicei Domnului, tipărită la Neamțu în 1847, Mai 29, cu însemnarea: „Această carte iaste a sfintei mănăstiri Secul de obște și cine o va înstreina să fie sub canon. 1848 Octombrie 20; rânduie de părintele starețul Neonil“. Exemplare de felul acesta sunt mai multe la Secu; am ales pe acesta deoarece la urmă are și această meditație. „Ah, lume, lume, trecătoare tare ești înșelătoare. Te arăți cu multă avere dară ești în scurtă vrere. Te arăți tare frumoasă ca florile în prevasă. Cu păcate eu am să trăesc și bune să nu vorbesc“.

57. Prolog (Viețile sfinților) tipărite la Neamțu 1855, are însemnarea: „Acest prolog iaste a sfintei mănăstiri Secului și cine va îndrăzni, ori în ce chip, al înstreina dela această sfântă mănăstire să fie sub canon de Maica Domnului și de sfântul Ioan Botezătorul până ce iarăși îl va întoarce înapoi 1855. Iulie 2“.

58. Liturghie tipărită la Neamțu în 1860, cu însemnarea: „Această sfântă și dumnezeiască liturghie iaste a sfintei mănăstiri Secului de obște și s’au rânduie în sfântul altar și cine va îndrăzni să o fure să fie sub canon până o va întoarce înapoi, la al său loc numit. 1866 Iulie 18 zile“. Liturghiile din 1860, la Secu, sunt mai multe care au însemnări pe ele. Una

dintre ele, este dăruită de ieromonahul Iosaf la 1883; am dat-o numai pe aceasta, care spune atât cât trebuie.

II. CARTI MANUSCRISE : 59. Semnele venirii lui Antichrist dela 1704, manuscris, transcris de ieromonahul Ioanichie la 1831. Are însemnarea: „Această carte s'au prescris mănăstirii Văratecului prin osârdia sfinției sale maicei stareții Olimpiada Hereasca în 1831, de mine Ionichie ieromonah“.

60. Panahidă cu învățături folositoare pentru pomenirea morților, manuscris de 42 pagini, legat, scris în 1773 Ianuarie, de către Vartolomeiu Măzăreanu la Putna, cu cheltuiala lui Iacov Neamțeanul duchiul mitropoliei Moldovei, dela Iași. Pe foile ei se găsește însemnarea: „Această carte panihidă s'au dat să stea deapururea în biserica sfântului Gheorghe pentru nevoia ce urmează în care iaste și canonul pentru morți și cuvintele pentru folosul ce să pricinuește din rugăciuni și milostenii“.

61. Canonul Prea Sfintei Născătoarei de Dumnezeu, manuscris legat scris la 1796 de către Ioanichie Pitar ot Botoșani. Are însemnarea: „Aceasta s'au cumpărat de către acum iscălit și pe cine va citi după a lui silință rugăciune, să zică Dumnezeu să-l ierte pe mult păcătosul Eftimie monahul. 1819 Oct. 15“. Și mai departe: „Această sfântă carte este dreaptă bine cumpărată dela sfinția sa Părintele Antipa din sfânta Mănăstire Neamțul 1851 Decemvrie 24. Isichie ieromonahul“.

62. Sfântul Nil de Sorsca cuvinte duhovnicești, manuscris legat în piele, fără dată și fără numele celui care a scris cartea; are însemnarea: „Această cârtică ce să numește a sfântului Nil dela Sorsca, este a schitului Săhăstria și nimeni să nu-l înstreineze“.

63. Mineiu pe luna lui Decembrie, manuscris frumos scris de Spiridon ieroschimonah, scris în 1808, a schitului Sihăstria Secului, în anul când muscalii stăpâneau țara Moldovii. Are scris pe coperta interioară, plină de chenare frumoase: „Întru slava sfintei și cei de o ființă și făcătoarei de viață și nedespărțitei Troițe: Tatălui și a Fiului și a sfântului Duh. S'au scris aceasta de Dumnezeu însuflată carte: adică mineiu, luna lui Decembrie, cu cheltuiala pre cinstit părintelui Climent ieromonahul din mănăstirea Neamțul, în vremea prea cuviosului părintelui Ioan starețul ieroschimonahul și arhimandritul, carele au stăpânit amândouă mănăstirile; adică Neamțul

și Secul, și l-au dat aicea la Sihăstria Secului, împreună cu alte zece tipărite, pentru pomenirea sa și a părinților săi. Deci mă rog părinților și fraților ca orice greșală veți afla să mă iertați, ca fiind eu limbă streină nu știem deplin ortografia în limba aceasta. S'au scris la anul 1808, când moscalii stăpâneau țara; sau scris de Spiridon iroschimonah bolgariul“.

64. Ingerescul chip sau rânduiala tunderii, manuscris legat, fără numele scriitorului, fără dată și fără vremea când a fost dăruită, cu însemnarea: „Această carte este a obșii starețului Paisie și cine o va înstreina din obștie subț neertat canon va fi până când iarăși o va întoarce înapoi“.

65. Panahidă manuscris, fără numele scriitorului și fără dată aparținând schitului Sihla, cu însemnarea: „Această panahidă s'au dat să stea aicea la sfântul schit Sihla ca să fie la vreme de nevoie, iară cine ar îndrăzni să o ia va fi subț neertat canon până o va întoarce iarăși 1812“.

66. Târnosanie tipărită la Iași în 1752, tradusă fiind pe vremea mitropolitului Iacov al Moldovei și Domnului Ion Constantin Racoviță voevod, de către Duca Sotirovici tipograf din Tasos, care a și tipărit-o în tipografia sa, *manuscris prescris* în mănăstirea Secului în zilele starețului Silivestru veleat 1815, de păcătosul Chiril schimonahul în Secul“; Această târnosire iaste a sfintei mănăstirii Secului și cine va îndrăzni a o înstreina să fie subț canon pânăce o va întoarce la locul său; iară îndrăsnind a o însuși luiși și precum s'au zis nu o va întoarce la locul său să fie subț blestem dela Maica Domnului și dela toți sfinții lui“.

67. Isaia pustnicul manuscris, fără dată și fără numele scriitorului: Această carte este a sfintei mănăstiri Secului 1820“.

68. Prolog pe lunile Decembrie, Ianuarie și Februarie, manuscris legat în piele. Are pe prima pagină: „S'au început la 30 Mai 1829;“ iar pe a doua pagină: „Această sfântă carte ce să numește proolog, iaste a sfintei mănăstiri Secului, fiind dăruit de sfinția sa părintele Gherontie duhovnicul și tipograful spre a sa pomenire“.

69. Rânduiala tunderii în monahism, manuscris scris frumos, cu frumoase chenare din culori vegetale, legat în piele, cu toc de piele gălbue; are numai data când a fost trecută în altă mână: „Această cărticică care este a tunderii

s'au hărăzit de sfinția sa Părintele Venedic prin stareț, ucenicului său ierodiaconului Teofan. 1843, Decembrie, 28“.

70. Everghetos (adunare de cuvinte duhovnicești), manuscris fără dată, legat; la sfârșit are numele scriitorului: „Această carte care se numește Everghetos, carte care întocmai s'au prescris de Timotei ieromonahul și duhovnicul mult păcătosul și greșitul; cine o va ceti să se roage pentru mine ca doară voi afla milă la înfricoșata judecată a lui Dumnezeu, Amin“. Tot la sfârșit, este și însemnarea schimonahiei Glafira Cantemir care a cetit cartea aceasta; „Eu nevrednica schimonahia Glafira Cantemir am cetit sfântă cartea aceasta și mult m'am folosit 1890 August 30. Dar vai mie! că nimic nu urmez celor ce am cetit și frică-mi este să nu mă osândesc“.

71. Povestire despre sfânta icoană a maicei Domnului ceiece prin văzduh a venit dela Țarigrad la Rusia mare: *manuscris fără dată și scriitor*. Are însemnarea: „Această carte iaste a obștii starețului Paisie și cine o va înstreina din obștie va fi subt neertat canon până o va întoarce iarăși în obștie“.

VI. Material Consultat

1. **Andronic** : Istoria mănăstirii Secu, manuscris No. 1270 A. (A. R).
2. " : Catagrafie pentru toate odoarele sfintei mănăstiri Neamțu și Secu, mss. 1552, din 1856. A. R.
3. " : Istoria mănăstirii Secu t. II. mss. Noul Neamțu.
4. " : Istorie pentru Sf. Schituri, a Sf. Mănăstiri Neamțu și Secu. Cartea 10. mss. Noul Neamțu.
5. **Arhim. Augustin Brahu** : Istoria Mănăstirii Neamțu și Secu (mss. biblioteca m-rii Neamțu).
6. **Arhivele Statului** : Secția istorică. Așezământul M-rii Neamțu.
7. **Gh. Balș** : Biserici Moldovenești din veacul al 16. Buc. 1928.
8. " " Biserici Moldovenești din veacul al 17 și 18-lea Buc. 1923).
9. **I. Bianu** : Columna lui Traian (revistă) Buc. 1882.
10. **C. Bobulescu (pr)** : Mitropolitul Veniamin Costache. Chișinău 1933.
11. **Miron Costin** : Condică despre descălicatul țării Moldovei, manuscrisul 103, A. R.
12. **M. Costăchescu** : Cercetări istorice : (Revistă) Iași, 1928, an. IV. grecești. tom XIII, București 1914.
13. **M. Cogălniceanu** : Letopisețele Moldovei t. III. Buc 1874.
14. **M. S. Regele Carol al II-lea** : Discursuri culturale. Buc. 1939.
15. **Narcis Crețulescu** : Istoria Cetății Neamțu. București, 1905.
16. **T. Codrescu** : Uricarul, vol. XIV, Iași.
17. **Serghie Cetvericov** : „Paisie“, trad. Epis. Nicodem, (Semințe Evanghelice vol, IX), Mănăstirea Neamțu, 1933.
18. **Tiberiu Crudu, prof** : Impresii din registrul vizitatorilor dela Secu. 1929.
19. **D. Dan** : Cronica Rădăuților. Cernăuți, 1902.
20. **E. Diaconovici** : Enciclopedia română t. III, București.
21. **D. Frunzescu** : Dicționar topografic și statistic. Buc. 1895.
22. **Alex. V. Gâdei** : Studii asupra cronicarilor moldoveni din secolul al XVII. București 1898.
23. **Pr Const. Grigorie** : Anuarul Seminarului „Sf. Neculai“ din Râmnicul Vâlcea. Tip. Cozia, 1930, pp. 135—137.
24. **B. P. Hajdeu** : Revista Arhiva istorică I—II.
25. **Eudoxiu Hurmuzachi** : Istoria Românilor (scrisori și documente).
26. **P. V. Haneș** : Istoria Literaturii românești. Buc. 1939.
27. **N. Iorga** : Inscriptții I. București 1905.
28. " " Contra dușmăniei dintre nații : Românii și Ungurii. București, 1932.
29. **N. Iorga** : Documente Calimachi, vol. II. Buc. 1902.
30. " " Studii și documente, vol. XII, (7) Buc., 1910
31. " " Istoria literaturii române I. ed. II. Buc 1925.
32. " " Istoria bisericii române I, ed. II, București, 1929.
33. " " Les arts mineurs en Roumanie. Buc. 1936.
34. " " Prinso lui D. A. Sturdza. București, 1903.
35. **Em. Lăzărescu** : Cavalerii Teutoni și Țara Bârsei (note) Brașov 1934.
36. **I. Lahovari, C. I. Brătianu și Gr. Traian** : Marele Dicționar geografic, t. V. București... 1914.
37. **Alex. Lăpedatu (prof. univ.)** : Monumentele românilor. București. 1914.
38. **P. S. Grigorie Leu** : Mănăstirile. (Bis. ortodoxă română. Buc. 1929, an. XLVII.), pp. 872.
39. **Melchisedec** : Cronica Romanului I. București 1874.
40. " " Notițe istorice și arheologice. București 1885.
41. **Pr. N. Mătasă** : Călăuza județului Neamțu. 1936.

42. **Pr. Gr. Musceleanu**: Monumentele Străbunilor din România I. București 1873.
43. † **At. Mironescu episcop**: Istoricul eparhiei Râmnicului Noului Severin. Buc. 1906.
44. † **At. Mironescu**: fost mitropolit primat: Istoria Mănăstirii Cernica, tip. Cernica 1930.
45. **Șt. Meteș (pr.)**: Istoria bisericii românești din Ardeal și Ungaria. Arad 1918. vol I.
46. **Mitropolia Moldovei**: Iași (arhivă).
47. Inventarul m-rii Neamțu, (manuscris), 1553). A. R.
48. **Mănăstirea Neamțu** (Biblioteca): Sinodicul mănăstirii întocmit la 1873, din îndemnul mitropolitului Calinic Miclescu, (manuscris).
49. **P. S. Episcop Nicodem**: Memoriu asupra vetrii mănăstirii Neamțu. 1933.
50. **St. Nicolescu**: Documente slavo-române Buc. 1905.
51. **St. Orășanu**: Cronicarii moldoveni din secolul 17. Buc. 1899.
52. **Alexe Procopovici**: Introducere în studiul literaturii vechi. Cernăuți, 1922.
53. **St. Petrescu**: Odoarele Mănăstirii Neamțu și Secu. București, 1911.
54. **T. M. Popescu**: Divin și uman. Buc. 1924.
55. **Eugen Procopan**: Paisie Velicicovschi. (rev. soc. Ist. arh-bis.) Chișinău 1933, vol. XXIII.
56. **Radu Rosetti**: Conflictul dintre guvernul Moldovei și Mănăstirea Neamțului. Buc. 1910:
57. **Radu Rosetti**: Ungurii și episcopiile catolice din România. Buc. 1905
58. **C. Rădulescu-Motru**: Românismul, București 1936.
59. **N. I. Rusu**: Literatura română. Buc. 1939, v. I, p. 1.
60. Revista Arhiva istorică Iași, an. XX—XIV. A. R.
61. " arhivelor, București, 1876, an, II.
62. " geografică, an. 1—10.
63. " Mitropolia Moldovei. Iași, 1935, An. XI, No. 1—2.
64. **H. Sthal și D. Bogdan**: Manual de paleografie slavo-română București, 1936.
65. **Mănăstirea Secu**: (Biblioteca, veșmântărie, arhivă).
66. **P. S. Tit Simedrea**: Referat asupra Seminarului călugăresc. (Actele, debaterile și hotărârile adunării eparh.) București, 1929.
67. **M. Sturza (vv)**: Așezământul Mănăstirii Neamțu, 1843.
68. **Călea Sebastian**: O rătăcire sistematică prin țara mea. (Anuarul Sem. Sf. Neculai din R. Vâlcei). Tip. Cozia. 1930.
69. **N. Tomescu (prof. univ.)**: Mitropolitul Grigorie al IV-lea al Ungro-Vlahiei. Chișinău. 1927.
70. **Ierom. Dionisie I. Udișteanu**: Ogor înțelenit (O comoară duhovnicească) Cernica, 1936, pp. 33—38.
71. **Ierom. Dionisie I. Udișteanu**: Seminarul Monahal. Tip. Cernica 1937.
72. **Grigorie Ureche**: Cronica Moldovei după secolul al XVI-lea până la 1594. Paris, 1878.
73. **V. A. Ureche**: Istoria Românilor. vol. X. București 1897.
74. **Gh. Ungureanu**: Din trecutul județului Neamțu, extras, 1937.
75. **Visarion mitropolitul Bucovinei**: Monahismul ortodox din România de astăzi. Cernăuți 1938.
76. **Alex. Xenopol**: Istoria Românilor III, 1890.
77. **I. D. Ștefănescu**: L'évolution de la peinture religieuse en Bucovine et en Moldavie, depuis les origines jusqu'au XIX siècle. Paris. 1928.
78. **Alexianu și Stoicescu**: Codul General al României. Buc. 1938, vol. XXV 1937, p. II.

VII. Indice de nume și locuri.

A

Academia română (biblioteca)...
Acatrinei (ierom. Epifanie)
Adam (m-re)
Adormirea Maicei Domnului (hram)
Agapia (m-re) XII
Alexandru (Moghila vv.)
Alexandru Lăpușneanu (domn) XII
Alexie Mihailovici (împărat)
Alexandru Pavlovici (împărat)
Alexandru Corlățeanu (argintar)
Alexandru Iliș (domn)...
Alexie Arististnos (canonist grec)
Alexianu (prof.) XLI
Alunișul (culme) XLII
Amfilofie (monah)
Ambrosie (arhiep. Serelbrenicov) XIX
Andronic (ieroschim. Popescu).. XIII
Anica (cucoană Botez)
Ana Petrovna (împărăteasă)
Anastasia (Crimca arhiep.)
Anastasia Scorțescu (cronicar)
Andrei (duhovnic)
Antipa (ierom.) 66.
Antim (arhieru Petrescu) XXIX
Andrei (ierom. stareț) XV
Anastasia (soție soțul) XIII
Antim (ierom. Găină) XXXI
Arhivele Statului (Buc... documente)
Argeș (episcopie)
Athos (Sf. munte)... XVII
Atanasie (greșit Anastasia Crimca)
Athon (Sf. munte)... XVII
Atanasie (episcop Mironescu) V, VI
Augustin (arhim. Brahu).
August (lună)
Austria. (țară)

B

Balș (Gh arhitect) 7,
Badenschie (Dr.)
Barvinski (Eugeniu) 8,
Batiște (Const. Veveli)
Balomirești (sat)
Basarabia (provincie) XXX
Berindești (sat)
Bianu (prof. Ioan)
Bivolărie (vale) IX
Bistricioara (sat) XXII
Blaj (oraș)
Blebea (sat)
Bobulescu (pr. C.) XII
Botez (Anica cucoană)
Bogoslovul (bis. cimitir Secu)
Bogdan Damian (custode) IV, 17
Boiștea (sat)
Bogdan (dom)
Botoșani (oraș)
Bour (culme) XLII
Brătești (sat jud. Roman)
Brașov (oraș)
Brăteanu (I)
București (capitală...)
Buciuc (Costea, vel vornic)
Buzeu (oraș)
Budapesta (oraș)
Bucovina (provincie) XV
Bălăița (arhim. Ilarion) stareț... XXXI
Bălțătești (moșie) XXXIX
Bârsei (țară)
Bârlad (târg)
Bâtca netedă (deal) XLII

C

Caradja (Ioan)
Calistrat (duhovnic)

Dionisie I. Udișteanu

Calimachi (mitr. Gavriil)
Carol I (M. S. Regele) XXVI
Carol al doilea (M. S. Regele) VI, LV
Carlovitz (oraș)
Calimah (Grig. Ioan domn)
Calinic (duhovnic)
Canta (Maria)
Cantacuzino (Matei.) XXII
Calistrat (egumen Savu) XXIV
Calistrat (arhim. Dima) XXIX
Carpen (pârâu) XLII
Cancicov (M. ministru) XLII
Cernăuți (oraș)
Cetvericov (Serghie) protoiereu
Cehan (Mihai Racoviță domn)
Ceahlău (munte)
Cernica (seminar) XLVIII
Chesarie (episcop de Buzău)
Chesarie (arhim. Păunescu) IV
Chesarie (Ieromonah)
Chiev (oraș) XVI
Chiril (schimonah)
Chiriac Nicolau (arhim.)
Chișinău (oraș)
Chiparis (schit) XIII
Chiriacu (pârâu) XXXVIII XXXIX
Chite (obcină poiana) XXXIX
Chițigaia XLII
Cireși (Pepelea isbașă)
Climent (duhovnic)
Costache (Lifșicar zugrav)
Constantin (Moghila vv.)
Costăchescu (Mihai profesor)
Constantin (Batiște Veseli)
Constanța (port, oraș)
Constantin (Sf.) XVIII
Constantin (Moruzi domn)
Cotnari (vie)
Cozmești (sat)
Constantinopol (oraș)
Cogălniceanu (M.)
Costache (dascal)
Constantin (Ilieș sard)
Codrescu (T.)
Cozia (tipografie)
Const. (pr. Grigore)
Coasta fagului (deal) XLII
Crețulescu (arh. Narcis)

Crucea lui Partenie (cotitură) X
Crimca Atanasie (Anastasia) mitrop.
Crit (oraș)
Cumania... (țară)
Căpotești (sat)
Călimănești (sat)

D

Dabija (Evstrate) domn
Damian Bogdan (custode) VI, 17
Danolovici (Pătrașco)
Daniil (Adrian monah)
Daniil (arhim. Ciobotarul) LI
Dealul lui Vodă (sat)
Despa (Șetrăreasa Cosma)
Decembrie (lună)
Dimitrie Dan...
Dionisie (arhim. stareț)
Dimitrie (Sf. Basarabov)
Dimitrie (Sulima arhiereu)
Dionisie (Anagnost monah)
Diaconovici (E.)
Dionisie (ierom. Udișteanu) IV, V, VI, XLI
Dometian (ieroschim. stareț)
Dometie (monah)
Donici (Nicoară pârcaľab)
Doroftei (duhovnic)
Doroftei (shim. Argeșeanu)
Dositeiu (mitropolit)
Doroftei (Lica ierom.) IV
Doroftei (monah) XX
Dobrean (deal) XXXIX
Domesnic XXXIX
Dragomirna (m-re)
Dragomirna (m-re) XX
Drăgănești (moșie) XXXVIII
Drâsda (movilă) XXXVIII
Dumnezeu (voință a lui)...
Dumbrăvița (sat)
Dălhăuți (m-re) XVII

E

Ecaterina (împărăteasa)
Ecaterina Alexievici (împărăteasă)
Ecaterina Pisoschie
Ecaterina Spătăroaie a Pășcăniții
Eftimie (ierom. Tănase) XXXI
Eftimie (monahul)
Efrem (Sirul cuvios) XV
Eftimie (stareț Cananău) XV, XIX

Indice de nume și locuri

Eliade Neofit (egumen)
 Elena (n. Rareș doamnă)
 Elena Niculăeasa
 Elisabeta Pétrovna (împărăteasă)
 Elisabeta (schimonahia)
 Elisabeta (monahia)
 Emil (Lăzărescu)
 Emilian (ierod. Lupu) IV
 Enachi Teodorovici (dascăl)
 Epifanie (ierom. Acatrinei)
 Epifanie (duhovnic)
 Eugeniu (Barwinski) 7
 Eufrosina Borș (monahie)
 Evstratie logofăt...
 Evstratie Dabija (domn)
 Evghenie (monah Pojoga) IV
 Evghenie (arhim. Ungureanu) XXXI

F

Februarie (lună)
 Filaret (patriarh rus)
 Filip (apostol)
 Filoteia (monahie)
 Filaret (ierom. Constantinidi)
 Filaret (Mireon arhieru)
 Francisc I (împărat)
 Frunzescu D.
 Furtună (ec. D.)
 Fălticeni (oraș)
 Făgăraș (oraș)
 Făgăraș (Ioan)

G

Gavriil (mitrop. Calimach)
 Gavriil Lupu (ctitor)
 Gavriil Bănulescu (mitr.)
 Gheorghe (Balș.. arhitect)..
 Gheorghe (Moghila) mitropolit..
 Gherasim (arhim)
 Gherasim (episcop Roman)
 Ghenarie (Ianuarie) lună
 Ghervasie (ierodiacon)
 Ghermano (ieromonah stareț)
 Gheorghe Econom
 Gherasim ieroschim.
 Gheorghe Condos
 Ghermano (ieroschim.)
 Gherasim (ierod. tipogr.)
 Gherontie (monah)

Gheorghe (Sf. Biserică)
 Gherontie (duhovnic)
 Ghedeon (mitropolit)
 Gheorghe biv. Stolnic XIII
 Giurgești (sat)
 Glafira (monahie Cantemir)
 Glicherie (ierom. Moraru) IV.
 Grigorie (episc. Pașca) XVIII
 Grigorie (Ureche) dvornic
 Grigorie (pr. Musceleanu)
 Grigorie (Radu pr.)
 Grigorie (Ioan Calimach) domn
 Grigorie Alex. Ghica (domn)
 Grigorie argintarul..
 Grigorie (Brâncoveanu)
 Grigorie Decapolitul (Sf.)
 Grigorie (Dialogu Sf.)
 Grigorie (monah)
 Grigorie (P. S. Episcop Leu) XII
 Gârle (sat, Putna) XIV
 Gâdei Alex.

H

Haralambie (ieromonah)
 Haralambie (frate)
 Hajdeu (B. P.)
 Hangu (sat) IX
 Hermeziu (Const. paharnic)
 Horaița (m-re)
 Hristos (Mântuitorul)
 Hristofor (ierod. Dancu) V
 Huși (episcopie, târg, oraș)
 Hurmuzachi Eudoxiu
 Humulești (sat), VIII
 Hâncescu (Petrache zugrav)

I

Iași (oraș)
 Ianuarie (lună)
 Iacov (arhiepiscop)
 Iacov (mitr. Stamate)
 Ieremia (Moghilă) domn XIII
 Ierast (vel postelnic)
 Ieremia (maestrul)
 Iezechil (ierom.)
 Ignatie (mitrop.)
 Ilarie (arhim. stareț)
 Ilarion (arhim. Bălăiță) stareț
 Ilarion (ierom.)
 Ilarie (ierom Vârزاریu)

Ilie (ieromonah)
 Iliși (vv. Rareș)
 Iliș Teodor
 Ilarion (arhim. Bălăiță)
 Înălțarea Domnului (biserică)
 Iosif Naniescu (mitrop.) XXIII
 Ioan (sf. Botezătorul)
 Ioan Sandu Sturdza (domn)
 Ioan Caradja...
 Iorga (Neculai profesor) V, XII, 7, 19.
 Ionescu (Gherasim arhim)
 Iosif (monah Cantacuzino)
 Ioan (Făgăraș turnător)
 Ioan (Gr. Calimachi) (domn)
 Ioan (arhim. stareț)
 Iorga (postelnic)
 Ioan Mărgean
 Ioan cel nou (sfântul)
 Iordache Miclescu...
 Ioan (ieroschimonah) 66
 Ionacachi (Chirigiu)
 Ionichie (monah)
 Ioan Comneanul (împărat)
 Ioniță Andrieș (jicnicer)
 Ioniță Sturdza (biv. vel postelnic)
 Ioan Creangă VIII
 Ioan (Românul sf.)
 Iosif (episcop Argeș)
 Ioan (cuv. Sinait Scăraru) XV
 Ioan (Gură de Aur sf.)
 Ioanichie (monah)
 Ioanichie Sturdza (monah)
 Iosaf (ieromonah)
 Ioanichie (ieromonah)
 Ioanichie (ierod. Grădinaru) IV
 Ioan (Emilian monah Havrici) IV
 Iosif (ierod. Luca) IV
 Ioan Velicicovsci (preot) XVI
 Irinarh (Miclescu arhim.)
 Isichie ierod.
 Isaac (Sirul cuvios)
 Isaia (pustnic)
 Iulie (lună)
 Iustin (ieroschimonah) XXII
 Iunie (lună)
 Iuliu (arhim. Scriban) XLIV
 Iustinian (ierom. Florea)

J

Jidești (sat)

L

Lapedatu (prof. Alex.) XXII, XLI, 13
 Lazăr Teodor
 Ladamirești (sat)
 Lahovari (Ioan)
 Largul (sat) XXII
 Leghen (deal) XXXIX
 Lișșicar (zugrav Costache)
 Liești (sat)
 Lipova (schit)
 Lupu (domn Vasile)
 Lupu (Zbârcea)
 Luca Moșneagu (ierom.)
 Lăzărescu (Emil)
 Lăpușneanu (Alex. domn) XII
 Lăpușna (ținut)
 Lăzărescu (Emil)

M

Maria Sf. Fecioara. V
 Maria (Batiște Veveli)
 Marea Neagră (mare)
 Maria (M. S. Regina)
 Maria Ilicina (împărăteasă)
 Martie (lună)
 Maxim Hagi (ierom)
 Macrina (sf.)
 Mavrocordat (Ioan domn)
 Mai (lună)
 Matei Basarab (domn)
 Macarie (moldo-valahul) XX
 Maria de Mangop (doamna) XLIV
 Melchisedec (episcop) 20,
 Meletie (arhim. Nicuță, stareț) XXXI
 Meletie Sirigu (arhim.)
 Mercurie (schimonah)
 Melania (doamna)
 Metodie (Racoviță vel logofăt)
 Meletie (mitropolit)
 Metodie (episcop)
 Meteș (prof. Șt.) VI
 Mitrofana (soția lui Ureache)
 Mihai (Costăchescu profesor)
 Miron (Barnovschie domn)
 Mihai Racoviță (domn)
 Mihail Sturdza (domn)

Indice de nume și locuri

Mihail Teodorovici (împărat)
 Misail (arhiepiscop)
 Mitrofan (episcop)
 Mircești (sat)
 Mihalache (biv vel stodic)
 Mihalache (tipograf)
 Moldova (mitropolie, țară, apă)
 Moscova (oraș)
 Moruzi (Const. domn) XXII
 Moldova (apă)
 Moinești (sat)
 Musceleanu (pr. Grigorie) 11
 Măreцуța (Batește fiica lui Ureache)
 Mântuitorul (Hristos)
 Mărgineni (sat)
 Mărculescu (pr. Gr.)
 Mătasă (pr N.)

N

Narcis (arhiereu Crețulescu)
 Natanail (ierosch. stareț)
 Nazarie (ierom. Lupu) XXIX
 Neamțu (Cetate, târg, pârâu) VII, XIII
 Neamțu (mare) LII
 Neofit (Eliade egumen)
 Neculai (profesor Iorga) V, XII, 7, 19
 Neonil (arhim. stareț)
 Neculai (sf.) biserică
 Nemțisor (moșie) XXXVIII
 Neonil (ieromonah)
 Nectarie (ieromonah)
 Nectarie (episcop)
 Neonil Boghiu (ierod.)
 Nistor (Ureache) XVI, 1, 6, 9, 29
 Nifon (schit) XXIII
 Nicodem (episcop) Stareț XXXIV,
 XXXVII, XXXIX
 Nicodem, (mitropolit,) VI LII
 Nicodim (monah Nistor Batiște)
 Nicolae Pavlovici (împărat)
 Nicanor (ierom, stareț)
 Nicolaescu (St.) prof. 16,
 Nicolae (Pavlovici împărat)
 Nicoară (Donici pârçalab)
 Nicolae Stratilat (vel vornic)
 Nichifor (ieromonah)
 Nicolachi (logofăt)
 Nifon (schimonahul)

Nicheia (oraș, sobor)
 Nicon (ieromonahul)
 Nifon (ieroschimonah)
 Nichifor (mitropolit)
 Nil Sorsca (cuvios) 66,
 Nistru (fluviu) XVI
 Noembrie (lună)

O

Octomvrie (lună)
 Oglinzi (sat)
 Olimpiada (Herăsca monahie) 66
 Orhei (ținut)
 Orășeanu (Șt)

P

Paisie (cuvios) stareț XV
 Pavel Petrovici (împărat)
 Partenie (arhim. Antohie stareț)
 Pantocrator (m-re) XVII
 Partenie (crucea lui) X
 Paisie (ieromonah)
 Pahomie (polonă) XXXIX, XLI
 Petru (voevod Rareș)
 Petru Popovici (turnător)
 Petru Alexievici (împărat)
 Petricani (sat)
 Pepelea (Cireși isbașă)
 Petrea (ieromonahul)
 Petru și Pavel (apostoli Sf.)
 Petre Bogza (vătaf)
 Petrache Geană
 Petru vodă (deal) IX
 Pimen (mitropolit)
 Piciorul rău (hatie) X
 Pipirig (sat) IX
 Piciorul câinelui (deal) XXXIX, XLI
 Platon XVI,
 Pleșul (culme) XLII
 Poltava (parohie în Ucraina) XVI
 Poiana Mărului (m-re) XVII
 Podișul (deal) XXXVIII
 Profira (Botez)
 Prodrom (m-re Athos)
 Prut (apă)
 Procopovici (Alex. prof.) VI
 Procopan Eugen jVXXXXX, II ,I
 Putna (ținut)
 Purcelești (sat) XIII
 Putna (m-re)

R

Racoviță (Metodie)
 Radu (Grigoșie Pr.)
 Radu Roseti
 Racoviță Mihai (domn Cehan)
 Rahila (monahie Isăcescu)
 Roman (oraș)
 Roșianu Petre (insp.) XLI
 România (țară)
 Roman (episcopie)
 Rosnovanu (Gh. logofăt)
 Rusia (imperiu)
 Rusu (deal) XXXIX, XLI
 Runcu (deal) XXXIX XLI
 Rădăuți (oraș)
 Răducanu (argintar)
 Răsboeni (m-re)
 Rădulescu Cont. (prof. Motru) XI
 Râșca (m-re)
 Râșciorii (sat)
 Râmnic (oraș)

S

Sava (mitropolit)
 Safta (schim. Brâncoveanu)
 Sava (colegiu sf.)
 Sasu Vasile (ministru.) XLI
 Scheia (sat Roman)
 Scriban (arhim. Iuliu) XLIV
 Secu (mănăstire, pârâu, vale) VII,
 XIX
 Serghie (Cetvericov) protoereu XVI
 Septembrie (lună)
 Septembrie (lună)
 Seminarul Monahal (Cernica)
 Silivestru (arhim. stareț)
 Sihla (schit)
 Simeon (Moghilă vv)
 Silivestru (arhim. Goroiu)
 Simota (Nicolaie)
 Slatina (m-re) XXVIII
 Sofronie (mitropolit Miclescu)
 Sora (mama lui Roșca vistierul)
 Solomon (înțeleptul)
 Spiridon (ieroschimonahul) 66
 Sturdza (Ion Sandu) domn
 Sthal (H. grafolog)
 Sturza Mihail (domn)

Stoicescu (prof.) XII
 Strungărie (culme) XLII
 Ștefănescu (I. D.)
 Ștefan (vv. Rareș)
 Ștefan (sf. arhidiacon)
 Ștefan (mitropolit)
 Ștefan (frate)
 Ștefan (Stratimirovici mitrop.)
 Suceava (oraș)
 Săhăstrie (schit)
 Săboanii (sat)
 Săscuța (pârâu) XLI
 Sârghia (poiană) XXXIX, XLI

T

Țara Românească...
 Teodosie (ierom. slovean)
 Teodorovici (monahie)
 Teodor Teodorovici (țar)
 Teodosie (duhovnic)
 Teofan (ieromonah Pârveu)
 Teodosie (mitropolit)
 Teodor (dascâl)
 Teofan (ierod.)
 Teofilact (mitropolit)
 Teodosie (ierod. Beloțeanu)
 Teodorit (monahul Paladi)
 Teodor M. Popescu (prof.) XXXI
 Timotei (arhim. stareț)
 Timotei (ieromonahul)
 Tit (P. S. Sîmedrea) XII
 Tiberiu (prof. Crudu)
 Tiasmin (ținut în Rusia) XVI
 Țolici (sat)
 Topolița (sat, apă)
 Tomșa (Gh.) vovod)
 Tocilescu (Gr.)
 Traian (columna lui)
 Trichke (oraș grec)
 Țudeci (sat)
 Tutova (ținut)
 Tăerea capului (Sf. Ioan Botezătorul)
 hram
 Târpești (sat)
 Tătărescu (Gh. prim. minist.) XLI
 Târgul Neamțu... (oraș)
 Târgoveți (sat)
 Târgul Frumos (târg)
 Târgoviște (oraș)

Indice de nume și locuri

U

Ucraina (provincie) XV
Udișteanu (ierom. Dionisie) IV, V, VI,
XXII.
Unguri (neam)
Ungheni (sat)
Ureache (Nistor)
Ureache (valea lui) IX
Utrenierul (clopt)

V

Valahia (țară) XVII
Vasan (munte) X
Vasile (Ureache prof.)
Varlaam (mitropolit. Moțoc) XV
Vasile Lupu (domn)
Vatra Iazului (sat)
Varsanofie (ierod).
Vasile (ieroschimonaș)
Valerian (ieromonah)
Vasile Botez (boer)
Vartolomeiu (arhim. Măzăreanu)
Valerian (ierom. Alexe) p. IV
Varlam (ierod Lica) IV
Vasian (ierom. Scripcă iegumen) IV
Venedict (duhovnic)

Veniamin (mitropolit Costache)
Venedict (stareț arhim).
Veniamin (ierod. Munteanu) IV
Vichentie Mălău (ierom. eclesiarh)
Visarion Gheorghiiță (monah)
Visarion (P. S. Episcop Puiu) XII
Visarion (I. P. S. mitropolit) XII
Vlădeni (sat)
Vovidenia (schit) XXV
Vorona (m-re) XVI
Vrangel (general rus)
Văratecu (m-re)
Vărzărești (schit) XVII
Vânătorii Neamțului (sat) VII,
Vâlcea (Râmnic oraș)

Z

Zbârcea (Lupul)
Zenovie (ierom. Roșca) XXIX
Zozima (cuvios) stareț X
Zosima (Schit)

X

Xenopol (Al. (profesor, istoric) 30
Xenia Iosipescu (monahie, stareță) XII
Xiropotamul (Secu, m-re)

CUPRINSUL:

	Pag.
<i>PREDOSLOVIE</i>	III
I. Introducere	V
II. Inscripții vechi dela Secu	
A. Biserici. B. Morminte. C. Clopote	1
III. Insemnări din pomelnicul ctitoricesc.	
A. Impărați. B. Ctitori. C. Vlădicii Moldovei	
D. Domnii Moldovii. E. Boeri. F. Călugări	22
IV. Insemnări depe odoarele mănăstirii.	
A. Aghiasmatare, antimis, aer. B. Blid (tavă de anaforă). C. Candele, chivote, cruci. D. Discuri. E. Evanghelii. I. Icoane îmbrăcate. L. Litier și liturghier. N. Nebederniță. P. Panaghier, pateric, potire. S. Steluțe, sfeșnice, serafim, sicriaș. T. Tablou pictat: Viața și pătimirea voevodului român. Evstafie	29
V. Insemnări depe cărți bisericești.	
A. Cărți tipărite între anii 1652—1860. B. Cărți manuscrise, scrise între anii 1704—1890	51
VI Material consultat.	
VII. Indice de nume și locuri.	

ILUSTRĂȚIUNI

1. <i>Secu</i> : vedere generală	IX
2. Cuviosul Paisie, starețul mănăstirii Neamțu	XVIII
3. Părintele egumen Calistrat Savu, cu soborul mănăstirii, la 29 August, anul 1908	XXIV
4. P. S. arhieru Nicodem, vicarul mitropoliei Moldovei și starețul Partenie Antohi, cu soborul dela Secu, la 29 August 1910	XXVIII
5. Părintele stareț Partenie Antohie cu soborul la 29 August 1919	XXIX

Cuprinsul

6. Părintele stareț Ilarion Bălăiță, cu soborul la 29 August 1915	XXX
7. P. S. Episcop Nicodem starețul mănăstirii Neamțu și Meletie Nicuță starețul mănăstirii Secu, cu soborul și credincioșii la hram, 29 August 1934	XXXII
8. P. S. Episcop Nicodem, apărătorul și câștigătorul drepturilor mănăstirești	XXXV
9. Biserica mare dela Secu, forma veche, din 1813 —1850	2
10. Biserica mare dela Secu, cu adausurile dela 1850 și până astăzi, 1939	3
11. Pisania bisericii mari: „Tăerea capului Sfântului Ioan	5
12. Pomenirea mitropolitului Varlaam Moțoc, făcută la Secu, de P. S. Episcop Nicodem, în anul 1924.	18

T. C. C. 3/1939.

TIPOGRAFIA
Sfintei „Mănăstiri Cernica“
Ilfov

ANTICIPAȚIA
60

6022/25078

Prețul LEI 80.